Bogdan Suceavă

Miruna
o poveste

Curtea Veche

Bogdan Suceavă

Miruna, o poveste

Ediția a II-a

CURTEA VECHE PUBLISHING
2013, 2014

BOGDAN SUCEAVĂ
Miruna, o poveste

© Curtea Veche Publishing, 2007, 2014
pentru prezenta ediție

CURTEA VECHE PUBLISHING
str. Aurel Vlaicu, nr. 35, București
tel.: (021)260 22 87, (021)222 57 26
redacţie: 0744 55 47 63
fax: (021)223 16 88
distribuție: (021)222 25 36
e-mail: redactie@curteaveche.ro
internet: www.curteaveche.ro

ISBN ePUB: 978-606-588-737-4
ISBN PDF: 978-606-588-738-1
ISBN Print: 978-973-669-510-0

Editor: Grigore Arsene
Redactor: Răzvan Petrescu
Coperta: Griffon and Swans Productions / www.griffon.ro

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Bogdan Suceavă — născut la 27 septembrie 1969, la Curtea de Argeș. Studii în matematică la Universitatea București și la Michigan State University. Doctorat în matematică la Universitatea Statului Michigan, East Lansing (2002). În prezent, associate professor, California State University, Fullerton, SUA. Membru al Uniunii Scriitorilor din România, din 2002 și al Pen Club West USA din 2005. Distincții literare: Premiul I Nemira, în 1993, pentru nuvela *Imperiul generalilor târzii;* Premiul CopyRo, în 2002, pentru volumul *Imperiul generalilor târzii și alte istorii.*

Autor al volumelor *Teama de amurg*, Topaz, București, 1990; *Sub semnul Orionului*, roman, Artprint, București, 1992; *Legende și eresuri*, poeme, Magic Art Design, București, 199S5; *Năluci și portrete*, poeme, grafică de Andrei Mănescu, Editura Nemira, 2001; ediția a II-a la ASALT, 2001; *Imperiul generalilor târzii și alte istorii*, nuvele, Dacia, 2002; ediția a II-a la Editura LiterNet, 2003; *Bunicul s-a întors la franceză*, istorii, Editura T (Fundația Timpul), Iași, 2003; ediția a II-a la Editura LiterNet, 2008; *Venea din timpul diez*, roman, Editura Polirom, Iași, 2004; *Bătălii și mesagii*, poeme, grafică de Dinu Lazăr, LiterNet, 2005; *Distanțe, demoni, aventuri*, Editura Tritonic, 2007.

Poveste cu povești

> „Bunicul ne-a spus că fiecare om ajunge mai devreme sau mai târziu să privească lumea cu ochii poveștilor pe care le-a ascultat în copilărie, că sufletul nostru trece prin salba de înțelesuri și minunății pe care le ascultăm în a noastră îndepărtată primă vârstă și că apoi lumea întreagă e zidită pe tiparul acesta.“

DIN CÂND ÎN CÂND în literatura română apare câte o carte foarte frumoasă, care te ia prin surprindere. Exact o astfel de bijuterie literară este *Miruna*, o poveste a scriitorului Bogdan Suceavă, care ne-a obișnuit deja cu perlele sale beletristice strălucitoare, *Venea din timpul diez*, de exemplu, romanul dinaintea *Mirunei*, fiind un text cu care generația încă tânără se va putea mândri și la bătrânețe.

Miruna este o carte pe care o citești ca și cum ai fi vrăjit de cele șapte iele care-i apar străbunicului naratorului în visul din tinerețe de pe muntele stăpânit de animalele sălbatice, nu degeaba scriitorul își subintitulează cartea „o poveste“. Citești povestea cuprins de un farmec straniu și unic, mai ales dacă știi să alegi muzica pentru această lectură deosebită (dar ăsta e un secret despre care nu se scrie în prefețe/postfețe). Naratorul poveștii *Miruna* este fratele personajului care dă titlul cărții, Traian („nepotul cu nume împărătesc“), care, în interior fiind, în același timp se află cumva la o anumită distanță de „acțiune“, ca și atunci, în copilărie, când asistă la narațiune altfel decât Miruna („Pentru Miruna lucrurile se auzeau foarte diferit, pentru că ea era mai mică decât mine și, în plus, îi moștenise privirea (bunicului — *n.n.*). Din pricina asta a trecut în ea o întreagă lume, și ea a devenit moștenitoarea unui regat aparte, din care nici până astăzi nu a uitat nimic“). *Miruna, o poveste* începe cu descrierea bunicului, Niculae Berca, adevăratul povestitor, și cu frica Mirunei de acest portret de uriaș, făcut de mama Mirunei. Subiectul cărții e simplu: nepoții sunt lăsați la bunici, într-un sat din Munții Făgăraș, Valea Rea, iar bunicul, simțind că nu mai are prea mult timp, alege să le povestească „basme“, povești din care izvorăște, încetul cu încetul, o adevărată cronică de familie, dar și o biografie geografică și istorică a împrejurimilor. Bogdan Suceavă, pe care-l putem recunoaște în personajul Traian (așa cum Ion

Creangă e confundat cu Nică din *Amintiri din copilărie*, Ștefan Baștovoi — cu Sașa din *Iepurii nu mor*, sau Henry Miller — cu naratorul homodiegetic al romanelor sale), a moștenit — clar — „boala“ străbunicului din poveste (și din realitate), care „cerea dezlegare de sub vraja de a avea prea multă putere în cuvânt“. *Miruna, o poveste* are mereu două planuri, două lumi puse față în față, începând cu lumea poveștilor și lumea reală, cea din ziare. Lumea vrăjilor, reprezentată de Baba Fira, *versus* religia reprezentată de părintele Dimitrie, medicină — biserică, sănătate — credință, haiduci — cotropitori, Dumnezeu — Satana, povestea din vis și „povestea“ din realitate („Nu e drept, se gândi Miruna, eu în vis am văzut altfel, am văzut cum îngerul nostru a învins, bunicul trebuia să rămână, să continue povestea“)... Și lumea fictivă, aia din povești, și lumea reală, aia din ziare, sunt trecute prin ochii bunicului, chiar dacă personajul principal al cărții este... gura satului. Poveștile se leagă unele de altele, învăluind personajele și cititorul într-un fel de vrajă, care o cuceresc definitiv pe Miruna, pentru care chiar existau acele minuni („Pentru Miruna, aceasta era lumea. Poveștile acelea închideau în ele neliniști care se vor dezvălui mult mai târziu“).

Lumea reală și actuală, aceea din jurul ziarelor, duce tot la biografic, la portretul de familie, ca și lumea din povestirile din trecut și din vise, începând de la tatăl bunicului, primul om din Valea Rea abonat la un ziar, mai mult pentru fiu-său, zice el. „Sosirea ziarului parcă strica jucăria care era bunicul și care era potrivită să funcționeze perfect numai într-un timp al lui, aparte, fără amestec cu lumea din depărtări. De fapt, acum cred că știu că în vreme ce privea prima pagină a ziarului, nici pe sfert atât de interesant cât gazetele de altădată, Niculae Berca își amintea o mulțime de întemeieri și împliniri, amestecate cu morți în război și îmbătrâniri premature, povești de dragoste vechi de când lumea și năruiri ale unor străduanii de mult apuse, tot felul de lucruri pe care nu le-ar fi spus copiilor pentru nimic în lume și a căror sumă i se părea a contribui în mod secret stărilor de lucruri ale zilei de azi. Nu ne putea povesti totul, pentru că eram prea mici. Dar de undeva trebuia că se trage curiozitatea lui de a ști cum se va sfârși odată pentru totdeauna câte o istorie a timpului prezent.“ Dar „odată cu fiecare ziar citit, nenorocirile păreau să fie din ce în ce mai mari, mult mai mari decât prima pe care o citise, poveștile se terminau tot mai rău, necazurile deveneau din ce în ce mai fără de ieșire, de parcă toți și toate ar alerga spre o râpă plină cu pulbere: „Un tren s-a ciocnit la o trecere de nivel, în apropiere de Bordeaux, cu un automobil în care se aflau patru persoane. Trei persoane au fost ucise, alte cinci s-au ales cu răni grave“.

„Ajunge, zicea tatăl lui, Constantin Berca, gata, nu mai citi nenorocirile. Numai prostii s-au întâmplat azi.“ Așa că realitatea este izgonită mereu cu povești care, însă, duc inevitabil la real și la biografic, la cotidian, la întregirea portretului de familie, la realitate, fie ea și alta sau altfel, din trecut sau... din viitor (căci naratorul este copilul care asculta atunci poveștile bunicului, doar că maturizat,

pentru timpul acțiunii — din viitor). Părintele Dimitrie îi convinge, pe rând, pe „vrăjitorii“ satului, de la baba Fira la Constantin Berca, să se lepede de vrăji și descântece, iar după o călătorie misterioasă Constantin Berca hotărăște să nu mai plece nicăieri niciodată. Când credința își mai pierde din putere și se vorbește despre sfârșitul lumii, se construiește o biserică nouă care trebuie să dureze multă vreme, doar că nu pe ruinele altei biserici, ca-n Mânăstirea Argeșului, din apropiere de Valea Rea, iar cearta dintre două bătrâne ghicitoare e comparată cu o bătălie politică și cu evenimente biblice ca izgonirea din rai. *Miruna, o poveste* e plină de astfel de „semne“, care atrag, amuză, vrăjesc. Ca și scriitorii dizidenți din timpul comunismului, care scriau romane istorice pentru a băga „șopârle“ despre contemporaneitate, și Bogdan Suceavă bagă în gura personajelor sale adevăruri general umane: „Suntem geniali în supraviețuire și păguboși în administrație“, spune regele de pe vremea străbunicului naratorului cu gură de aur. Ca și scriitorii dizidenți, în această carte pe Bogdan Suceavă îl interesează fondul, substanța, nu forma, aproape neglijată în *Miruna, o poveste,* ceea ce poate părea de-a dreptul provocator, fiind vorba de un scriitor-matematician care chiar știe să construiască, așa cum ne-a demonstrat-o de atâtea ori. Ultima „poveste“ are loc când naratorul avea șapte ani, atunci când povestitor devine Miruna, iar bunicul — personaj. O poveste care se confundă cu realitatea, o poveste scurtă și dură, ca realitatea, ca și copilăria, ca un basm, ca prima poveste a cărții, despre farmecele fiecărui bob de grâu, pe care se află încrustat chipul lui Iisus, ca această foarte frumoasă carte a lui Bogdan Suceavă, *Miruna, o poveste,* pe care v-o recomand insistent și cu prietenie. Lectură plăcută și utilă!

Mihail VAKULOVSKI

1

ÎMI ADUC AMINTE de prima mea vacanță din vremea școlii, atunci când părinții noștri ne-au adus să petrecem două săptămâni la Valea Rea. Miruna, sora mea, nu vroia să rămână, pentru că mama i-a spus că bunicul e un uriaș. „Nu-mi place să-mi faci figuri“, i-a spus Miruna. Uriașii sunt în povești. Bunicul e un om ca toți oamenii. Am văzut-o însă cum s-a uitat la el atunci când bunicul ne-a ieșit în întâmpinare. Ceva tot era adevărat: din uriașul de altădată, despre care ne povestea mama, rămăsese statura. Acum se mișca foarte greu, abia de putea păși. Spatele îi stătea țeapăn, de parcă ceva în el s-ar fi rupt și nu s-ar mai fi putut roti deloc în nici o altă direcție. Am auzit-o pe mama spunându-i tatălui nostru că bunicul are dificultăți să urineze, și îmi aduc aminte că am fost surprins. M-a deranjat ceea ce a spus mama. Astfel de lucruri se discută oare? Oare oamenilor mari nu le e rușine chiar deloc? Nu știu dacă înțelegeam prea bine situația. Acum, după atâția ani, îmi dau seama că pe vremea aceea nu am priceput nimic. Mă uitam la bunicul și nu știam nici de boala lui, nici de unde vine, nici care fusese povestea vieții lui, și nu eram pregătit să o aflu. La ora aceea eu abia citisem un volum de *Povești nemuritoare,* văzusem la televizor serialul *Daktari,* în care era vorba despre jungla africană, și mai văzusem și povestea delfinului *Flipper.* Mă plictisea *Capra cu trei iezi* și mă enerva *Cenușăreasa,* deși se pare că desenul animat cu acel nume era favoritul Mirunei. Eu preferam *Tom și Jerry* și duminica la ora două nu puteam sta fără să-i văd la televizor. Îl vedeam pe bunicul că nu e interesat de televizor, că nu ascultă la radio, că ignoră cu desăvârșire muzica. Îl vedeam că se îmbracă în haine cum nu mai văzusem la nimeni la Pitești sau în altă parte și mi se părea că îi stătea bine în alb. Purta o cămașă albă, cusută cu râuri roșii și negre, care îi cobora până sub chimir, iar pantalonii albi și aspri mi se păreau curați ca prin minune, pentru că eu, când mă jucam, mă murdăream întotdeauna, iar Miruna se murdărea încă și mai mult, pentru că ea era un băiețoi. Mulți ani mai târziu, când am stat de vorbă cu Miruna și ne-am amintit împreună acele zile, mi-a spus că acum își dă seama că noi am avut un bunic a cărui imagine ar putea fi exponat de muzeu, ca acelea care se pun în diorame, dacă fac parte dintr-un trib dispărut sau dintr-o populație

exotică. Cât era în viață, nimeni n-ar fi îndrăznit măcar să se gândească la asta, pentru că avea o voce ca de tunet, o privire care ardea și din când în când înjura cu atâta sete, încât mici tornade ridicau subiectul înjurăturii în aer și-l purtau zece pași mai încolo.

În vara aceea, când am sosit la Valea Rea, a arătat față de noi doi singurul semn de slăbiciune pe care și l-a îngăduit vreodată. Mie, mi-a spus că sunt nepotul lui cu nume împărătesc, Traian, și m-a luat în brațe, și eu am simțit obrazul lui aspru. În timp ce el mă îmbrățișa, bunica a întrebat-o pe mama câte zile ne lasă acolo. Nici eu, nici sora mea, Miruna, n-am plâns, vreau să spun nu am plâns atunci, pe loc, ci mult mai târziu, către seară sau poate către miezul nopții, ca doi copii părăsiți și patetici, care încă de atunci aveau obiceiul de a râde sau de a plânge în același timp, totdeauna pentru motive pe care cei mari nu le pricepeau. Eram amândoi cam ciudați, încă de la vârsta aceea. Miruna zâmbea și când era tristă. Mai târziu a luat de la bunica obiceiul de a repara orice cu acul și ața, cam în stilul în care vărul Matei simțea nevoia să bată cuie în orice obiect de lemn. Pe atunci, vărul Matei era deja la școală, dar noi încă nu. În vara aceea s-a întâmplat că vărul Matei a încasat o chelfăneală cam penibilă pentru că a încercat să vadă dacă ferăstrăul taie găleata de lemn a fântânii, iar apa s-a scurs peste pantalonii lui taică-său.

La ceasul serii, bunicul ședea pe prispa casei din lemn pe care și-o construise la sfârșitul anilor șaizeci, când a lăsat casa cea mare copiilor, ca să nu se mai amestece în nici un fel rosturile lor, deși el și bunica au continuat să locuiască în aceeași curte ca și vărul Matei și ai lui. Dar bunicul era diferit de toți ceilalți. În seara după ce părinții noștri au plecat și eu și Miruna am fost lăsați prima oară în grija bunicii, l-am auzit spunând Mirunei că abia aici se vede că timpul trece și că nu îngheață niciodată în întregime. Eram în grădină, într-un loc unde se iviseră din pământ, pe două brazde la marginea unui șir de pruni, vârfurile firelor de grâu abia încolțite. Miruna nu a înțeles ce i-a spus. Nici eu nu am înțeles nimic. Ea a întrebat unde se vede timpul trecând, și atunci bunicul i-a povestit despre farmecele fiecărui bob de grâu, pe care se află încrustat în taină chipul Domnului nostru Iisus Hristos, care odată însămânțate în pământ poartă în boabele cele noi taina învierii. De aceea răsare grâul, din pricina acelui chip gravat pe fiecare bob.

— Unde e? a întrebat din nou Miruna, căutând bobul de grâu încrustat cu chip între cele două brazde.

Bunicul ne privea de parcă-i venea a râde. Ne încerca? Se poate. Vroia să vadă cât credem din povești sau cât înțelegem din ele? Oricum, nici eu și nici Miruna nu mai credeam în Moș Crăciun și nici în alte basme. Dar ceva mai încolo, bunicul a redevenit serios. Se poate ca din ziua când ne-a povestit aceste lucruri bunicul nostru să fi început a retrăi totul istorisind, amestecând cele văzute cu cele nevăzute, cele pentru copii cu cele pentru oameni mari, cele de nespus cu tăcerile,

trecutul cu niciodată. Ne-a spus o mulțime de lucruri pe care atunci nu le-am înțeles și care abia mai târziu, când ni le-am reamintit, au început să se lege. Avea să ne pună în scenă istorii ce ar fi putut părea nepotrivite vârstei noastre, și să pună atâta patimă în poveștile pe care ni le-a spus, încât s-ar fi putut crede că de dragul nostru a retrăit de la-nceput totul. Pentru Miruna lucrurile se auzeau foarte diferit, pentru că ea era mai mică decât mine și, în plus, îi moștenise privirea. Din pricina asta a trecut în ea o întreagă lume, și a devenit moștenitoarea unui regat aparte, din care nici până astăzi nu a uitat nimic. Istorisirile se plăsmuiau aievea în mintea ei și bunicul nostru Niculae Berca a fost nevoit, în cele două veri ce au urmat, să-i drămuiască sau să-i schimbe poveștile pe care le știa și încă ceva pe deasupra, spre oglindirea vârstelor ei. Poveștile sporeau unele din altele, deveneau tot mai multe și tot mai complicate, așa încât Miruna era în fiecare zi cufundată într-un ocean nemaivăzut. Pentru ea, chiar existau acele minuni care îngăduiau celor mai năzdrăvane arătări a se întrupa. În cele din urmă, Miruna a ajuns să gândească lumea în tiparul basmelor și a trăit vreme de câțiva ani într-un univers plin de fantastic care îi dădea un aer de copil genial, dintre aceia care știu înainte să meargă la școală ceva istorie și geografie, dar care nu pot preciza dacă regele Carol și Prâslea cel Voinic au trăit în același timp sau unul înaintea celuilalt. În lumea poveștilor lucrurile se amestecă, și cel mai mult se amestecă timpul, așa că Miruna avea înaintea ochilor minții bătăliile lui Ștefan cel Mare ca și cum le-ar fi văzut întocmai, alături de isprăvile voinicului Greuceanu și cântecul păsării de argint, toate suprapuse aceluiași decor și toate îngemănate cu pildele înțelepte ale lui Anton Pann din cartea pe care bunicul o ținea la capul patului, sub plocad, ori din *Alexandria*, din care bunicul ne citea povestea minunatului război al lui Alexandru cel Mare cu păsările și fluturii în Țara Indului, care se află mult mai departe decât pădurea cu fiare nemaiîntâlnite care ocrotea palatul tinereții fără bătrânețe și al vieții fără de moarte. Credeam noi că toate aceste povești sunt aievea? Desigur, o vreme am crezut totul. Pentru Miruna, aceasta era lumea. Poveștile acelea închideau în ele neliniști care se vor dezvălui mult mai târziu. Azi, nu știu dacă bunicul și-a dat seama ce urmări vor avea poveștile sale, dar odată ne-a spus, așa cum ai vorbi unui om mare, un lucru pe îl înțeleg abia acum: că un amestec bine potrivit de istorii ține pe spatele lui întregul Pământ și ajunge să ne explice lucrurile dinlăuntrul lor înspre afară. Iar de n-ar fi acele povești care să ne aducă aminte cum au fost lăsate lucrurile — atunci Ucigă-l toaca, adică însuși dracul cel negru care e zugrăvit pe dreapta la intrarea în biserică și de care se sperie Miruna de câte ori ajunge pe acolo, ar strica înadins cumpăna lumii și-ar așeza-o după altă lege, după mintea și socoteala lui. Când ne ducea la biserică, Miruna se ascundea după bunicul, din pricina acelei imagini a diavolului zugrăvite jos, la intrare.

— Acesta există, bunicule ?

Atunci a ridicat din umeri și mai mult n-a spus, ceea ce nu era deloc menit

să o liniștească pe Miruna. L-am auzit pe bunicul spunând mamei să lase copiii să crească măcar o vreme la Valea Rea, așa cum se cuvine. Așa credea el că trebuie, și părinții noștri îi răspundeau că ar fi mai bine ca el să-și îngrijească de sănătate. Cum adică să-și vadă de sănătate? Nu avea de gând să ne vorbească mai puțin. Bunica crezuse că-l cunoaște pe bărbatul ei ca nimeni altcineva și că nimic imprevizibil nu-l mai poate schimba. Îl știa cu felul lui ursuz, parcă mereu nemulțumit de oameni și de ce vede în jur. De aceea, cu gândul la cei opt copii și la cei unsprezece nepoți, bunica îi spuse:

— E prima oară când vezi de un copil, de când ai învățat-o colindele pe Maria.

Maria era mama, dar nici ea nu moștenise ochii albaștri ai bunicului, nici felul lui de a spune sau asculta povești. Se pare că legătura aceea se stabilise numai cu Miruna, pentru că nici eu nu eram ca ei, iar ceea ce povestesc eu aici nu e nici jumătate din ceea ce ar fi știut oricare dintre ei să povestească, dacă s-ar fi gândit vreodată să facă asta. Pentru că, atunci când istorisea el, faptele păreau să se închege de la sine, iar bunicul părea că se ridică deasupra istoriei și o privește din înalturi și, după ce o cuprindea cu privirea, așeza episoadele și toate detaliile într-o ordine care te lăsa cu sufletul la gură și care semăna coborârii unui șoim din înalturi.

În fiecare după-amiază, așadar, mi se părea că bunicul aștepta apusul soarelui pe banca lui de la poartă. Apusul în văile dintre munți are loc totdeauna mult prea devreme. Mergeam toți trei să așteptăm ziarul. Ședea pe banca de la poartă, îmbrăcat într-una dintre cămășile lui albe și purta pe cap pălăria cea neagră care îi dădea un aer de rege al țiganilor rătăcit de imperiul lui imaginar. Uneori, când se lăsa răcoarea, își lua vesta cu patru nasturi mari, cărora Miruna le zicea cele patru luni de pe bunicul, de unde atârna lanțul ceasului de buzunar, marca *Roskopf Patent* 1918, cu care la vremea aceea eu m-aș fi jucat, dar nu era voie. Mai târziu, a ajuns în mâna mea, pentru că în complicata împărțire a lucrurilor aparținând familiei, eu am moștenit ceasul acela. Amurgul era ora când o seceră roșie tăia norii cu limbi de culori aprinse, iar bunicul tăcea și pentru o clipă poveștile se întrerupeau. Poștașul era un om în vârstă, dar nu la fel de în vârstă ca el. Atunci când acesta se vedea venind, bunicul se ridica de pe scăunel sau bancă, îi dădea bineț, și vorbeau pentru o clipă de ale lor, totdeauna despre oameni pe care noi nu-i știam și despre care nu mai auzisem niciodată.

— Am făcut războiul împreună, ne-a spus odată bunicul arătându-ni-l pe omul acela.

Le înțelegeam complicitatea în bătălia lor cu vremea, acolo unde bătrânii se simt întotdeauna singuri. Niculae Berca lua în mâna stângă *Scînteia* abia primită și, cu degetele înnegrite de cerneala tipografică, făcea câțiva pași cu ea împăturită, apoi o desfăcea înainte de a se așeza din nou pe bancă. Privea pe prima pagină

fotografia cotidiană a lui Nicolae Ceaușescu de la o ședință a Comitetului Central ori de la vreun miting, de la primirea scrisorilor de acreditare ale unui nou ambasador african ori de la vreo plenară, citind cu glas tare explicația fotografiei, scoțând ceasul și uitându-se la oră, toate acestea părându-i-se Mirunei a ascunde faptul că bunicul înțelege din ziar că toate lucrurile povestite acolo se petreceau altădată. Sosirea ziarului parcă strica jucăria care era bunicul și care era potrivită să funcționeze perfect numai într-un timp al lui, aparte, fără amestec cu lumea din depărtări. De fapt, acum cred că știu că în vreme ce privea prima pagină a ziarului, nici pe sfert atât de interesant cât gazetele de altădată, Niculae Berca își amintea o mulțime de întemeieri și împliniri, amestecate cu morți în războaie și îmbătrâniri premature, povești de dragoste vechi de când lumea și năruiri ale unor strădanii de mult apuse, tot felul de lucruri pe care nu le-ar fi spus copiilor pentru nimic în lume și a căror sumă i se părea a fi contribuit în mod secret stărilor de lucruri ale zilei de azi. Nu ne putea povesti totul, pentru că eram prea mici. Dar de undeva trebuia că se trage curiozitatea lui de a ști cum se va sfârși odată pentru totdeauna câte o istorie a timpului prezent, ca războiul din Vietnam, sau ancheta despre teroriștii palestinieni de la München, lansarea ultimului Sputnik, ori lovitura de stat din nu știu care țară a Americii Centrale. Întorcea ziarul de la prima la ultima pagină ca să citească despre istoria de acum, unde vremea se simțea zbătându-se în matca ei. De fapt, atunci se stârneau alte povești, și timpul se dădea repede înapoi până la vremea când noi, Miruna și Traian, vedeam cu ochii lui, schimbam locurile și el era cel care începea să povestească, și avea vârsta noastră de la ceasul basmelor. Abia învățasem literele. Era înainte de primul război mondial, când vederea tatălui lui slăbise. Atunci l-a văzut pe tatăl lui, Constantin Berca, dând banii pe întâiul abonament la jurnal făcut vreodată la Valea Rea, și care ajungea la noi, în munții Făgăraș, cu o întârziere de două zile față de data tipăririi, pentru că așa venea poșta de la București pe vremea aceea.

— Mai mult tu o să citești din el, a zis tatăl lui, Constantin Berca, frecându-se la ochi.

Niculae citea pe atunci greoi, abia culegând literă cu literă din trupul fiecărui cuvânt, intonându-le de parcă ar fi fost vorba mereu de istorii complicate, care pe buzele lui primeau totdeauna un iz ireal. Și așa nu înțelegea nimic din cele citite. Nu izbutea deloc să și-l imagineze pe Rege. Nu își putea imagina nici Palatul Regal. Cu toate acestea, poate din pricina *Universului* mai degrabă decât din cea a *Abecedarului,* anul acela avea să învețe să buchisească încet și curgător, cu dicție limpede și buzele neîncordate. Pe vremea aceea, poșta cu jurnal cu tot sosea tot la ceasul amurgului. Era minunea cea mare a lumii moderne ajunse la Valea Rea: legătura cu întregul pământ prin cuvânt scris și tipărit. Mâinile lui erau pe atunci mici și albe, și cerneala se lua de pe ziar pe vârful degetelor la fel ca și azi. Doar că ceva era foarte diferit: atunci știrile erau altfel. Se strângeau cu toții în camera cea

mare, unde sora lui Niculae, Mara, cosea la lumina aceleiași lămpi la care el citea gazeta. Erau cu ei și frații lui cei mari, Gheorghe și Ioan, care apoi au mers la război în Bulgaria împreună cu tot regimentul Muscel, de unde nu s-au mai întors niciodată, iar tatăl lor, Constantin Berca, nu avea pe vremea aceea mai mult de cincizeci de ani. Nu avusese loc încă marele război, nici măcar războiul cu bulgarii, lumea era mult mai liniștită și jurnalele nu erau atât de pline de nenorociri cum ajunseseră să fie prin anii treizeci și ceva, când fărădelegile se țineau ca mărgelele pe ață și gazetele n-aveau mai mare bucurie decât să povestească când se întâmpla încă o nenorocire. Iată, de pildă, în seara aceea, sub un titlu mare „Explozia de la Pucioasa“, cum arăta o întâmplare dintre cele ce speriau lumea la începutul veacului, și pe care Niculae o citi așezat pe o cutie cu piepteni de lână și ace de cusut: „La moara d-lui Longin Dobrescu, din Pucioasa, s-a întâmplat o mare nenorocire, din imprudența unui lucrător. Lângă moară, dl Dobrescu are o instalație de fabricat țuică. Lucrătorul Gheorghe Elena Lopătaru a pus să se încălzească, lângă sobă, un bidon plin cu benzină. Benzina încălzindu-se, a făcut explozie. Lopătaru s-a ales cu grave arsuri pe față și pe mâini, iar ceilalți cinci lucrători, cu arsuri mai ușoare. Imprudentul lucrător a fost internat în spitalul din Târgoviște, în stare extrem de gravă, iar ceilalți cinci lucrători au primit îngrijiri de la dl dr. Petre Dumitrescu, din Pucioasa“.

— Ce rost are să scrie asta în ziar? a întrebat Mara.

— Dar moara s-o fi stricat? întrebă Gheorghe, fratele cel mare al lui Niculae.

— Firește că s-a stricat, lămurea tatăl lor, de vreme ce oamenii dinlăuntrul ei s-au ales cu arsuri.

— Gheorghe era mai mare decât dumneata, bunicule? întrebă Miruna, întrerupând istoria.

— Cu cinci ani, așa cum Traian e mai mare decât tine cu un an, răspunse bunicul, arătându-i Mirunei să socotească pe degete.

— Dar nu zice nicăieri că explozia a fost înăuntru, zisese atunci Gheorghe, care scotocea fiecare cuvânt. Poate țineau cazanul cu țuică afară.

— Eu de ce am numai un singur frate, bunicule? întreba Miruna, uitându-se la mine.

Bunicul ridică din umeri și alungă întrebarea.

Apoi, peste două zile de la citirea primei știri — Niculae Berca își amintea povestea de acum aproape șaptezeci de ani ca și cum ar fi fost ieri — le-a citit din nou la lumina lămpii din „Faptul divers“: „Lucrătorul Gheorghe Elena Lopătaru, victimă a unui nefericit accident în urmă cu câteva zile, a încetat din viață ieri, în spitalul din Târgoviște. Moartea s-a produs ca urmare a unor răni din...“

— Ce te-ai oprit, mă, Niculae? Zi mai departe, a spus frate-său Gheorghe.

Băiatul stătea cu foaia de ziar în mână, ca o pavăză, înclinată către lumina

lămpii.

— Lasă-l să nu mai citească asta, spunea atunci tatăl lui, împăciuitor, cu gândul dus departe, răsucindu-și o țigară. Și atunci Niculae schimba pagina și citea altceva, păstrând încă înaintea ochilor istoria care vorbise despre moarte. Erau legate prin cuvânt toate aceste lucruri. Adică pentru fiecare istorie de acolo, din ziar, undeva departe cineva se întrista sau se bucura, cineva murea sau aducea pe lume copii. Toate erau legate. Vocea lui Niculae devenea după citirea câte unei istorii triste lipsită de ton, iar lectura indiferentă nu-i mai făcea pe părinții și frații lui să-l asculte ca pe un profet din depărtări. Odată cu fiecare ziar citit, nenorocirile păreau să fie din ce în ce mai mari, mult mai mari decât prima pe care o citise, poveștile se terminau tot mai rău, necazurile deveneau din ce în ce mai fără de ieșire, de parcă toți și toate ar fi alergat spre o râpă plină cu pulbere: „Un tren s-a ciocnit la o trecere de nivel, în apropiere de Bordeaux, cu un automobil în care se aflau patru persoane. Trei persoane au fost ucise, alte cinci s-au ales cu răni grave“.

— Ajunge, zicea tatăl lui, Constantin Berca, gata, nu mai citi nenorocirile. Numai prostii s-au întâmplat azi.

Și atunci Niculae întorcea iar ziarul, căutând anunțuri de vânzări și cumpărări, dintre cele liniștitoare, cu prețuri mijlocii, potrivite, care nu lăsau niciodată inima strânsă după ce le citeai. Constantin Berca vroia să afle faptele de departe, dar ceea ce auzea și vedea era cu totul altceva decât și-ar fi dorit să audă. Chiar și pentru un om care fusese în război.

Constantin Berca spunea și el istorii de demult, iar pentru o vreme nici eu și nici Miruna nu am știut care dintre aceste povești sunt ale lui și care ale bunicului nostru. S-au amestecat toate de nu le mai cunoșteam. Acum, însă, le văd altfel și le scriu aici. După ce o vreme a dat glas istoriilor din ziar, Niculae s-a gândit prima oară că unele dintre ele sunt minciuni curate. După ce a citit vreme de câteva luni, în mintea lui a început să încolțească bănuiala că jurnalele sunt lucruri confuze, care aduc adevărul amestecat cu niște zvonuri, cum sunt cele care se aud în sat și pe care le scornesc babele care n-au altă treabă, tot felul de trăsnăi care, după ceva vreme, se arată a fi minciuni. După câte o știre, tatăl lui zicea cam așa: asta parcă e scornită de Baba Fira. Niculae a descoperit atunci că poate să îți pese de un om pe care nu l-ai văzut niciodată, un om de departe, așa cum îți pasă de tine însuți, atunci când citești o știre despre o întâmplare nefericită. Nici nu mai știa cine îi spusese asta. Oricum, i se părea că legătura lor cu lumea se face printr-o pagină de ziar unde scornelile se pot strecura, și tocmai acelea lasă oamenii cu gura căscată. Începuse să măsoare serile în minciuni și adevăruri, precum și în jumătăți, căci și de acestea gazetele erau pline. Citind, se gândea că totdeauna ne e teamă că răul care se întâmplă altuia ar putea să ni se întâmple nouă. Asta să fie totul, și oare pentru asta așteptăm gazetele să vină cu poșta de la București? De asta ne legăm de lume cu astfel de știri? Într-una dintre serile acelea, Niculae a auzit prima oară una

dintre acele istorii care nu vor să răspundă la nimic precis, dar care spun câte ceva despre cum merg lucrurile prin lume. Era una dintre poveștile pe care tatăl lui le spunea de pe vremea războiului de la Rahova. Asta se întâmpla pe când străbunicul nostru, Constantin Berca, era foarte tânăr, căci de foarte tânăr fusese în război.

Înainte de a pleca pe front, Constantin Berca a avut un bun prieten, tot din Valea Rea, care se chema Gheorghe Negru. Au fost amândoi în aceeași companie și au mers în aceleași bătălii, dar dintre ei nu s-a mai întors decât unul. Erau încă pe front când au aflat că li se va da pământ. Zvonul i-a ajuns după ce luptele se sfârșiseră și turcii fuseseră strânși în convoaiele triste cu prizonieri pe care roșiorii le îndreptau către Dunăre. Spunea în ziar că guvernul le va da pământ numaidecât ce vor veni acasă. S-a întâmplat însă că i-au plimbat cu hârtiile până în octombrie, până au lămurit de unde poate primi pământ fiecare de pe vechile moșii mânăstirești. Muntele acesta fusese pe vremuri al Mânăstirii Argeșului. Și înainte vreme, cu mult înainte, muntele acesta fusese al unei mânăstiri de departe, de la Muntele Athos, al cărei nume nu și-l mai amintește nimeni. Dar după acel război s-au împărțit pământurile. Niculae Berca a ascultat de la tatăl său povestea despre războiul cu turcii, despre asaltul asupra întăriturilor Rahovei, despre isprăvile cu călărești cerchezi și cazaci, despre samovarul pentru ofițerii ruși care făceau ceai în linia întâi și care nu se spărgea dacă îl nimereau gloanțele, despre polcovnicul care a băut atâta votcă înainte de bătălie încât măruntaiele i-au luat foc și a scăpărat ca un chibrit când au tras turcii în el, despre plumbul rătăcit la sfârșitul bătăliei care i-a luat bumbul de la epoletul stâng soldatului Constantin Berca în ziua de duminică de Sân-Petru, la ceas de prânz, despre toate acele încercări ale vieții și mai ales ale morții care se cheamă război. După ce a scăpat de glonțul acela rătăcit, Constantin Berca s-a gândit că n-a fost omorât numai pentru că mai are de împlinit ceva pe lume. I se părea că toate întâmplările acelea sunt legate, că își au un rost, într-o mai lungă și mai mare întâmplare pe care nu o vedem întreagă niciodată.

— Este al naibii de bine să aflu trăgând la sorți că n-o să crăp în războiul acesta.

Se povestește că a avut acest gând pe fundul unei gropi de bombă, zăcând ceasuri bune între niște morți cu chipuri de departe. De pe urma acelei bătălii, Constantin Berca a rămas beteag de piciorul stâng, și de atunci a șchiopătat toată viața. Când tatăl lui i-a povestit toate acestea, Niculae află cum la doar câteva săptămâni de la căderea redutei, după gloriosul asalt victorios al regimentului Muscel, în care două treimi dintre soldații lui rămăseseră să îngrașe câmpiile acelea, când luptele continuau pe toată lungimea liniei de război de la Dunăre și până spre Munții Balcani, unele companii care erau rău descompletate primiseră ordin să aducă spre țară niște amărâți de turci care căzuseră prizonieri. Cu un astfel de convoi s-a întors, rănit, înspre casă. Cât erau încă pe partea turcească a lumii, soldatul Constantin Berca și-a lăsat arma și sacul deoparte, și a găurit un cartuș ca

să-i scoată iarba de foc. Iar când ajunseră pe podul de vase de peste Dunăre, presără pulberea pe apă și se uită la ea, să vadă ce se întâmplă și să citească în ea despre ziua de mâine. Se povestește că cel care l-a văzut a fost un locotenent pe nume Todiraș Rădulescu, care veni către el, cu umărul bandajat pe sub manta, pentru că fusese și el rănit în Bulgaria aceea, și-l întrebă ce face acolo, aplecat peste pod. Constantin Berca privea Dunărea și a spus că trebuia să vadă dacă-i adevărat că iarba fiarelor, de-o dai pe apă curgătoare, nu se duce de-a firul apei, ci o ia către munte, ca semn al morții. Adică dacă plutește împotriva apei e semn de moarte, semn scris pe apă. Ochii locotenentului l-au măsurat și au recunoscut boala. L-a atins și a văzut că avea febră, ardea ca plita. A chemat infirmierii și le-a spus că soldatul acela își pierde cunoștința.

A zăcut o lună încheiată, și atunci când a ieșit din spital nu se mai putea recunoaște: era atât de slab, încât pielea lui căpătase străvezimea pe care nu o au decât oasele ce se ascund sub piele, așa cum se povestește că sunt sfinții când ajung la rugăciunea fără de oprire și la viața de dincolo de moarte. Arăta ca și cum ar fi trecut apa cea din urmă o dată înainte, o dată înapoi. Dar era întreg, nu își pierduse piciorul.

Apoi a venit demobilizarea și el s-a întors la Valea Rea. În toamnă, s-a dus la Câmpulung, unde se dădeau actele de pământ veteranilor din regimentul Muscel. Nu se auzise pe atunci ce e cu Gheorghe Negru, unde s-a pierdut el după bătălie, dacă mai e în viață sau dacă nu. Se spunea că s-ar fi rătăcit în vârtejul unei bătălii, dar ai lui încă îl așteptau acasă, ghicitul și descântecele spuneau că ar fi încă în viață. Constantin Berca a primit actul de proprietate la un ceas de toamnă darnică în rod, când se așază legile sub semne noi, ca o erată de ultimă oră la cărțile vechi de când lumea. Pentru noi, ai lui Berca, era ca și cum de acolo ar fi început istoria, pentru că nimeni din familie nu mai avusese înainte pământ. Înainte nu fusese decât muntele, netocmit și gol, cu sălbăticiunile lui și cețurile acestea care îngroapă Valea Rea și Râpa Roșie și Măgura în diminețile de toamnă.

La început, pământul primit din război nu a fost decât o grămadă de vorbe pe hârtie. Se povestește că două zile le-au trebuit funcționarilor de la Câmpulung să înțeleagă ce bucată de pământ să-i dea soldatului acela. Înainte de vremea războiului, el fusese fecior la han, de unde plecase voluntar în război într-o vreme când abia îi dăduseră tuleiele. Acum, înalt și slab, se întorsese acasă cu hârtia aceea. Constantin Berca a primit pământ pe Măgura Bătrână, un deal turtit ca o sferă gigantică, pe drumul spre satul Secături. Nu văzuse niciodată pământul de-acolo, nu știa încă ce fel de stâncărie și pustiu se află în jur. Era singurul deal nisipos între atâtea dealuri verzi, cu lut bun. Când s-a aflat cu actele în mână, le-a luat cu grijă și le-a pus în chimirul cel lat alături de livretul de veteran. În ziua aceea, a cumpărat de la Câmpulung, dintr-o prăvălie săsească, ca pe-o minune ce era, pendula elvețiană cu sunet de cristal, cu cadran alb în licăriri de sidef, cu cifre

romane și greutăți aurii, pe care avea de gând s-o pună în casa cea nouă, pe care voia s-o construiască cu mâinile lui. A adus pendula cu un car al unui pădurean din Domnești, într-o zi de luni, la începutul unei săptămâni cu soare de toamnă. A stat o vreme într-o casă de lemn, într-o rână, bătută de vreme și uitare, cu bălării și pălămidă crescute peste tot, în care nu mai locuise nimeni de mai bine de douăzeci de ani. Curtea aceea veche fusese năpădită de scaieți ca de o boală. Grinzile erau umede și prinseseră carii și mucegai, iar obloanele de la ferestre se dădeau după cum bătea vântul. Varul se ridicase ca o piele mâncată de lepră, arătând pământul care lipea lemnăria. În vechiul pat de lemn, noaptea se auzea lucrând cariul atât de vrednic, încât îl trezea din somn. În hornul casei se aciuase un viezure șchiop. Constantin Berca duse pendula în casă și o potrivi după socoteala lui, după ce căută către soare, pentru că alt ceas nu se mai afla la Valea Rea și nici că se aflase vreodată. O așeză pe peretele de la răsărit, lângă icoana cea veche, pe lemn, care fusese parte din zestrea mamei lui din vremea când ea venise din Ardeal, și care o înfățișa pe Maica Domnului plângându-l pe Hristos. Constantin Berca ascultă câteva clipe ticăitul pendulei acoperind ronțăitul cariului, apoi plăti omului cu căruța, după ce descărcară lucrurile târguite din Câmpulung. Toate se cereau de acum orânduite. Aceasta avea să-i ia mai mult timp decât a crezut la început și, după cum ne-a spus bunicul, e o treabă care nu s-a încheiat nici până în ziua de azi. Constantin Berca tăie buruienile, repară obloanele și ușa, să nu-l prindă iarna sub cerul gol. Mai avea încă fierbințeală când s-a întâlnit cu hangiul, despre care se povestește că se numea Constantin Dulubaș, un om căruia i-a rămas numele până la noi, și acela l-a întrebat ce gânduri are după ce s-a întors de la oaste. Constantin Berca i-a spus că a primit pământ și că vrea să-și lucreze pământul. Hangiul știa însă despre ce fel de pământ este vorba, știa care e prețul lui și cât de săracă e în partea aceea Măgura Bătrână. Locul e o pustietate, trebuie împomat, trebuie așteptat ca pomii să dea rod, iarba să scape de buruienile care năpădesc fânețele, așa i-ar fi spus. O să trebuiască doi-trei ani până când cineva să scoată bani din locul acela. Ani durează ca să-și așeze rostul, acolo, la munte. Și l-a întrebat dacă nu vrea să se întoarcă să lucreze la han. Era o viață bună, știa doar, crescuse acolo. Dar Constantin Berca nu mai vroia. I-a mulțumit hangiului pentru grijă și i-a spus că vrea să se descurce singur.

Pe vremea aceea veștile despre ce fac oamenii, ce spun și cum trăiesc ei, se aflau din spusele Babei Fira, care avea să trăiască vreme de mai bine de două sute cincizeci de ani și pe care și eu și Miruna am cunoscut-o în vremea când eram mici și despre care bunicul ne-a asigurat că arată la fel ca în vremea copilăriei sale. Ea ținea gura satului, ea aducea știrile, știa tot și povestea mai departe. Despre Constantin Berca avu ce spune vreme de săptămâni bune, trecând de la o cumătră la alta, de la poartă la poartă, când femeile lucrau seara și sporovăiau între ele. Baba Fira nu avea dinți mai deloc, de-i stăteau obrajii numai ca prin minune.

Probabil pe atunci încetase să mănânce și își ducea zilele numai cu apă. Abia i se înțelegeau cuvintele, iar uneori, când privirea îi devenea tulbure, amesteca românește cu sârbește și nimeni nu mai înțelegea nimic. Ochii îi ședeau mijiți, iar spatele pe jumătate încovoiat. Fota îi atârna de ștergea pământul, de ziceai că pășește pe aer. Un capăt al brâului atârna de sub pieptar, gata să se desfacă. Și o astfel de arătare umbla prin sat spunând astfel:

— S-a procopsit al lui Berca, s-a-ntors la casa ălor bătrâni de-au murit pe vremea bolii celei mari din vremea lui Cuza, la casa prin care șuieră vântul și, în loc să cheltuie cu judecată banii de la oaste, a cumpărat o pendulă nemțească fără pereche, scumpă ca pentru domni. S-a rugat Dulubaș, cât e el de mândru, să se-ntoarcă la han să-l ajute, că duce lipsă de argat, dar al lui Berca n-a vrut. Nici n-are ce mânca. Mare minune dac-o trece iarna.

Așa crezuse și Constantin Berca atunci când și-a văzut întâia oară pământul de pe Măgura. Era cu puține zile înainte de prima brumă a acelei toamne, vremea rea pândea din ceruri, cu nori albi și pufoși ca niște pâini de ceață care coborau în fiecare dimineață pe pământ sau care se ridicau din spinările munților din jur, luându-le forma. Constantin Berca făcuse până pe Măgură un ceas de drum. Era un loc dosnic, unde nimeni n-avea cale. Buruienile gigantice se ridicau cât arborii și boscheți noduroși se luau la întrecere cu mărăcinii pentru un pământ uscat, plin de bulgări și bolovani.

— E mult de-atunci, bunicule? întrebă Miruna, tăind șirul poveștii.

Bunicul socoti în minte și se încruntă aidoma tatălui său:

— O sută de ani. Dar și dacă ar fi o mie, povestea tot la fel ar fi.

Către vale și la dreapta, spre livada lui Enache Mâzgău, se vedea un pământ roșietic, plin de pietre, coastă de sărăcie lucie. Constantin Berca și-a făcut cruce, și-a scuipat în palme și a cosit mărăcinii, apoi i-a cărat acasă ca și cum ar fi fost fânul cel mai gras și mai bun. A tocmit căruță să-l ducă în fânar cu o zi înainte să cadă bruma din prima zi a iernii. Într-o duminică, s-a întors de la târg cu o vacă și un vițel și încă ceva fân pentru iarnă. Nimeni n-a înțeles cum de nu s-a înglodat în datorii și cum de a pus pe roate, în câteva săptămâni, o gospodărie care altora le-ar fi luat o viață. A lipit cu lut spărturile din grajd până ce s-a convins că nu era frig înăuntru. A schimbat ferestrele și le-a făcut obloane noi. A făcut poarta de la drum să se închidă și să se deschidă omenește. A dres gardul de nuiele care înconjura ograda. A lipit în câteva locuri acoperișul până când a izbutit să nu mai plouă înăuntru.

A urmat o iarnă aspră, dintre acelea care mistuie în gurile sobelor care întregi de lemne, cu geruri cumplite, cu zăpezi care ascundeau tot pământul și orice urmă de lucrare omenească făcută vreodată, o iarnă care întoarce lumea în starea ei cea dintâi.

Pe vremea aceea, în Valea Rea oamenii nu erau stăpâni pe de-a-ntregul. Și

așa, nu era decât o mână de case. Iarna se înstelau pe zăpadă urme de lupi în vatra satului, mistreții răsturnau grădinile la doi pași depărtare de oameni, iar râșii umblau pe acoperișuri. Sătenii înțelegeau că natura le e ostilă și potrivnică și nu se ridicau împotriva ei cu nimic, pentru că nu ți-ai băut mințile să te ridici împotriva unui lucru care te copleșește. Știau toți că Valea Rea era un loc furat codrului, un loc care nu se putea ține după legea omenească, ci după cea a sălbăticiei. Totul a durat până în noaptea când s-a auzit în tot satul un nemaipomenit tunet care-a scuturat pământul și cerul, iar Baba Fira se grăbi a doua zi de dimineață să le zică tuturor ce anume a fost:

— Nebunul de Constantin Berca, după ce a scos fân din piatră seacă și măsoară timpul cu pendula nemțească, acum are o carabină germană cu două nări de foc, cu care astă-noapte a făcut de petrecanie unui lup.

De fapt, sub ochii oamenilor din Valea Rea începu să se poarte o bătălie pe moarte și viață. Noapte de noapte se auzea câte un tunet, de fiecare dată când Constantin Berca omora lupii unul după altul, de cum îi trecea vreunul gardul de nuiele. Nu-i speria cu foc, nici cu zgomot, ci împărțea-n ograda lui dreptatea așa cum învățase pe câmpul de la Rahova. În fundul grădinii apăru un tumul uriaș în care, în ciuda pământului înghețat ca piatra, Constantin Berca a îngropat haite întregi de lupi. În spatele casei se făcu un deal, din care în vremea copilăriei Mirunei s-au dezgropat, atunci când au vrut să planteze meri și pruni, cranii de lupi spălate de vreme. Așa de puțin obișnuit era zelul lui Constantin Berca de a întrona ordine în propria ogradă, încât Baba Fira nu se putu stăpâni și-l întrebă într-o zi, când îl văzu trebăluind la lemnăria din curte, de ce nu alungă lupii așa cum e obiceiul, cu făclii și descântec, așa cum face tot omul, în loc să supere puterea codrului ucigându-i fără de lege și într-un număr atât de mare. El i-a răspuns că e o vreme de zidit și una de dărâmat, și a mai zis încă multe lucruri despre întemeieri și rosturi pe care Baba Fira nu le-a priceput deloc, pentru că pe omul acesta nu-l înțelegea ce spune, de parcă ar fi vorbit o limbă necunoscută. În schimb, într-o zi de Sfântă Vineri, în mijlocul iernii, înainte de Crăciun, Baba Fira le-a spus tuturor la ceasul când cete de colindători treceau prin ceață, de-a lungul satului:

— Constantin Berca e o adevărată fiară. Nu lupii sunt cele mai mari sălbăticiuni ale pământului, ci el.

Atunci l-au văzut oamenii satului pe Constantin Berca așa cum era: nici pe de-a-ntregul temător de Dumnezeu și credincios, nici pe de-a-ntregul sălbăticiune adevărată. Era jumătate om, jumătate fiară, și asta i-a făcut pe toți să se gândească mai bine despre rostul lor în munții aceia. De la copilul rămas singur și care n-avusese niciodată vârsta poveștilor și-a minunilor, până la bărbatul care făcuse războiul, oamenii satului văzuseră o preschimbare ca de la înger neîmplinit la lup. Și mai era ceva diferit la el. Constantin Berca lucra la câte un singur fapt odată și, până nu-l împlinea, nu trecea la următorul. Asta era nou la Valea Rea, acolo de

obicei treburile se amestecau și nimic nu avea nici sfârșit, nici început.

De câte ori trecea pe drum prin fața casei lui, Baba Fira avea grijă să arunce câte o privire în curte, după el, să-l vadă ce blestemăție mai face. De multe ori îl vedea dregând obiecte imemoriale, cărora oricine altcineva nu le-ar fi găsit folosul, tăind cu toporul lemne răsucite și lovind cu maiul când toporul se înțepenea în bușteanul înghețat, sau odihnindu-se stând jos, cu piciorul beteag ferit mai într-o parte, ca un semn al omului care-a trăit încercarea morții și acum s-a întors. Într-o seară, Baba Fira îl văzu pe fereastră îngenuncheat lângă candelă, rugându-se și închinându-se ca orice creștin. Apoi, când el suflă în flacără ca s-o stingă, văzu cum lumina din odaia lui se retrage în flacără cu încetineală, fugind din colțurile îndepărtate ale încăperii ca un șarpe ce s-ar face ghem într-o cutie. Iar în duminica următoare, când Constantin Berca veni la biserică să asculte liturghia, să se roage împreună cu toți oamenii satului, să zică rugăciunea domnească și Crezul, oamenii s-au tras la o parte de lângă el, pentru că tot satul aflase deja zvonul că el om obișnuit nu este, pentru că-n casa lui se afla o candelă în care lumina se stinge pe dos decât lumina din restul lumii.

Vânătoarea lui de lupi și de alte sălbăticiuni depășea în îndrăzneală tot ce se văzuse ori auzise vreodată la Valea Rea, sau chiar pe toată valea Râului Doamnei. Și aceasta pentru că lucrurile chiar păreau a fi sub puterea unei vrăjitorii: animalul părea a fi cel atras de carabina lui Constantin Berca, iar nu omul cel care-l urmărea dinadins. Se stingeau lupii în carabină precum lumina în lampa aceea ciudată. Altfel nu se explica de ce năvala sălbăticiei asupra satului se dădea în fiecare noapte asupra acareturilor lui Constantin Berca, de ce întreaga fire părea că vrea să-l scoată din drepturi, și de ce totul se încheia cu un tunet și cu încă un lup înmormântat în tumul. Mai târziu, Constantin Berca și-a luat pe lângă casă un cățelandru care avea să crească până la mărimea unui vițel, cu o blană asemănătoare cu a oilor țigăi, cu un cap cât o baniță, din care atârna tot timpul o limbă aspră, albăstrie. Câinele acesta începu și el să vâneze, dar asta mai către primăvară. Atunci sugrumă un dihor care se strecura spre casă și care parcă-și căuta moartea, iar mai târziu avea să ajungă să se încaiere cu lupii și să-i răpună, după încleștări de gheare și colți. Câinele acela nu avea nume rostit, pentru că stăpânul lui îl fluiera ca să-l cheme, așa că-și știa numele mai degrabă după cântec. Oamenii ajunseră să încurce norocul său la vânătoare cu cel al lui Constantin Berca încât, spre vară, când arătarea aceea lânoasă și albă începu să sară gardurile în orice curte a satului, cu un aer de stăpân al locurilor, neluând în seamă pe nimeni, nici oameni, nici jivine, isprăvile lui făcură ca oamenii să îl numească astfel, ca și cum asta ar fi explicat ceva oarecum periculos:

— E câinele lui Constantin Berca.

Dacă cineva ar fi vrut să-i dea o lovitură neașteptată Babei Fira, ar fi trebuit să aducă în Valea Rea o vrajă necunoscută. Așa a făcut Constantin Berca,

fără ca el să-şi dorească asta şi fără să se gândească să dea o lovitură lumii vrăjilor. Se povesteşte că la sfârşitul acelei ierni el a descoperit cea mai sănătoasă cale de alungare a sălbăticiunilor, mai potrivită decât toate descântecele îngânate vreodată la un loc de toate maşterele câte au fost vreodată pe munte. S-a întâmplat atunci când Constantin Berca a plecat să cumpere din Domneşti cuie lungi, pentru veşnicele lui treburi cu scânduri, lemnărie, uşi şi obloane, cu care plănuia să schimbe lumea. Avea în mână o bâtă de corn, crestată de trei ori la vârf şi, peste crestătură, aşezase o măciulie de metal încheiată cu ţinte. Cum de ajunsese la acea întâmplătoare alcătuire nu se ştie, dar acesta trebuie că a fost secretul. În capul satului s-au luat după el doi râşi, gata la fiecare pas să-i sară în spate şi să-i sugă sângele, după cum se povesteşte că fac aceştia când le este foame, iarna, şi nu mai au frică de om. Constantin Berca s-a întors dintr-odată către ei şi le-a îndreptat bâta de corn către ochi, iar râşii rămas-au stană de piatră, de i-au găsit ciobanii în primăvară, două mogâldeţe cenuşii, două pietre acoperite de muşchi. Atunci, în clipa întâmplării, Constantin Berca n-a ştiut ce-a făcut, nici n-a povestit vreodată nimănui istoria cu râşii. Dar s-a zvonit că din bâta lui ar fi ieşit un fel de trăsnet sau un fel de val, un fel de revărsare verde, de culoarea ierbii, care a scos viaţa din trupul lighioanelor şi le-a-mpietrit. De departe l-ar fi văzut Niculae fântânarul, care trecea pe deal, şi el a povestit oamenilor de-a fir a păr prefacerea în stană de piatră a sălbăticiunilor, fără să i se pară lui ceva neobişnuit, căci şi fântânarul ştia la rândul lui nişte vrăji care transformau lucrurile în piatră. Baba Fira, care ştia să ghicească pe boabe de grâu sau de porumb, care putea descânta cu foi de mătrăgună sau care citea în gheaţă de ziua Sfântului Ioan Botezătorul, care înainte vedea viitorul în măruntaiele găinilor, nu mai auzise niciodată în prima ei sută de ani de viaţă ca un om să aibă atâta putere împotriva naturii încât să împietrească râşii.

Când a venit primăvara, oamenii din Valea Rea începură să-l vadă pe Constantin Berca ca pe unul de-ai lor. Deşi, de acum, multe se spuneau despre el. Era limpede că nu era rost de harţag cu omul acesta care şchioapătă, trage cu puşca, ştie să facă farmece cu lumina şi trăsneşte cu bâta.

Pe vremea aceea, părintele Dimitrie începea să îmbătrânească. Era un om care spunea că are vocaţie pentru suflete, un dar de adevărat duhovnic, moştenitorul îndreptăţit al Sfântului Apostol Andrei în munţii sălbatici Făgăraş, aruncat de soartă într-un sat cu o mână de oameni cu a căror necredinţă trebuia să se lupte zilnic. În biserica lui, cântecele se ridicau către cer mângâiate de vocea lui profundă, baritonală, rostogolite în aer asemenea unor cercuri de sunete. Mai degrabă pentru această voce veneau duminica oamenii la biserică. Pe la jumătatea slujbei mulţi se plictiseau şi ieşeau în tinda bisericii, de unde ascultau de la oarecare distanţă minunea prefacerii pâinii şi vinului în trupul şi sângele lui Iisus Hristos. După slujbă, părintele ieşea după ei în tindă şi le zicea, ţinând predica

după ei pe ulițele satului:

— Na, dracul cel negru să ia iarba aceasta, nu v-am zis la slujbă să nu mai beți tutun? Nu v-am zis să nu mai beți?

De multă vreme avusese el o bănuială: că nimeni din Valea Rea nu ia aminte la predică, și că toți vin acolo pentru cântarea bisericească și pentru vocea lui frumoasă, pentru că în Valea Rea nu erau lăutari și nu exista nici un alt loc unde să se poată asculta muzică. Asta îl înfuria și își continua predica pretutindeni, prin fânețe, prin curțile oamenilor, pe unde îi prindea. Părintele avea teoriile lui despre lume. El le spunea tuturor că nu Dumnezeu a adus războiul, căci turcii, lucrarea lor pe lume și imperiul turcesc sunt însuși diavolul, care în vechime au cucerit sfânta cetate a Constantinopolei, au intrat cu calul în biserici și au vărsat pe pământ potirele sfințite. Părintele vorbea ca din carte, amestecând psalmii cu situația politică a lumii de atunci, și încerca să lege viața oamenilor de la Valea Rea de cumpenele din ceruri cu legături pe care nimeni altcineva nu le vedea.

— Nu se poate să povestești una ca asta copiilor! spuse bunica, când îl auzi pe Niculae Berca ce ne povestea mie și Mirunei.

Ca să scape de gura bunicii, povestitorul a schimbat istoria cu altceva, și începu o istorie despre vestitul Baba Novac, căpitanul lui Mihai Viteazul, care era din seminția lui Flămânzilă, un urmaș al acestuia, un mâncău care înghițea câte un bou la fiecare prânz și până seara tăia câte zece turci, dar Miruna nu vru să asculte, ci întrebă lucrul care o interesa cel mai mult:

— De ce pe vremea aceea se întâmplau minuni și azi nu se mai întâmplă?

Bunicul nu știa de ce, dar ne-a spus ceea ce știa și el:

— Așa e. Altădată minunile se țineau lanț. Azi icoanele nu mai vindecă, vrăjile nu mai țin.

— Dar pe atunci țineau? întrebă mai departe Miruna.

Era o poveste și despre asta. La ieșirea din prima lui iarnă de după ce primise pământ, tatăl lui, Constantin Berca, a aflat de îngrozitoarea epidemie de ciumă care sta să se abată peste țară. Toate acestea se întâmplau după ce el scosese toate pietrele de pe lotul lui din Măgura Bătrână, adusese bălegar, pusese pomi tineri și săpase pământul, ca să-l facă să respire. Așa avea să facă vreme de ani și ani, până ce pământul și-a schimbat chipul și a devenit livada de azi. Ziarele scriau că boala ciumei negre se pornise din îndepărtata țară a Etiopiei, de unde soldații turci o luaseră și o răspândiseră în toată Anatolia, apoi în Grecia și, de pe câmpurile de război de la Plevna și Vidin, boala trecuse Dunărea.

Nu exista decât o singură speranță, și asta numai dacă vrăjile ar fi ținut. Atunci a făcut Baba Fira un descântec de pază împotriva ciumei, cu var stins pe pământ, în capul satului, cu foi de mătrăgună și recitarea psalmilor lui David, chemând și alungând tot felul de făpturi nevăzute pe care mintea omului abia de și le poate închipui. Adevărat este că nu s-a lipit ciuma de sat, și a spus Constantin

Berca unui vecin:

— Bun a fost descântecul Babei Fira!

După ce a auzit una ca asta, Baba Fira n-a mai avut nimic împotriva lui Constantin Berca, de vreme ce acesta, în afară de credințele lui în carabină și pendulă, dovedea credință și-n puterile ei. Se liniștise: așadar Constantin Berca nu năzuia să se țină de vrăji. Baba Fira se gândise pentru o vreme la asta.

Doar că-n duminica aceea, la biserică, după liturghie, s-a întâmplat ceva neașteptat: părintele Dimitrie începu o lungă predică împotriva vrăjitoriei, înfățișându-i întunecimile și arătând că numai simpla recunoaștere a farmecelor poate face pe creștin să-și piardă sufletul și, fără ca el s-o știe, să-l vândă diavolului pe treizeci de arginți. Și a citit părintele din cărțile cele sfinte și a arătat cum pe vremea Conciliului de la Niceea au coborât din ceruri valuri de fulgere după vrăjitorii care împânzeau pe atunci întreaga împărăție creștină.

— Chiar dacă pe față vrăjile apără de boli, a spus părintele Dimitrie, fac bine ori ni se pare că slujesc adevăratului Dumnezeu, în ascuns farmecele se leapădă de Domnul și-l slujesc pe diavolul însuși!

În duminica aceea a ajuns prima oară la Valea Rea, cu greutatea cuvântului omului Bisericii, cuvântul Sfântului Sinod de la Niceea care afurisea vrăjitoria.

Baba Fira, cea care ținea gura satului și vindeca de boli și de fiare sălbatice, nu prea dădea pe la biserică, deși totdeauna se simțise o dreptcredincioasă, dar femeile s-au grăbit să-i spună despre ce-a fost vorba în predică. Când a auzit una ca asta, și-a pierdut mințile de îndoială: niciodată nu se așteptase la o asemenea lovitură din partea unui slujitor al bisericii. În prima clipă a pus pornirea părintelui pe seama îmbătrânirii lui neașteptate, dar, mai târziu, rătăcind prin curte în cuprinsul nopții, cu somnul spulberat de griji, se hotărî să meargă negreșit la spovedanie. Adică, se gândea ea, trăise oare toată viața ei de până atunci în păcat? I se păru dintr-odată că a greșit, că a trăit o viață întreagă în greșeală, și că acum ieșea la lumină ca să-și salveze sufletul. E adevărat că pe de o parte simțea toate acestea, dar pe de altă parte parcă era păcat să se irosească atâta desăvârșire în meșteșug vrăjitoresc, o artă care ar fi fost sortită să stea degeaba de-acum înainte într-o lume atât de ciobită și de neîntreagă, care ar fi avut nevoie de leacuri. Pentru că asta e cea mai importantă întrebare: leacuri cine face? Dacă ea se lasă de descântece, pentru că e păcat, cine mai îngrijește de sănătatea oamenilor? Și apoi, ce treabă are sănătatea cu credința? Ce treabă are medicina cu biserica?

Văzând că bătrâna vine la el plină de îndoială și cu ochii în lacrimi, părintele crezu că ea este gata să se căiască și că e hotărâtă să primească sfânta împărtășanie și cuvântul lui Hristos. Față de ea, care până mai ieri fusese capul tuturor relelor, părintele Dimitrie dădu dovadă de o nemărginită înțelegere. Era gata să-i ierte orice, numai să o aducă la pravila cea dreaptă. Lăudă dintru început puterile descântecelor ei, de care Baba Fira era foarte mândră, apoi îi spuse că nu

se poate spovedanie fără înțelegerea faptelor păcătoase, și că trebuie început cu o lămurire a puterilor descântecelor pe care ea le știe. Bătrâna îi mărturisi mai vechea ei convingere că nu-i nimic rău dacă face farmece și că marea ei greșeală poate fi altundeva, poate că nu face toate farmecele cu mâna pe Biblie, sau cam așa ceva. Și i-a mai spus părintelui că aceasta ar putea fi cauza pentru care s-a deșteptat în ea blestemul nesomnului și viermele tulburării. Așa i-a spus. În plus, îi mai era frică de ceva: deoarece nu existau cărți care să țină legate toate aceste descântece, puteau să apară schimbări ale vrăjilor, ceea ce poate fi de-a dreptul periculos. Poate că toate ar trebui scrise, ca să nu se schimbe în timp și să n-ajungă să vrăjească pe dos.

— Sau se poate să fi încurcat eu cine știe ce descântece, de bătrânețe, făcu Baba Fira, cu fruntea în pământ.

Părintele Dimitrie se sperie de-a binelea. Așadar acesta era adevărul: bătrâna nu pricepuse nimic. Nu, nu trebuia să scrie nimic, Doamne păzește! Îi spuse, sub aripa tainei spovedaniei, că diavolul a fost mai înainte de toți vecii minte simplă și neîmpărțită, într-a Domnului asemănare, iar mai pe urmă, despărțindu-se Unimea cea mai presus de minte și în cele multe căzând, din pricini care sunt taină și pe care nici Cartea Facerii nu le înfățișează, nici Evangheliile nu le pomenesc, așadar diavolul se făcu minte felurită și mult împărțită, ivindu-se acolo unde nici nu gândești. De aceea este mare minune că întinzând mâinile spre una dintre faptele ori lucrările acestei lumi să nu apuci între degete o putere diavolească. Și această putere iese la iveală cu aceste descântece. Așa de împărțit e diavolul prin lume și așa îl poți găsi din întâmplare dacă faci vreun descântec nou, unul pe care nimeni nu l-a mai făcut. Asta nu este lecuire, ci lucru cu diavolul.

Baba Fira era de acord cu tot ce-i spunea părintele, ca de la duhovnic la dreptcredincioasă, dar încă nu vedea vreo atingere cu faptele ei. Atunci părintele o întrebă, urmând un îndreptar despre vrăji, pe care-l avea în biserică de la o danie de pe vremea lui Ghica Vodă, fără de coperți și fără paginile de început:

— Adevărat este că ai descântat cu mătrăgună, că ai descifrat năluciri din somn și le-ai ghicit înțeles?

— Da, adevărat este.

— Și mai este adevărat că ai ghicit în palma mâinii, că ai fermecat de deochi și de boală, că ai făcut ghitie, adică ai vrăjit folosind psalmii lui David?

— Da, am făcut aceasta.

— Iar pe lângă toate mai înainte spuse s-a întâmplat să alungi fiarele codrului cu descântec, legând lupii și urșii ca să nu mănânce vite, nici șerpii să nu muște oameni, și încă mai mult, ai amestecat băuturi de dragoste pentru mulți tineri care s-au luat apoi de soț și soție, înaintea tainei căsătoriei?

— Da, toată lumea știe că fac asta fără chemarea dracilor, zicând numai Tatăl nostru.

— Tot așa ai ghicit strigările păsărilor cum ar fi cioara, cucuvaia, dar și zborul rândunicii, care e pasăre sfântă, și ai spus cât va fi iarna de lungă ori vara de bogată, ai dat bob peste apă de alungarea norilor la cositul fânului și ai socotit stelele căzătoare pe cer în nopțile de le zici vrăjite, ai dat în cărți de faraon și în bobi de porumb, fasole, grâu sau orz, ai stins cărbuni pe capul bolnavilor și var la intrarea-n sat ca să sperii ciuma, ai descântat cu oscior de pui de găină ca să fete oile câte doi miei și te-ai rugat la icoane să-ți dea încă și mai multe puteri?

Baba Fira a spus că da.

— Ei bine, femeie, toate cele zise sunt păcate de moarte, pentru că sunt cele treisprezece înfățișări ascunse ale diavolului și tu le-ai purtat în trup cu meșteșugurile lor cu tot. Nu-ți lipsește nici una.

Bătrâna simți că se sufocă. Vru să fugă din biserică la capătul lumii, de teamă și de rușine. Înțelesese că sufletul ei este pentru vecie pierdut. Se gândi că a venit prea târziu la preot. Îi venea să plângă și nu mai avea aer, căci pentru un veac încheiat se socotise o bună creștină, iubitoare de Iisus Hristos, care practica un meșteșug bun la toate, moștenit de la mama, folositor oamenilor din Valea Rea. Dar părintele Dimitrie o prinse de mână și-i spuse:

— Trebuie să scapi.

Ea îi făcu semn că da. Atunci părintele făcu o slujbă asemănătoare botezului, în care Baba Fira spuse de trei ori:

— Mă lepăd de Satana.

Apoi părintele o puse să jure pe Sfânta Scriptură că nu va mai face nici vrăji, nici descântece, nici din cele mari, nici din cele mărunte, pentru a-și mântui sufletul și a nu-l lăsa să se rostogolească în adânc întuneric.

Unul dintre primii oameni care au simțit lipsa puterilor Babei Fira a fost Constantin Berca, pentru că s-ar fi putut ajuta de ele în povestea cu blestemul și cu Enache Mâzgău. Dar Baba Fira își ținu jurământul. Bătrâna începuse să se ocupe numai de vorbele gurii satului și de tors lâna în fir potrivit pentru plocade și prosoape, lucruri care nu cereau nici un fel de descântece. Săptămânal mergea și se spovedea, și părintele nu se liniștea până nu auzea din gura ei că nu a mai făcut nici una dintre cele treisprezece vrăji care fuseseră atât de lungă vreme singura lege din Valea Rea.

Pe când lucra pământul său de pe Măgură, Constantin Berca auzi un cântec ușor, cald, ca o adiere dintr-un anotimp al raiului, care semăna cu nemaiauzitul cântec al ielelor, despre care se povestește că vin în poieni necălcate de om în noaptea de Sânziene. Fără teamă c-o să fie legat de vrajă în miezul zilei, el s-a dus să vadă mai de-aproape, trecând printre prunii și merii înfloriți ai acelei primăveri fără pereche. Atunci a văzut-o întâia dată pe cea care îi tulbura somnul și visul, dar despre care nu știa că trăiește aievea. În timpurile acelea oamenii se întâlneau ori de câte ori unul se gândea la celălalt. Era de-ajuns să chemi cu gândul pe cineva și

omul acela îți apărea înaintea ochilor. De aceea nu e minune că după vis Constantin Berca a întâlnit-o așa cum o visase, ci că nu o întâlnise niciodată până atunci, ca și cum întâlnirea aceasta trebuise să-și aștepte ziua. Era atât de tânără, încât străbunicului meu i se păru că mai credea în povești. A rămas rost de glumă în familie că ne-ar plăcea tuturor nevestele foarte tinere, atât de tinere încât la nuntă vin cu păpușa-n brațe. Constantin Berca a privit-o trecând și nu a putut zice nimic, nici nu putu face măcar un pas, înghețat el în pietrificarea cu care pedepsea fiarele. Deodată, fără să stea pe gânduri, a lăsat baltă treaba pe care o avea și a plecat în urma ei pe drum, aidoma copiilor care aleargă după zmeul înălțat pe cer. Fata nu l-a zărit în tot acest drum printre merii în floare pentru simplul motiv că fiara de om ce se războia cu legea muntelui devenea om nevăzut ca un duh în acele ceasuri de dragoste și pierzanie, când uita cine e și cum îl cheamă. Adevărul e că nici el nu mai vedea culorile vii ale lumii, ci numai o pastă alburie tăiată de umbre negre și reci alunecări. Aproape orb, ca o cârtiță, a urmat-o fără ca ea să simtă, și a văzut casa în care intră. Apoi s-a așezat pe iarbă, la margine de drum, să-i treacă orbirea. Poate chiar atunci sau poate după câteva ceasuri bune, Niculae fântânarul l-a aflat pe Constantin Berca golit de gânduri și vise, răvășit de o furtună lăuntrică. L-a întrebat pe Niculae fântânarul:

— Cine stă în a treia casă de peste râu, numărată de la pod? Nu am știut niciodată. Nu îmi amintesc ca acolo să fi fost o casă. Oare a apărut peste noapte?

Niculae fântânarul i-a spus că acolo stă Râmniceanu, care a primit lotul de pământ de pe vremea lui Cuza-Vodă și care are o fată pe care-o cheamă Domnica. S-a gătit Constantin Berca în cămașa lui cea nouă și cu pieptarul cel bun, și-a pus floare la pălărie și, cu ochii pierduți și zâmbind tot timpul, a plecat spre casa lui Gheorghe Râmniceanu, chiar în seara aceleiași zile în care o văzuse pentru întâia dată. Mai târziu avea să afle despre ea că se născuse în noaptea de An Nou, și că nu îmbătrânește decât cu trei anotimpuri pe an. După ce-i spuse în câteva cuvinte lui Gheorghe Râmniceanu că și-ar dori-o pe Domnica de soție, acesta i-a răspuns că nu avea nimic împotriva căsătoriei, decât că nu știe ce ar zice fata, iar ea nu poate zice încă nimic, pentru că nu are decât cincisprezece ani. Deocamdată, Râmniceanu nu părea a se învoi.

Și se povestește că-n seara aceea, după cum s-a dus așa s-a și întors de la pețit Constantin Berca, căci i se păruse a fi stat de vorbă cu cineva care nu înțelege aceeași limbă. În fapt, despre Constantin Berca începuseră să umble prin sat o mulțime de zvonuri, dintre care cel mai înspăimântător era că poate să zboare noaptea, după lăsarea întunericului, și abia acum el se întâlnea cu umbra acestor zvonuri. Constantin Berca era de vină pentru tot ceea ce se spunea despre el. De fapt, prima oară când Gheorghe Râmniceanu auzise despre tânărul acesta fusese de pe urma zvonurilor bine răspândite de Baba Fira. Așa că îi spusese că fata e prea tânără, ceea ce însemna pe limba lui nu.

De fapt, străbunicul Mirunei, Constantin Berca, a înțeles despre ce era vorba. Și-a jurat că nu se va mai gândi niciodată la Domnica. Așa ar fi vrut el, dar lucrul nu mai era demult în puterea lui.

În vremea aceea, l-a chemat pe Niculae fântânarul să caute apă, cu meșteșugul lui, pe lotul său din Măgura Bătrână. Acesta i-a spus:

— Pământul pe care ți l-au dat e uscat ca o piele de cojoc. E singura bucată de pământ uscat ca iasca din toți munții aceștia. Am săpat în alte locuri pe coasta aceasta: nu este apă. E un deal diferit, un deal străin, de parcă cineva ar fi aruncat din cer o grămadă de nisip la miazănoapte de Valea Rea.

Meșteșugul de fântânar nu este unul ca oricare altul, pentru că înseamnă înainte de toate citirea adâncurilor. Niculae îl deprinsese de la tatăl lui, la capătul unor ani de inițiere, iar tatăl lui învățase meșteșugul de la moșul lui: apa se căuta cu bețigașele de alun cu măduva trasă afară, descântate cu apă neîncepută, ca să simtă greutățile din adâncuri. Niculae începu căutarea plecând din deal către livada vecină, urcând iar către Măgură, pieziș, apoi coborând iar pe coastă, fără a primi nici un semn că se află apă în pământul acela. În cele din urmă, Niculae trebui să-i spună:

— Dacă aici este apă, atunci meșteșugul meu nu știe să dea de ea.

Era un fel de a spune că apa nu există, pentru că, pe valea Râului Doamnei, fântânarii se bucurau de mai multă încredere decât preoții sau vracii. Auzind cuvântul acesta, fruntea lui Constantin Berca se acoperi de sudoare rece. Niculae fântânarul îi simți spaima și tristețea, căci bețigașele de alun se mișcară într-un salt ca o mângâiere în direcția inimii lui Constantin Berca.

Fântânarul a mai căutat o vreme, ca și cum și el s-ar fi îndoit de ce-i spun bețigașele de alun, apoi a plecat fără a fi găsit nimic pe coasta de la răsărit de pe Măgura Bătrână. După plecarea fântânarului, Constantin Berca rămase pe gânduri, privind valea până departe, până la muntele cel înalt care se cheamă Nehoiu. Vedea casele satului Valea Rea ca în palmă, albe ca niște jucării, și oamenii ca niște păpuși mișcându-se încet și departe. Ședea pe unul dintre bolovanii uriași care străjuiau cea mai săracă și golașă coastă de deal din toată Valahia. De acolo văzu întunecarea ce însoțește asfințitul, cu umbrele albastre coborând peste muscele ca niște cohorte de îngeri din poveștile pentru copii. Și acolo îl cuprinse pentru prima oară în viață oboseala aceea grea ca plumbul a celor care au pierdut marea lor bătălie. Gândul că s-a întors de la război și a fost împroprietărit cu pământ sterp i se părea îngrozitor. Și îl cuprinse un somn, ca o otravă de care nu poți fugi. Simți că în noaptea aceea nu mai poate coborî în sat, că trebuie să doarmă somn greu în brațele livezii, cu capul pe unul dintre acei bolovani care împânzeau Măgura, aidoma uriașului acela sărăcuț la minte de se pomenește cu numele de Sfarmă Piatră, pe care-l lua somnul pe unde nici nu gândeai. Pe vremea aceea nu era tocmai înțelept să doarmă pe munte, cu atâția lupi sau urși la care nu ajunseseră

poruncile lui Cuza-vodă că de acum satul acela e al oamenilor. Pe atunci fiarele codrului nu se codeau să atace cete întregi de oameni, darămite un bărbat adormit. Dar Constantin Berca adormi pe loc, fără să aibă timp să-și facă vreun adăpost, fără a se mai gândi nici la fântână, nici la rostul gospodăriei sale, și dormi un astfel de somn încât zăgazul visurilor se deschise și-l primiră înăuntru ca-ntr-o cetate, înconjurându-l ca prin ceață cu ziduri și turnuri și umbre roșii, asemănătoare zidurilor celui din urmă Ierusalim, cel despre care stă scris că s-ar înfățișa la săvârșitul veacurilor. La intrarea în cetate se afla o pereche de heruvimi înarmați cu paloșe late și pistoale vechi, de lotru, din acelea care pot crăpa cu un singur plumb bine țintit lacătul cerului, ferecați în cămăși de zale și cu obraz dăltuit în piatră, dar însuflețiți, și care clipeau din șase perechi de ochi astfel încât să cuprindă cerurile toate și pământul. Șapte fecioare care se aflaseră până atunci în jurul unei fântâni într-o grădină a cetății se apropiară de noul-venit care rămăsese nemișcat. El înțelese primejdia și vru să fugă, căci blestemați sunt cei în jurul cărora se strâng ielele, dar ca de plumb i se făcuseră picioarele, iar fetele acelea râdeau și-i făcură semn că numai la voia lor poate fi dezlegat de vrajă. I-au spus că sunt fete de împărat și că tatăl lor stăpânește în cetatea aceea, iar el văzu pasul lor ușor, la o palmă deasupra pământului, și înțelese că e pierdut, căci împrejurul lui ele strânseseră dansul lor, și din spiralele acelei hore cobora vraja. I-au mângâiat fruntea și i-au spus să nu se teamă, l-au îmbiat cu fructe parfumate care nu există pe pământ, s-au jucat cu pălăria lui, aruncând-o de la una la alta. În vremea aceasta, mâinile lui se făcuseră reci și nu mai simțeau atingerea, iar buzele lui se făcuseră tari și nu mai simțeau gusturile. Și își simți inima oprindu-i-se-n piept, și era ca și cum ar fi murit.

— Nu știi unde ești? l-a întrebat una dintre ele. N-ai mai coborât niciodată în cea mai tainică împărăție a pământului?

Una dintre ele îi arătă cărările care se deschideau acolo, una către Ardeal, subțire, ca o punte pe o buză de prăpastie deschisă către adâncuri, una către Anatolia, pe care se vedeau urme în lut, urme de oameni, de cai și cămile, și o a treia cărare către îndepărtatul Eghipet, pe care iarba era crescută, ca și cum nimeni n-ar mai fi trecut pe ea de multă vreme. Toate aceste cărări erau acoperite de o boltă neagră, din care curgeau ierburi întunecate, și își întretăiau drumul cu o cale albă, ca un abur sidefiu, despre care ea îi spuse:

— Aici se oglindește, de pe cer, Calea Laptelui. Nici noi nu știm de ce se vede așa.

Constantin Berca își aminti niște vechi povești despre comorile îngropate de oștile care se băteau aici cu armatele învelite în zale ale dreptcredincioasei împărății a Bizanțului, se uită în jur, în acea peșteră mare cât o vale între două muscele, se uită și la fetele acelea care se strânseseră în jurul lui și înțelese că ceea ce vede nu are legătură cu istoriile pe care le-a mai auzit înainte, ci că e ceva nou și

care lui i se întâmplă într-adevăr. Și nu era vis, era aievea, pentru că adormise pe poarta de trecere către acel loc.

Îi răspunse una dintre fetele de împărat, cea care avea darul citirii gândurilor:

— Aceasta este Țara Subpământurilor Nesfârșite, unde ai să fii chemat într-o zi ca om viu, să vezi taine pe care încă nu le-ai văzut și să-ți alegi calea pe care încă nu ți-ai ales-o. Iar calea aceea nu va fi împlinită de tine, ci de sânge din sângele tău, în altă vreme.

Atunci ele începură să-i spună, mai întâi șoptit, apoi trecând în cântec, apoi trecând în dans, că oamenii aleși de soartă coboară în vis ori în nebunie în depărtările acestei ascunse Țări, tăinuită în pântecul roditor al pământului, unde dorm semințele peste iarnă, unde merii își duc fructele înainte să treacă prin flori, și de unde poți ajunge oriunde pe pământ sau în cer urmând rădăcinile unui stejar uriaș care își trage seva din locul acesta, un stejar de pe frunzele căruia plouă dintr-un vis într-altul imagini despre depărtări, adâncuri, viitor, trecut, imagini cu animale care nu există pe pământ, cu furtuni nemaivăzute, care se țin la păstrare pentru Judecata de Apoi. Ielele îl ridicară pe brațe, ca și cum el, uriașul de la Valea Rea, ar fi fost ușor ca un fulg, și îl purtară spre palatul de cleștar și porfir unde se născuseră ele în urmă cu veacuri, și una dintre aceste făpturi îi șopti că în acest palat se va naște ultimul domn al lumii, cel de dinaintea judecății neamurilor, regele ultimelor vremuri. Încăperile palatului, pe care el le vedea ca prin ceață, amețit cum era de vrajă și otrăvuri, păreau a adăposti comorile tuturor piraților de altădată, căci lavițele erau acoperite cu pânze în fir de aur, oglinzile erau suflate în argint, iar pe polițe înalte ședeau cumințI la păstrare patru coroane grele de aur ale regatelor care-au murit în veac. Încăperea păstra un miros proaspăt de tămâie și busuioc, de parcă ar fi fost o biserică. Acolo, ori că vraja slăbise, ori că doar i s-a părut, a putut să-și miște mâinile și l-au lăsat ielele să mângâie ghergheful prințeselor nenăscute încă, despre care i-au povestit că ține legate în firul lui vrăjile despre nașteri și rod. Dacă cineva l-ar deznoda, toate nașterile s-ar petrece în lume deodată, și sfârșitul timpurilor ar fi aproape. Se găseau acolo spadele unor cavaleri nenăscuți, precum și trâmbițele vestitoare ale sfârșitului lumii, închise în cutii de sticlă cu lacăte de lemn de trandafir, ca vântul să nu treacă printr-însele și să nu le ridice urma cântului la suprafață. Cele șapte se apropiau pe rând de el și îi povestiră lui Constantin Berca despre fiecare dintre acele lucruri fermecate ce rost are și unde se va desface în lume. În cele din urmă, când el începu să-și simtă din nou degetele, ca niște furnicături după o trecere prin apă înghețată, i se făcu milă pentru oamenii vremurilor viitoare și frică pentru soarta celor de acum, căci fusese în războiul de la Rahova și mai mult nici că-i trebuia să vadă ca să înțeleagă că toate acele lucruri din peșteră sunt adevărate și că vor răsări la suprafața pământului cândva. Știa că toate câte îi povestiseră ele se vor întâmpla aievea.

Ielele i-au citit gândurile şi au râs de el, aşa cum râzi de neştiinţa unui copil şi îi spuseră că-l vor purta din nou înapoi pe pământ şi-l vor lăsa adormit pe locul de pe care îl ridicaseră. Şi i-au mai spus:

— Sapă zece paşi la miazănoapte de locul unde-ai pus capul când ai adormit, crede, şi vei găsi!

După trei zile de când s-au despărţit la livadă, află Niculae fântânarul că prietenul său Constantin Berca a început de unul singur să sape fântână într-un loc unde meşteşugul beţigaşelor de alun nu se dovedise de nici un folos. Îl bănui, întocmai ca şi Baba Fira mai înainte, fie că ştie o vrajă mai puternică decât cea a fântânarilor, fie că în faptele lui e ascuns şi un dram de nebunie. A mers la livadă să vadă cu ochii lui ultima năzdrăvănie a lui Constantin Berca, şi-l găsi pe acesta fluierând un cântec ostăşesc despre Dunăre şi lucruri de ruşine, săpând la doisprezece coţi adâncime cu o lopată de infanterie şi având legată de brâu o funie groasă cât braţul, cu care să se tragă singur afară. Niculae fântânarul încercă să-i spună că pământul e nisipos pe Măgură, că nu se face aşa şi că odată îl poate înghiţi lutul, dacă sapă fără noimă. Aici pământurile alunecă foarte uşor, după cum de altfel se povesteşte şi se ştie din istoria Meşterului Manole şi a minunatei sale mânăstiri clădite pe nisip. Constantin Berca se opri din săpat şi spuse:

— Aici nu mai e vorba despre vreun meşteşug. Cu groapa asta aş putea să trec prin tot pământul şi tot nu s-ar surpa. E o poartă.

De fapt, după visul acela era atât de încredinţat că acolo există apă, încât se gândise între altele şi la posibilitatea ca apa să ţâşnească din străfunduri cu atâta forţă încât să-l arunce în tării, şi mai mult de teama aceasta purta frânghia aceea legată de mijloc. Nu e de joacă acolo unde înaintevederea vine din cuvântul ielelor. Credinţa lui în minuni era aşa de bine înrădăcinată, încât Niculae fântânarul trebui să-i vorbească aşa cum i-ai şopti cuiva pe care tocmai vrei să-l trezeşti din somn. Începu să-i spună câteva lucruri despre săpatul unei fântâni. Arătându-i că n-are spor şi, după câte se vede, sapă strâmb, că ochiul de fântânar adevărat ştie ce înseamnă să mergi către miezul pământului, reuşi să-l scoată din groapă, întări marginile puţului cu lespezi şi bârne, apoi începu să sape el, cu îndemânarea celui obişnuit. Îl întrebă pe Constantin Berca, care acum şedea pe marginea gropii:

— Cât de adâncă vrei să fie ca să te convingi că aici nu există apă?

Nu a fost nevoie să sape prea mult până ce simţi umed, mirosul şi răcoarea ce prevesteau un izvor. Pânza de apă se ivi ca un ochi ieşind din străfunduri ca să se uite la lume şi să ducă în adânc veşti despre cer. Uimirea cea mare a lui Niculae fântânarul a fost că apa venise atât de aproape de suprafaţă într-un deal atât de nisipos, apă rece şi curată cum o au cele mai bune puţuri din văile dintre muscele. Îi făcu semn lui Constantin Berca să-l tragă în sus şi îi spuse:

— Parcă cineva ar fi pus aici izvorul cu mâna.

Peste numai câteva zile, Constantin Berca îmbrăcă din nou hainele sale

cele bune și trecu râul spre casa lui Gheorghe Râmniceanu, pentru a vorbi din nou despre căsătorie, cu încrederea unui războinic care s-ar lupta pentru chivotul legii. În ultimele zile, noi zvonuri despre faptele lui puseseră pe gânduri tot satul. Într-adevăr, ajunsese să se spună despre el că stă de vorbă cu ielele și că face ce-i poruncesc ele, că poate vorbi cu oricare dintre ele fără să se facă stană de piatră sau să rămână cu gura strâmbă. Oricum, nu puteai să rămâi pe de-a-ntregul sănătos după ce ajungeai în apropierea lor, pentru că erau făpturi otrăvite pentru cei de semințe omenească, otrăvite chiar și atunci când se apropiau de oameni prin dragoste. Toți cei care l-au văzut în zilele ce au urmat săpării fântânii au mărturisit că ochii lui ardeau ca la febră, sau ca ochii unei fiare, că n-ar fi văzut clar și că n-ar fi mers drept, ca și cum ar fi mâncat ceva aducător de suferință, ca și cum ar fi fost otrăvit. Văzându-l că vine spre casa lor, Domnica a fugit să se ascundă, pentru că auzise și ea destule despre omul acela. Tatăl ei nu putea citi nimic în ochii lui Constantin Berca și nu știa dacă să ia seamă la zvonuri. De fapt, parcă nu-i venise niciodată a crede în prostiile născocite de babe. Nu a crezut nici în vrăjile lor, nici măcar atunci când a văzut-o mai demult pe Baba Fira ridicând în aer o pisică neagră la miezul nopții, ca să dezlege de boală. Atunci când a venit din nou Constantin Berca, de la primele vorbe, Gheorghe Râmniceanu îl întrebă:

— Ceea ce nu înțeleg, oricât m-aș gândi, e de unde vine graba ta de însurătoare.

Pe vremea aceea nimeni nu înțelegea nici graba lui de a făptui, de a împărți pe munte sau în Valea Rea dreptatea după cum credea el că e mai bine, de a aranja tot cu mâna omului, ca și cum ar întoarce invers toate zăvoarele lumii. Nici Râmniceanu nu pricepea nimic din ceea ce auzise ori văzuse despre Constantin Berca. Pe atunci timpul era infinit și graba era un lucru oarecum necunoscut.

El a încercat să explice, să-i povestească despre o livadă mare, roditoare, pe care o va face pe Măgură, a început să-i spună despre pământul dat de Rege, dar cuvintele care-i ieșeau din gură sunau străin, ca liturghia slavonească a părintelui Svetoslav de la Pasărea, pe care n-o înțelegea nimenea.

Gheorghe Râmniceanu i-a mai spus încă o dată să se gândească la vârsta Domnicăi și, ca să-i arate despre ce e vorba, o chemă pe fată la el. De cum ajunse lângă ei, la poartă, el o întrebă dacă l-ar vrea de bărbat pe omul acesta.

Fata tăcea, privindu-l în ochi pe Constantin Berca, și pe chipul ei nu se putea vedea decât furie. Deodată, ridică ochii cu semeție, mai hotărâtă ca oricând, și răspunse răspicat:

— Nu, nu vreau.

— Vezi? făcu Gheorghe Râmniceanu. Nu vrea.

Constantin Berca se încruntă și se uită la ea cu ochi care parcă atunci o vedeau întâia oară. Și o auzi spunându-i:

— Am aflat despre dumneata lucruri care nu mi-au plăcut.

Constantin Berca își aduse aminte că gura satului există și că la Valea Rea zvonurile au mai mare putere ca ielele. Zvonurile alergau de-a lungul Râului Doamnei, din sat în sat, purtate de păstori, de târgoveți și de vânt, până ajungeau să lege un om pe veci.

— Și te iei după ce se spune?

— Ce zic oamenii, spuse Domnica, a fost mereu adevărat.

Aici Constantin Berca se supără de-a binelea, pentru că i se păruse întotdeauna că lumea femeiască se împrejmuia cu un zid de netrecut. Domnica îi spuse că fetele vorbesc despre el unele lucruri, că babele își aduc aminte de îndepărtate întâmplări cu tatăl lui care par asemănătoare cu întâmplările pe care le trăiește el, și într-un târziu ea îi spuse bănuiala tuturor:

— Se spune că dumneata n-ai fi tocmai în toate mințile, că poate ți-ai fi pierdut judecata la război.

La una ca asta, Constantin Berca, în loc să se înfurie, începu să râdă.

— Asta e tot?

Apoi, parcă luând-o în serios:

— Adică vezi tu aș fi nebun, ca Elifterie de la povarnă?

Atunci ea zâmbi prima și nu arătă nici un semn de îndoială, dând din cap că da.

— Și dacă eu sunt nebun, spuse Constantin Berca, cu cine-o să te mai măriți tu?

— Sunt flăcăi pe lume, iar vreme-i destulă.

Acum Gheorghe Râmniceanu se gândea că omul ăsta cu mintea cam într-o dungă o să plece și n-o să se mai întoarcă la ei niciodată, nici în pețit și nici cu treburi, învins nu atât de cuvintele Domnicăi cât de mândrie. Și, într-adevăr, nu trecură decât câteva clipe și el se uită la ea cu ochii aceia care ardeau și spuse cu suflarea tăiată:

— Și de ce n-aș fi eu în toate mințile? Ce vorbe de ocară au scos? Spune-mi ce-ai auzit tu și apoi am să-ți spun eu cum e.

Domnica a răspuns:

— Umblă vorba că ai dat toată solda de la război pe o pendulă nemțească cu arcuri și greutăți, care se așază pe perete și cântă timpul, ca în casele boierești. Și mai spun zvonurile că noaptea n-ai somn și umbli prin grădină ca să te schimbi în zburător sau în altceva, și de aceea porți o carabină veche, cu care împuști lupii și vulpile ca să nu-ți fure taina, din ceasul când vrei să te preschimbi, sau poate pentru că e parte din vrajă. Și se mai spune că ai scos apă din piatră seacă, săpând în loc uscat, pe Măgură, iar alții spun că ești atât de puternic și de sălbatic, încât odată ai omorât cu mâinile goale un urs din pădure. Și se mai spune că ești un fel de vrăjitor, ultimul vrăjitor din munții aceștia, cel care strânge toate puterile și care descoperă singur vrăjile una câte una, și care face lucruri nemaiauzite. Și se mai

spune că te învață ielele ce să faci. Lumea nu știe de ce faci toate acestea, pentru că toate lucrurile acestea laolaltă într-un singur om nu s-au mai văzut.

El zâmbi și în loc să-i răspundă la toate acestea îi zise, cu glasul tăiat:

— Dar tu, ce fel de bărbat ai vrea? Ai vrea un bărbat care să nu poată face nici unul dintre lucrurile acestea?

Ea simți că un abur rece o cuprinde, și se gândi că aceasta e o nouă vrajă pe care el o pune la cale. Părinții Domnicăi nu văzură și nu simțiră nimic, dar acolo începu să se dea o întreagă bătălie de vârtejuri și puteri nefirești, ca și cum cineva ar fi vrut să o fure pe Domnica și să fugă cu ea departe, iar altcineva ar fi încercat să o țină în continuare în locul copilăriei. Așa se povestește, așa a fost. Apoi ea a tresărit și de partea cealaltă a acelei clipe chipul ei s-a preschimbat în cel al unei tinere femei. Acolo e începutul nostru, i-a spus bunicul Mirunei, așa s-au născut toți ai noștri, toți câți sunt din neamul lui Berca din Valea Rea, pentru că ielele se zice că l-au învățat o anume vrajă pe bărbatul de ele ales, și așa i s-a născut seminția. Căci Domnica i-ar fi zâmbit și dintr-odată s-ar fi schimbat și i-ar fi spus da. Povestea nu ne mai spune mai departe cât au mai stat de vorbă în ziua aceea, dar vrajă se poate să fi fost, căci s-a hotărât nunta înainte de începutul iernii, către sfârșitul lunii lui noiembrie. Și la un an de la căsătorie au fost binecuvântați și li s-a născut primul fecior, Gheorghe. Apoi s-a născut Ioan. Apoi, Mira, fata care purta pe obraz semnul dragostei și a cărei frumusețe nu venea din această lume. Iar ultimul dintre copiii lor a fost Niculae, cel care a păstrat poveștile până au ajuns la noi. Adică bunicul, cel care a adus istoriile până la noi și ne-a spus că tatăl lui a fost ocrotit în dragoste de descântecul ielelor.

Iar când bunicul tăcu, Miruna căută din priviri spre mama și tata, care erau acolo și ascultau și ei. Și mama îl întrebă pe bunic:

— De ce le spui toate acestea? Sunt prea mici și nu înțeleg. Nouă ni le-ai spus când eram mult mai mari, și niciodată nu ni le-ai povestit în întregime, așa cum le spui acum lor.

— Cu alți ochi le văd și eu acum, a spus bunicul. Tocmai pentru că ei nu au trecut încă prin nimic, lor li se pot spune toate acestea ca pe o poveste. Acum mi se pare că toate aceste întâmplări n-au avut alt rost decât pentru a le fi povestite lor acum.

Auzind aceasta, Miruna se bucură. Stătea acolo, pe banca de la poartă, lângă bunicul, îmbrăcată în pieptarul de la bunica. Mă uitam la ea și îmi aduc aminte că nu mi-a venit să cred că într-o zi vom crește. Mi s-a părut că asta ar fi o minciună, ca un fel de pedeapsă cu care ne amenință cineva. Și noi vroiam să mai știm, vroiam poveștile lui, cele din lumea în care crescuse el. Și atunci el ne-a povestit istoria cea mai bizară dintre toate.

— Am să vă spun singura poveste care m-a înspăimântat vreodată. S-a petrecut tare demult, pe vremea când se începuse ridicarea a mai toate stânele câte

sunt și astăzi. Pe atunci se afla la stâna Mohorea, care e chiar sub Muntele Nehoiu, pe care îl putem vedea în zilele cu soare de la noi din curte, în partea aceea, către miazănoapte, un cioban sălișteanu, pe numele lui Andreiaș Gozgu. Omului acesta niciodată nu-i dăduse de cap vreo fiară a pădurii, adică niciodată nu-i lipsise din turmă vreo oaie sau vreun miel. De aceea ajunsese vestit și îl aduseseră din Mărginime să vadă de turmele satului Valea Rea. I se dusese faima de oier priceput și norocos. Într-o noapte, lupii se iviră din codru către stâna Mohorea, unde erau împreună cu Andreiaș Gozgu încă șase ciobani, iar turmele lor erau închise în țarcuri, cu câinii legați la porți, și măgarii priponiți în spatele stânii. Și au auzit în noapte, aproape de ei, urlet de lup bătrân și flămând, de îi răspunseră în vale alte urlete, lupi care nu îndrăzneau a se apropia. Erau mai mulți, chiar dacă vara haitele se strică, și numai foamea îi adună iar, de ajung să deie târcoale stânelor când nu apucă să prindă căprioară, nici altă sălbăticiune. Ciobanii luară care o bâtă, care un topor, să iasă și să se apere de lup.

— Stați voi înăuntru, de lupi am eu grijă, le zise Andreiaș Gozgu.

Se uitară unii la alții, și crezură că omul se bizuie în neștire pe norocul lui. Dar nu se știe ce nebunie îi cuprinse pe toți de-l ascultară și nu ieșiră după el, ci-l lăsară să alunge singur lupii, gândindu-se că acela va folosi vreo vrajă ca aceea pe care al lui Berca o folosise ca să împietrească râșii. Iar acesta nu luă bâta, nu luă în mână nimic, nici sarica nu și-o ridică pe umeri, ci numai în cămașă ieși afară din odaia stânii. Ciobanii dinăuntru așteptară câteva clipe, minunați de cum o alunga Andreiaș Gozgu lupii, aducându-și aminte de toate câte aflaseră despre descântece de pază, despre vrăji sau legări de taină, când deodată din apropierea stânei izbucni un urlet înfiorător, puternic și ascuțit, de lup tânăr și în puteri, de au înghețat cu toții. Și-l imaginară pe Andreiaș față în față cu el. Apoi se așternu liniștea și ei n-au priceput ce se întâmplă, căci nu se mai auziră nici mișcări în întunericul de afară, nici câinii hămăind, iar Andreiaș Gozgu se întoarse înăuntru și le zise că de acum pot adormi liniștiți. Poate de atunci îi ieșiră omului acela vorba că nu-i sunt mâncate oile pentru că s-ar înțelege pe limba lor cu lupii, ba încă mai mult, că are gât de lup, sau oarece puteri de se schimbă în lup în nopți cu lună întreagă și raze albe, ca-n cerurile de-nceput ale lumii. Și se temură oamenii de el, mai cu seamă de când, într-altă noapte, tot la stâna Mohorea, ieși el afară pe la miezul nopții cu lună plină, și făr’ de-a simți câinii, ori de-a auzi cineva vreun semn, se zvonea că rupse el șase oi de-ale tovarășilor săi ciobani și le mâncă inimile, lăsându-le sfâșiate lângă turmă. Așa se povestea. La lumina zilei nu îndrăzniră să-i zică nimic, neștiind ce puteri zac într-însul, dar toți cunoscură adevărul văzându-l îngrășat pește noapte și îngreunat ca după un chef haiducesc. Numai Gheorghe Fruntașu, un cioban din Rucăr care nu știa rosturile locului, îndrăzni a-i zice:

— Măi, Andreiaș, ce-a fost cu oile acelea?

Acesta nu zise nimic, dar rucăreanul întrebă mai departe:

— De ce-au rupt lupii numai dintr-ale noastre, iar dintr-ale tale nu?

Atunci răspunse Andreiaș Gozgu pe jumătate zâmbind:

— Așa mi-e mie norocul!

Multă vreme nu s-a știut adevărul. Unii ziceau că omul s-ar putea preschimba în lup, iar alții că una ca asta nu se poate, pentru că nu se pomenește așa ceva în nici una dintre cărțile sfinte. Cum adică să se preschimbe o făptură într-alta? Și tot la stâna Mohorea, care nu este departe de sat, s-a întâmplat să iasă afară Andreiaș Gozgu în noapte cu lună plină, pe vremea când altă treabă nu avea Constantin Berca decât să vâneze lupi în fundul grădinii sale, într-una dintr-acele nopți în care el umbla să aducă în stăpânirea omului împărăția sălbăticiei, astfel că văzu lângă poarta dinspre râu un lup mare, cu guler alb ca o hlamidă de rege, și se minună de așa arătare nemaivăzută. Și a tras, un singur plumb, bine țintit, care l-a nimerit între ochi.

La stâna Mohorea n-au știut ce să creadă când din Andreiaș Gozgu nu mai rămase nici urmă nici în zori, nici în ziua următoare. Atunci se împărțiră ciobanii să-l caute prin codru și pe munte. Un bătrân plecă spre satul Valea Rea să întrebe oamenii dacă n-au văzut pe d-alde Gozgu din Săliște. Și abia în seara ce a urmat l-au aflat pe Constantin Berca jupuind cel mai mare lup care a fost vânat vreodată în Munții Făgăraș. Bătrânul a văzut animalul atârnat de picioarele din spate la poarta de la drum a lui Berca și recunoscu de la prima vedere sprâncenele și ochii lui Andreiaș Gozgu și gulerul alb, cum ar veni de la sarica de Săliște ce-o ținea el pe umeri când a ieșit din stână pentru a nu se mai întoarce niciodată. Lupul acela semăna atât de mult cu Andreiaș, încât nu fu nici o îndoială că zănatecul din Valea Rea l-a vânat pe împăratul lupilor. Ciobanii s-au sfătuit și au hotărât că cel mai bine ar fi să nu se spună întâmplarea la jandarmerie, pentru că niciodată oamenii legii n-au înțeles cum merg treburile în munții aceștia. De fapt, Berca a tras în el la ceasul când era lup, și lup l-a omorât, așa că legea n-avea nici o treabă. Așa s-a terminat povestea pentru ciobani, dar sufletul lui Constantin Berca se amărî peste poate. S-a jurat să nu mai tragă noaptea în nimic, apoi s-a dus la sfânta biserică să se roage pentru sufletul lui Andreiaș Gozgu, pentru că i se părea că la Judecata de Apoi se va face vinovat de uciderea lui, alături de cei douăzeci și unu de păgâni împușcați în înfățișarea lor omenească pe vremea războiului de la Rahova. Atârnă mai greu la cântarul Judecății de Apoi împușcarea aceasta, fiind vorba despre uciderea unui frate de pe munte, chiar dacă omorârea lui se întâmplase pe când acela se prefăcuse în lup. Atunci l-a găsit părintele Dimitrie lângă icoane și l-a întrebat dacă și-a descântat vreodată pușca. Da, a răspuns Constantin Berca, crestase patul armei de trei ori și spusese Tatăl Nostru. Și s-a spovedit Constantin Berca la părintele Dimitrie, și atunci l-a pus părintele și pe el să jure că nu se va mai folosi de vrăji niciodată. Și îi citi și lui părintele lista cu cele treisprezece înfățișări ale diavolului, de care îi ceru să se lepede.

2

BUNICUL STĂTEA LÂNGĂ NOI, pe bancă, și despăturea plicticosul ziar *Scînteia,* din care nu credea o iotă. Citea despre formarea unui nou cabinet de coaliție în Italia, despre inundațiile din China sau noua erupție a vulcanului Krakatau, care ședea pe buza iadului. Miruna îl privea citind și-i urmărea ochii prin lentilele groase ale ochelarilor, înțelegând cât de departe era bunicul de toate cele câte sunt scrise în ziar. Atunci de ce mai citea oare, dacă trăia atât de departe de toate acelea? Pe primele pagini ale *Scînteii* din ziua aceea era dată întreaga cuvântare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, o cuvântare pe care nu o citea nimeni, care nu conținea nici o poveste și nu se întrerupea decât pentru a face loc unor fotografii cu parfum de aer de serbare școlară, din care eu și Miruna înțelegeam că e vorba despre acordarea unui important premiu întâi care nu însemna pentru noi nimic.

Vântul mângâia părul din grădina casei și seara albăstrea munții din depărtare. Știam care dintre ei era Muntele Nehoiu, mi-l arătase bunicul, acolo, în zare. Îmi aduc aminte serile cu mireasma tihnei, când totul se cuprindea de o liniște desăvârșită, și eu îmi imaginam cum trebuie să fi sunat în liniștea aceea, în vechime, flinta străbunicului nostru. Razele de soare rătăcite între frunzele copacilor stăteau să dea în floare în fiecare anotimp al anului, atunci când Miruna se juca alergând pe sub ramurile lor și ni se părea că luminile răspundeau cu clinchete de clopoței fermecați. Era ceasul când se putea simți că timpul nu merge înainte, ci se învârte pe loc ca un titirez scăpat din buzunarul Blajinilor, măsurătorii de totdeauna, rotindu-se de la un ceas dintâi la toate ceasurile aidoma, și care ajungea să repete fără nici o schimbare întâmplările cele de la început.

Era către sfârșitul verii, când pentru bunicul nostru jocul amintirii născu alt vârtej de culoarea vântului, din care el ne citea ca dintr-o carte veche.

De data aceasta istoria povestea astfel. Pe vremea când Maiestatea Sa Regele Carol vroia să se vorbească despre el tot timpul și, dacă se poate, numai de bine, în anii când lui Constantin Berca i se născuseră fata și cei trei feciori și avea nevoie de tot mai multe lucruri pentru gospodărie, a început meșteșugul lemnului. De multe ori se ajuta singur, așa cum făcuse și cu fântâna, și din mâna lui ieșeau

lucrurile așa cum trebuie. Pe atunci toți oamenii din Valea Rea au început să facă bani buni lucrând lemnul acelor munți.

Erau anii de dinaintea legii pădurilor, când toți bărbații de pe valea Râului Doamnei luau drumul târgurilor cu ulucă, scândură și lemnărie de butoaie. Era atâta lemn în Codrii Muscelului, încât exodul trunchiurilor pe apa Râului Doamnei sau în căruțe către orașele de la șes nu părea să supere pădurea. Atunci s-a gândit Constantin Berca să vândă ulucă la București, unde prețul era bun și se construia mult. S-a dus la pădure și a lucrat numai el, cu toporul și barda, atâta ulucă încât ar fi putut împrejmui singur jumătate din București. Știa să facă scândură de mobilă, care este altfel decât scândura de podele, și știa să facă și perechi de butuci pentru poartă ori șiță pentru acoperiș, tot ce s-ar putea cere în vremuri de zidire la oraș.

Pe vremea aceea, însă, drumul spre București era aținut în Codrii Vlăsiei de tâlharii din vestita ceată a lui Oarță Aman, cel mai înfricoșător dintre toate căpeteniile de codru care se pomeniseră vreodată. Grozăviile care se puneau pe seama lui Oarță Aman erau mult mai cumplite decât cele care se povesteau despre tătarii de altădată. Mamele își speriau copiii nu cu balauri sau ghionoaie cu plisc de oțel, ci cu tâlharul Oarță Aman. Ceata lui se lupta fără frică în codru sau în câmp deschis cu poterile ori cu jandarmii, și ieșea biruitoare sau se făcea nevăzută întotdeauna. Când nu aveau nimic de prădat în pădure, veneau cu chip schimbat în lumea orașului, furând cu o bucurie pentru care își puneau în fiecare clipă viața în primejdie, căci obrazul lor le era de acum cunoscut jandarmilor. Și nu le era teamă pentru viața lor deloc, toți erau unul și unul, fiecare făcuse temniță cândva, iar vreo doi dintre ei fuseseră osândiți la ștreang și fugiseră de sub escortă, cum numai în Valahia se poate întâmpla. Oarță Aman, după cum se spunea, fusese căpitan în războiul cu turcii și luase parte la bătălia Vidinului, unde tăiase cu mâna lui patru sute șaizeci și doi de dușmani, fapte nemaivăzute pentru care fusese decorat de patru ori în iarna războiului. Era fecior de boier și neamul lui avea moșie pe pământurile de câmpie, doar că povestea care se spunea despre el era tare încurcată. Unii spuneau că și-a pierdut la cărți moșia lăsată moștenire. Alții, că și-o băuse toată de dorul unei grecoaice, care l-ar fi părăsit pentru un negustor italian. Alții ziceau că atunci când s-a întors în țară după războiul cu turcii a fost dezmoștenit de tatăl său pentru o poveste de dragoste dintre cele oprite, o încurcătură cu o prințesă scăpătată din familia Știrbey. De mânie, mai spuneau zvonurile, sufletul lui Oarță Aman s-ar fi schimbat și, după ce văzuse la Vidin chipul războiului, n-a găsit altceva mai bun de făcut, după ce a ieșit — dintr-o cauză sau alta — din casa sa, decât să ia drumul codrului. Era cu atât mai sângeros cu cât nu se făcuse tâlhar pentru a strânge bogăție, cum se făcuseră tovarășii lui, ci pentru că nu mai avea nimic altceva de făcut în viață. Domnica a aflat istoria aceasta de-a fir a păr de la Baba Fira, care i-a spus-o imediat ce a aflat de gândul lui Constantin Berca de-a face bani repede vânzând lemn la București. Fericită că

știe toate detaliile despre această veche istorie, Baba Fira a povestit-o în tot satul. A început prin a i-o spune nevestei hangiului Constantin Dulubaș, care ducea mai departe tot ce auzea. Istoria a fost crezută numaidecât, luată mai departe de vânt, purtată pe Valea Argeșelului și pe Valea Topologului, așa încât toată lumea începu a doua zi să întărească ușile cu drugi și balamale duble, să lege pivnițele cu lacăte și să-și ferece lăzile cu zestre, pentru că începuse așteptarea neîntârziată a venirii tâlharilor. Despre zvonurile care umblau, Constantin Berca se făcu a nu fi auzit nimic. Știa el cum merg treburile cu zvonurile la vreme de toamnă și cât se minte în Munții Făgăraș. Și-a încărcat carul cu ulucă și și-a pregătit carabina, cu mulți plumbi, de-or fi de trebuință, cu veșnicul său corn de pulbere înfipt la chimir, unealtă atât de binevenită pentru flinta aceea străveche, despre care negustorul care i-o vânduse îi spusese că făcuse războiul Crimeii. Nu avea în gând altceva decât să ia drumul Bucureștilor, să găsească repede un negustor care să-i cumpere marfa și cu care să aibă înțelegere de acum pentru ani înainte. Domnica l-a rugat să-și schimbe gândul, pentru că Oarță Aman e adevărat și nu e doar zvon despre Codrii Vlăsiei.

— Oarță Aman nu există, i-a răspuns Constantin Berca, mângâind-o pe obraz. Nici una dintre istoriile care se spun despre el nu poate fi crezută. Toate acestea sunt povești pentru copii.

Domnica nu s-a lăsat ușor. I-a amintit că tot ce spune Baba Fira se dovedește până la urmă adevărat. De fapt, dacă ne gândim mai bine, prețul ulucilor la Argeș sau la Câmpulung nu e chiar așa de rău. De ce nu se duce acolo? I-a spus că degeaba ia carabina cu el, Oarță Aman nu e ca un lup numai bun de ochit, ochii nu-i sticlesc în întuneric, ci trage și el cu o carabină nouă, și ochește de zece ori mai bine decât cel mai bun ochitor din Valea Rea. De aceea a dat peste cap atâtea potere trimise de rege, a furat caii de sub jandarmi și a golit buzunarele domnilor care trec cu trăsura spre București. Nu-i Oarță Aman un fiștecine, a făcut războiul și știe cum se amestecă moartea cu viața.

Dar degeaba. El era convins că toate istoriile acestea sunt prostii femeiești. Ascultând-o vorbind, s-a mâniat că femeia se gândește la socotelile casei dar, pe măsură ce-o asculta, mânia i se preschimbă întâi în îndoială, apoi în duioșie. Cu toate acestea, nimic nu-l putea întoarce din drum.

Atunci ea i-a spus:

— Să știi că eu simt că la drumul acesta o să vezi moarte și o să fii față în față cu o înmormântare. Dar nu va fi una obișnuită.

Era o vrajă acolo, se părea, dar Domnica nu a vrut să-i spună. Citise viitorul, văzuse umbra unei zile viitoare plină de moarte și întuneric, dar nu știa tot, sau nu vroia să-i spună tot ce văzuse. Constantin Berca a înțeles asta, dar abia când pleca la potcovar, cu armăsarul în frâu. Se pregătea totuși de plecare. S-a gândit și că femeile simt înainte primejdiile, că ceva din lăuntrul lor le apropie de pândarii

vămilor văzduhului, cei care văd înainte în timp. Sau şi asta e doar o poveste?

Constantin Berca nu a putut fi întors niciodată de pe drumul lui, nici atunci, nici vreodată. A plecat într-o zi de joi, la răsăritul soarelui, şi la prânz a ajuns la un han de la ieşirea din Piteşti, unde se mai aflau câţiva oameni cu căruţe încărcate cu butii cu brânză, lemne, miei, păsări îngrăşate, legume dintre acelea care anul acela nu se făcuseră în Vlaşca, câte şi mai câte, un târg întreg adunat la han. Se vorbeau cu toţii să treacă împreună codrul, să n-aibă tâlharii curaj să-i atace, aşa cum sunt împreună. În zori, se vorbiră ca în urma şi înaintea şirului să nu meargă câte un car, ci câte două, cu oameni înarmaţi cu topoare, iar în coloană se aflau şi trei sau patru care aveau carabine. Când prima căruţă porni, se putea vedea ce renume căpătase căpetenia de tâlhari Oarţă Aman după înfăţişarea de război ţărănesc pe care o avea convoiul. Totul fusese gândit şi pregătit după străvechile reguli ale bătăliilor medievale. Au fost atât de uimiţi de faptul că nu i-a atacat nimeni în codru, încât puseră aceasta pe seama priceperii lor de a pune un şir de douăzeci de căruţe pe picior de război, ca o falangă macedoneană despre care se povesteşte în *Alexandria*, mai degrabă decât pe seama norocului. Singurul lucru de care i-a fost teamă lui Constantin Berca în acest drum a fost adâncimea şi desimea codrului, mai întunecos decât cel mai întunecos codru de pe munte, atât de negru încât nici o rază de lumină nu-l străbătea. Aşa erau pe atunci Codrii Vlăsiei, în plină câmpie, pe pământ negru şi rodnic, sălbatici şi nestăpâniţi. Au intrat în Bucureşti prin partea Chitilei, la ceas de noapte, împreună cu un vânt îndepărtat care le purtase paşii către oraş. Vântul acela cu miros dulceag trecuse şi el câmpuri şi dealuri, mângâiase pânzele apelor, iar acum atingea în Bucureşti limbile de argint ale celor trei sute de clopote, care se topeau în sunete târzii, la vremea amurgului. Mai târziu, în miez de noapte adâncă, clopotele bisericii închinate Sfântului Ioan Botezătorul scăpară din piedica lor de lemn şi începură să bată puternic, cu chemare de foc, şi aşa le-a auzit Constantin Berca prima oară, dormind lângă carul lui, la margine de oraş. Noaptea aceea, străbunicul meu, Constantin Berca, nu visă nimic.

Şi-a terminat repede treburile în Bucureşti. A vândut cu preţ bun lemnul unui negustor din Obor şi a plecat înapoi către munte, cu banii la chimir. La ieşirea din Bucureşti a văzut mulţi oameni adunaţi lângă carele lor, aşteptând, opriţi de armată. Spuneau că în dimineaţa aceea poterele ieşiseră din garnizoane şi împânziseră codrii căutându-i pe tâlhari. Că într-una dintre zilele de dinainte, în Consiliul de Coroană, Regele îşi adusese aminte de promisiunea pe care o făcuse în urmă cu aproape douăzeci de ani, când venise în Valahia, când jurase că o să scape locul de tâlhari.

Codrii Vlăsiei îi păreau Regelui atât de aproape de palatul său, încât nu-şi mai putea ascunde supărarea în faţa fărădelegii care asedia bastionul ordinii şi al civilizaţiei. Oamenii spuneau că îşi chemase ministrul de război şi generalii şi le-a

poruncit să împresoare cu o întreagă armată codrul de unde ieşeau să prade tâlharii. Atunci s-a petrecut prima şarjă de cavalerie împotriva nevăzutului, adică împotriva a ceea ce codrul ascundea atât de bine. Soldaţii au cercetat de-a fir a păr întreaga pădure pe arii nesfârşite, luminând cu torţe toate scorburile şi toate ungherele, răvăşind toate gropile şi dâmburile, până ce în locul numit Movila Cerbilor au ajuns de-au încercuit toţi tâlharii, împreună cu căpetenia lor, Oarţă Aman. Acolo a început bătălia. Tâlharii nici n-au vrut să audă când li s-a strigat să se dea prinşi. Unii purtau cu ei bănetul şi giuvaericalele, salbe din lei de aur şi veste grele de fişicuri cu napoleoni, tot ceea ce Oarţă Aman le dăduse la ultima lor împărţeală şi n-avuseseră timp să îngroape în ascunzişuri. Fiecare dintre ei ştia că, dacă s-ar fi dat prins, ar fi sfârşit în faţa plutonului de execuţie. De aceea au luptat ca nişte adevăraţi războinici. În primele clipe ale bătăliei s-a auzit căpetenia lor Oarţă Aman strigându-le să lupte şi s-au auzit vocile unora dintre ei răspunzând. Ştiau ei că nimeni nu le dă de ales. Nu ştiau câtă poteră împânzise pădurea şi nu ştiau că au nimerit în încercuirea de oţel a unei voinţe mai mari decât tot ceea ce văzuse până atunci Valahia. Până atunci ei avuseseră obrăznicia să atace jandarmeria şi patrulele de soldaţi, dar acum aceştia îi atacaseră şi-i siliră să primească înfruntarea. Focurile n-au ţinut mai mult de o jumătate de ceas, şi unii au spus că ultimul dintre tâlharii rămaşi în viaţă a fost chiar Oarţă Aman, care n-a vrut să se lase prins viu. Zvonurile povesteau că s-a descălţat la piciorul drept şi şi-a petrecut un deget pe trăgaciul sânetei, descărcându-şi puşca sub bărbie. Avea o armă lungă, nemţească, dintre acelea care bat la mare depărtare şi despre a cărei precizie se vorbea pretutindeni. Ultima lui împuşcătură i-a făcut chipul de nerecunoscut, pentru că soldaţii au luat toţi morţii, i-au întins la marginea drumului, şi acolo au venit cu dosarele lor comisarii care făceau identificarea. Iar chipul lui Oarţă Aman nu se vedea nicăieri. Atunci armata a lăsat să treacă spre munte carele celor care se întorceau de la târg şi care trebuiseră să aştepte să se termine bătălia. Între ei, trecând cu carul său gol, venea şi Constantin Berca. I-a văzut pe toţi întinşi la marginea drumului, fiecare dintre ei împuşcaţi fie în piept, fie în frunte. N-a povestit nimic din toate acestea acasă vreme de mai bine de douăzeci de ani. Dar s-a convins că prevestirile Domnicăi se adeveresc, pentru că ea îi vorbise de apropierea morţii, şi aşa fusese. A aşteptat aşadar mulţi ani până să-i povestească momentul înfricoşător al identificării cadavrelor feciorului său Niculae, arătând cum şedeau comisarii cu catastifele în braţe, se uitau la morţi şi ziceau:

— Acesta este Oarţă Aman, pentru că are nasul încovoiat şi bărbia puternică.

— Ba acesta este, pentru că avea pomeţii obrajilor ieşiţi, şi ştim că semăna cu bunică-sa, care era tătăroaică.

— Nu e nici unul dintre aceia doi, domnilor. Oarţă Aman e acesta, care s-a împuşcat singur.

Și comisarul le arăta pe unul cu ochii deschiși și care păstra și dincolo de moarte trufia de căpetenie de lotri.

Nici măcar doi dintre comisarii aceia nu au identificat unul și același Oarță Aman. Fiecare dintre cei morți prezenta suficiente asemănări pentru a fi căpetenia hoților și suficiente deosebiri pentru a păstra bune îndoieli asupra identificării.

Atunci când istoria ajunse aici, deodată bunicul auzi vocea Mirunei zicând:

— Te rog, bunicule, spune-mi o poveste în care nu moare nimeni.

Valul de amintiri se înnegură, își pierdu din claritate și, tras în adâncuri de un vârtej pornit din porunca Mirunei, dispăru cu totul. Și se schimbă într-o istorie pentru copii care ieșea ca un tub cu trei capete către istorii reale de altădată, apoi alte trei capete către istorii imaginare, pe loc inventate, iluzii din vremea primelor tangouri și a primelor romanțe, și din acele resturi de farmece și povestiri bunicul improviză o variantă neașteptată a poveștii tinereții fără bătrânețe și a vieții fără de moarte, în care la final nimeni nu calcă în Valea Plângerii, nimeni nu suferă de dor și toată lumea iubește cu inimă ca de copil. Miruna a ascultat o vreme atentă povestea bunicului, apoi spuse:

— Stai așa, bunicule! Le încurci! Nu e așa... Cred că ai uitat povestea...

Bunicul o privi ca și cum atunci o vedea pentru prima oară. Nu avea de unde să știe Miruna, dar nu se poate poveste în care să nu se facă praf ceva. Sau să nu moară nimeni. Nici Miruna n-ar fi crezut o astfel de poveste, cum i-ar fi plăcut să audă și cum ceruse... Bunicul trebuie că s-a gândit că n-ar avea cum să separe ea poveștile care sunt asemănătoare lumii de cele care n-au de-a face cu lumea aceasta. El credea că Miruna înțelegea pe de-a-ntregul doar basmele despre Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana, dar chiar și acolo zmeii fac ce fac și tot apar în poveste până la urmă, cu chipul lor sau cu înfățișare schimbată, doar spre a întregi așteptatul final fericit. Ceva tot avuseseră în ele acele istorii ale bunicului, pentru că trecuseră de granița de demult stabilită poveștilor pentru copii. Cât se cuvine să le spui copiilor despre lucrurile triste, înspăimântătoare sau îngrozitoare de altădată? Trebuie să existe și așa ceva, așa credea Niculae Berca pe când ne-a povestit toate acestea. Bunicul își aduse aminte că el, atunci când a auzit întâia dată de la tatăl său, Constantin Berca, povestea bătăliei de la Rahova, n-a putut dormi toată noaptea. De cum închidea ochii era vizitat de morți descăpățânați, de oameni fără gură ori fără nas, umblând de-a-n picioare cu răni deschise și murdare, cu o mână crescută în loc de cap, întinzând brațele rănite către tine ca și cum ar cerși ceva. E ceva și cu poveștile astea, parcă pun stăpânire pe tine. Trec în vis și din vis trec înapoi în realitate. Tot cam în vremea aceea, într-o altă seară, pe când bunica o pieptăna pe Miruna, când bunicul terminase ziarul cu știri neîntregi, șirul amintirilor scoase la iveală o altă stranie istorie. Se întâmpla demult, tare demult. A fost odată ca niciodată.

Așadar nopțile lui Constantin Berca erau vegheate de pendula nemțească,

al cărei sunet ca de clopot de biserică împingea liniștea către cer și măsura orele dintre visuri. Noaptea, animale sălbatice treceau prin sat, nici unul însă prin ograda în care se îngropaseră atâția lupi. După o asemenea noapte îl găsi Constantin Berca pe Elifterie cel de la povarnă în curtea sa, dormind liniștit pe trepte, îmbrăcat în zdrențe de vechime legendară, cu o barbă albă, lungă, plină de scaieți, cu ochii lui albaștri, pierduți într-o amețeală fără ieșire. Câinele nu-l lătrase, ca și cum nu l-ar fi simțit. Constantin Berca se uită la el ca și cum l-ar fi văzut prima oară. Era atât de murdar și de bătrân, încât era clar că s-a spălat ultima oară în vremurile de dinaintea pierderii memoriei. Acum trăia din mila oamenilor din Valea Rea, ascuns peste iarnă într-una dintre clădirile obștei, unde se afla o sobă străveche, din pietre. Tot ce avea pe el era de căpătat, la fel ca și cuvintele, pentru că nu vorbea niciodată cu vorbele sale, ci dădea la iveală cuvintele altcuiva, repetiții ale unor frânturi, poate numai de ieri, poate de altădată. Avea ochii duși în fundul capului și o privire fixă despre care Baba Fira spunea că este neîndoielnic semnul celor care s-au apropiat de iele. Constantin Berca văzu în Elifterie un frate al său, mai puțin norocos, rătăcit pe pământ, pierdut pe pământ, alungat din țara aceea minunată din adâncuri a cărei frumusețe îi întunecase mințile. Și mai povestea Baba Fira despre el că a rămas așa cum este acum într-o zi de lucru, pe când era fecior, după ce s-a tăiat într-o coasă și a pierdut atâta sânge, încât simțurile i s-au întors pe dos. O luase la fugă către râu, unde se spală rănile și se închid când le legi cu ierburi potrivite, numai că a dat în miez de zi peste șase iele fermecate îmbăindu-se în apa Râul Doamnei, la căderea de ape de la ieșirea din Valea Rea. Trupurile lor de sidef, ochii de neomenesc mărgean, buzele lor cu lumină lăuntrică au fost mai mult decât poate privi un om. Elifterie s-a trezit către seară, în luncă, singur și îngrijit la răni, primind în schimb uitarea aceea fără de leac, care de acum îl îmbrățișase pentru totdeauna. Devenise în cuprinsul unei singure zile un om bătrân, bănuitor, nepotrivit lumii, nepriceput, copleșit de o tristețe pe care nimeni nu o înțelegea.

Dar Constantin Berca fusese în cuprinsul acelui tărâm, el văzuse, știa și se întorsese întreg de acolo. Cu toate că lui Niculae, cel mai mic dintre copiii săi, îi făcea frică, Constantin Berca îl opri pe Elifterie în ograda lui. Cum venea iarna, îi făcu o haină și îi dădu cămăși dintr-ale sale. Stătea în mica încăpere de lângă bucătărie și nu vroia să doarmă decât pe paie, un soi de culcuș pe care și-l făcea singur ca și cum l-ar fi descântat. Neîndemânarea lui părea să-i covârșească bunăvoința, cu atât mai mult cu cât nimeni nu-i ceruse vreodată să facă ceva în gospodărie. Elifterie era atât de neajutorat, încât era un adevărat miracol că a supraviețuit și și-a purtat de grijă până la vârsta aceea înaintată. Nimeni din sat nu se gândise vreodată să facă pentru el ceea ce Constantin Berca a făcut fără a sta pe gânduri. Aflând cu toții de la Baba Fira despre noua viață a lui Elifterie, toți s-au simțit într-un fel ușurați. Cu atât mai mare a fost surprinderea lui Constantin Berca pentru ceea ce avea să urmeze. Într-una din zilele primăverii următoare, urcând

spre livadă, l-a întâlnit pe Enache Mâzgău, care l-a oprit și l-a întrebat dacă e adevărat că l-a primit pe Elifterie în casa lui. Ceea ce i-a spus apoi Enache Mâzgău nu a știut nimeni niciodată, deși gura satului zicea că i-ar fi spus că ar ști despre Constantin Berca că e un copil din flori, crescut de milă de hangiu, și că adevăratul lui tată ar fi fost nimeni altul decât Elifterie. Așa se zice că i-ar fi spus. Dacă așa le-a fost vorba, nu trebuie să mire pe nimeni că pe dată Constantin Berca, cum era el aprig la mânie, a sărit și l-a luat de gulerul cămășii strigând că își cunoaște tatăl.

— Asta crezi tu, a râs de el celălalt.

Atunci Constantin Berca, ținându-l de guler, a văzut în ochii lui ceva necunoscut, venit de nu se știe unde: poate ură, poate mândrie, oricum, ceva cu iz de pierzanie. Pe omul acela toate schimbările aduse în rostul lucrurilor de Constantin Berca îl mâniase. Fiecare noutate a gurii satului despre Constantin Berca, lui îi era prilej de supărare, iar povestea cu Elifterie trebuie că a fost cea care le-a-ntrecut pe toate, deși nu ar fi trebuit să aibă de-a face nimic cu el. Nici nu era nevoie de motive secrete, supărarea era acolo, furia îl aștepta dinainte, nu trebuia mai mult. Citind acestea în ochii lui, cum îl ținea ridicat de guler la înălțimea ochilor, Constantin Berca îl trânti de pământ de-l băgă până-n genunchi în nisipul de pe coasta livezii. Liniștit ca prin minune, îl întrebă:

— Și ce vrei cu asta?

Enache Mâzgău râse ca și cum s-ar fi știut ocrotit și-i spuse că nu mai are nici un motiv de semeție, cu carabina și pendula lui, că ei, oamenii din sat, știu cine e Constantin Berca, un om venit de nicăieri care se adună cu oameni de nicăieri.

Atunci s-a întâmplat lucrul acela ciudat. A blestemat întâia oară în viață Constantin Berca, fără să se gândească prea mult că l-ar putea auzi ielele. I-a urat lui Enache Mâzgău să fie lovit de o boală. Blestemul a coborât pe pământ, apoi în apa livezii, apoi a șiroit prin întunericul subpământurilor până a ajuns către rădăcinile munților. Blestemul plecase și se dusese în adâncuri. Blestemul rămăsese acolo și de acolo ielele l-au auzit.

Niculae fântânarul simți în bețigașele lui că se va deschide o ruptură, sau poate o tăcere, sau poate o uitare, ca atunci când simțea cum cineva își pierde mințile. Ceva îi spuse că ar fi vorba de Constantin Berca. Nu își pierdu cumpătul și, când îl întâlni către seară, în fața casei lui, îi spuse că există oameni care nu sunt precum ceilalți, oameni pe care o întoarcere a vârtejurilor din adâncuri îi preface în altceva, ca-n basmele care povestesc despre preschimbări. Că nu e vorba doar de zmei prefăcându-se în păsări, ci și de oameni preschimbându-se în șerpi, și tot felul de transformări din acestea. Și îi mai zise fântânarul că omul nu e niciodată doar om, ci mai poartă alături de el și altceva. Întoarcerile de vârtejuri și de preschimbări sunt întotdeauna mai mult decât ceea ce vedem în miezul zilei.

După ce Constantin Berca i-a povestit întâmplarea de la amiază, nici el nu

a putut explica ce s-a întâmplat în mintea și în inima lui Enache Mâzgău. Întâmplarea nu avea nici un rost, nici o noimă, nu se lega de nici una dintre întâmplările de până atunci.

Și totuși gândul că ar putea fi un copil din flori îl urmări pe Constantin Berca zile întregi. După ce stătuse de vorbă cu Niculae fântânarul se simțise mai liniștit, dar gândul că nu știa nimic despre lucrurile legate de nașterea sa începu să se însoțească gândului că se află în păcatul blestemului, căci el fusese cel ce blestemase la vreme de mânie, făcându-l să nu mai poată dormi noaptea. Mai încolo avea să fie cuprins de fierbințeli. Pentru Domnica a fost o noapte de chin, pentru că nu știa să îngrijească un om care își trăiește cu atâta intensitate coșmarul. Ștergându-i sudoarea de pe frunte și piept, Domnica îl auzea spunând tot ceea ce îi muncea mintea sub arderea febrei, și a doua zi de dimineață, când Constantin Berca deschise ochii și privi din nou lumina zilei, îl văzu la căpătâiul lui pe părintele Dimitrie, care adusese ceaslovul și îi citea în șoaptă, iar după ce văzu că bolnavul a deschis ochii, îi zise:

— Am auzit ce ai spus. Nu ești un copil din flori și astea nu sunt decât vorbe fără temei. Eu l-am botezat și pe tatăl tău și vă cunosc familia. Elifterie a ajuns la Valea Rea mulți ani după nașterea ta. Toate acestea sunt niște prostii și dacă ți-ai făcut inimă rea de la aceste vorbe, atunci e vremea să te scoli și să umbli.

Dar părintele Dimitrie nu avea de unde ști adevărata cauză a fierbințelilor. Constantin Berca, nici atunci când nu mai știa ce spune, nu uitase. Cea care avea să afle totul a fost Baba Fira, care în dimineața aceea s-a trezit, s-a spălat pe ochi, s-a închinat de trei ori și a început o nouă zi de țesut la război, așa cum se obișnuise de când renunțase la descântece. Dar peste noapte ițele i se încurcaseră atât de tare, încât suveica îi fu aruncată de trei ori înapoi când încercă să bată primul fir. Atunci ea se aplecă și citi în ițele războiului, pentru că și încurcătura aceea spunea ceva.

Acesta e un blestem, cunoscu Baba Fira. Cineva în Valea Rea a dat drumul unui blestem care a fost ascultat, cel mai adânc blestem care a plecat de la noi de multă vreme, a coborât în rădăcina muntelui, cuvintele lui acum lucrează, nimeni nu le mai poate opri. Numai atunci se încurcă ițele singure peste noapte.

Lui Constantin Berca i-a fost rușine să-i mărturisească părintelui Dimitrie totul. Cu toate că nu se întâmplase încă nimic, toți cei care citiseră semnele știau că istoria asta n-are cum să se termine bine.

În vremea aceasta Enache Mâzgău nu stătuse degeaba. Dusese la jandarmerie dovezi că numitul Constantin Berca pregătește o răzmeriță în satele de pe munte împotriva Dinastiei, împotriva birurilor și a stăpânirii, mai ales atunci, când se zvonea că se pregătește o nouă lege a lemnului. Erau anii cei mai tulburi ai satelor românești, pe când jandarmeria căpătase groază de răzmerițe, și când în spatele fiecărui zvon se ascundea un sâmbure de adevăr. Așa că exact la ceasul când părintele Dimitrie îl liniștea și-i citea din ceaslov lui Constantin Berca, trei

jandarmi călări intrară în Valea Rea, ca să-l ducă la cercetări tocmai la Câmpulung.

Dar faptele își schimbară șirul încă o dată. La Valea Rea, jandarmii au descoperit un lucru atât de neobișnuit, încât au uitat de țăranul cu răzmeriţa şi alergară înapoi la comandantul lor ca să spună că nimeni din Valea Rea sau din satele dimprejur nu are acte în regulă, pentru că serviciile de administrație au uitat de existența acelor sate. Acolo se aflau mii de oameni care nu aveau acte în regulă. În plus, în zonă circulau încă monezi de pe vremea lui Ghica-Vodă, iar singura unitate de măsură cunoscută era ocaua de pe vremea lui Cuza. În loc de acte de identitate, oamenii foloseau certificatul de veterani de război, iar la vânzările de pământuri își treceau de la unul la celălalt hrisoave de pe vremea lui Matei Basarab. Vestea l-a surprins pe prefectul de Muscel la ora cafelei de după prânz şi a ajuns la Bucureşti către seară, cu o depeşă. Aflând ministrul trebilor dinlăuntru despre faptul că în Muscel există sate întregi uitate de catastifele stăpânirii, excelența sa spuse:

— Suntem geniali în supraviețuire și păguboși în administrație.

De fapt, la Valea Rea, când oamenii auzeau de acte chiar se gândeau numai la atestatele militare de lăsare la vatră şi la actele de proprietate asupra fâneţelor şi livezilor, adică acelea pe care le țineau făcute sul lângă icoană şi care, cu cât erau mai vechi, cu atât erau mai adevărate. Căsătoriile se treceau în cartea bisericească şi nu se înregistrau în altă parte. Nimeni nu avea acte de identitate, nici de căsătorie, şi nimeni nu elibera acte de naştere, pentru că tot satul se conducea după o pravilă de pe vremea unui vodă fugar, care acum două sute de ani a guvernat Valahia pentru o săptămână de la un conac din apropiere şi lăsase în urma lui tot felul de datini administrative care se mai aplicau prin tradiție doar în colțul acela de țară. În plus, câțiva dintre oamenii de la Valea Rea cu care jandarmii stătură de vorbă erau convinşi că Regele ar fi tot Vodă Cuza, iar unul dintre ei, mai bătrân şi fără dinți, era convins că jandarmii au fost trimişi din porunca lui Ştirbey Vodă. Pe parcursul următoarelor săptămâni, înregistrând populaţia din Valea Rea, Sân Andrei, Slatina şi alte câteva sate, numărul de locuitori al țării crescu brusc cu zece mii de suflete de care nimeni nu părea să fi avut bănuială până atunci. Atunci a aflat prima oară Majestatea Sa Regele despre anomalia administrativă de la Valea Rea şi subiectul începu să-l fascineze.

Enache Mâzgău nu a priceput niciodată de ce jandarmeria şi-a încheiat atât de repede cercetările în chestiunea pregătirilor de zaveră de la Valea Rea. Nu a înțeles nici graba cu care notarii şi perceptorii au luat satele în sus şi în jos, cu catastifele după ei, şi nici de ce gura satului nu adusese nici o veste despre asta.

Gura satului spunea, totuşi, câte ceva. În ciuda blestemului care-l lega pe Enache Mâzgău, gospodăria lui mergea cel mai bine din tot satul. Turma lui de oi se înmulțise foarte repede, iar şița şi şindrila făcute de fiul său, Toader, avusese mare căutare în târg. Toate mergeau strună până în ziua în care ai lui Mâzgău au

tăiat unul dintre purceii de lapte pe care-i aveau în curte și au petrecut cu neamurile lor o zi întreagă de duminică. Se prea poate să fi fost carnea spurcată, dar din ea n-a mâncat numai Enache Mâzgău. Boala, însă, doar de el avea să se prindă. Asta se întâmpla în săptămâna când Ioan, Ridicătorul de zmeie, omul care toată viața lui a vrut să se fi născut pasăre, reușì să descopere taina ridicării la ceruri și a reușit să se înalțe în văzduh de pe Măgură cu un mecanism făcut în întregime din lemn, din piese închegate fără cuie și strânse între ele cu o răşină uşoară. Poate unde mintea lui se rătăcise demult într-un vârtej care nu avea nimic de-a face cu ielele, ci poate mai degrabă cu arhanghelii, el nu se gândise și la taina întoarcerii pe pământ, astfel încât în zbor lin se ridică în aparatul său care arăta ca o moară de vânt peste ograda lui Petrașcu, apoi peste casele lui Enache Mâzgău, pierzându-se după aceea într-o perdea de nori peste Măgură spre Negoiu, pe deasupra inimii munților, undeva către un Ardeal al cerului unde se duc toți aceia care ar fi vrut să se fi născut cu aripi. La câteva zile după ziua aceea de duminică, fără nici un semn dinainte, Enache Mâzgău fu cuprins de dureri de burtă cumplite, iar după doar câteva săptămâni burta lui începu să se umfle de sta să plesnească. Avea grețuri ca muierile de poartă copil, era galben la față ca porumbul, picioarele i se subțiaseră și fălcile îi atârnau, în timp ce burta îi creştea cu câte un deget în fiecare zi, până ce s-a făcut aşa de mare de nu mai puteau să-l scoată din casă.

— Acesta este blestemul lui Constantin Berca, a cunoscut gura satului. El poate să blesteme și ce spune el are greutate.

Părintele Dimitrie a cercetat-o iar pe Baba Fira, punând-o să-i răspundă la întrebări cu mâna pe Biblie, bănuind-o că e amestecată într-un fapt atât de cumplit ca împlinirea unui blestem. Dar Baba Fira nu avea nevoie să fie amestecată pentru a-i spune că nici unul dintre leacurile de pe lume, îngăduite sau osândite de Biserică, nu-l mai pot salva de acum pe Enache Mâzgău. Și nu era lucrarea ei, părintele poate să fie sigur de asta.

În vremea aceea Enache Mâzgău suferea atât de tare, încât durerile lui uscaseră iarba din curte. Nu mai putea mânca nimic. Omul cel mărunțel de altădată devenise o arătare înfricoșătoare, ce nu mai avea loc în pat și dormea pe jos, suferind mai mult decât se poate închipui. S-a stins în următoarea zi de duminică, în timp ce la biserică se ținea slujba.

Constantin Berca credea că e pe jumătate de vină și se gândea în toate felurile dacă nu cumva după istoria aceasta și cea cu ciobanul săliștean Andreiaș Gozgu nu se dovedea că el e născut pe pământ pentru a strica rostul și orânduiala, mai degrabă decât să facă lucrurile să-și intre-n făgaș. Nu a mers la înmormântare dar, în după-amiaza zilei când trupul lui Enache Mâzgău fu coborât în pământ, plecă de acasă fără ca Domnica să-l vadă și fără ca ea să afle că nu-l va mai vedea o bună bucată de vreme. Ar fi fost de ajuns o singură privire de-a ei ca să înțeleagă ce îndoială i-a cuprins sufletul, și ar fi încercat să-l împace. S-ar fi temut că el se

duce să ceară socoteală ielelor că l-au ales, că-l țin în legătură cu cuvântul și fapta. Căci unde să fi ajuns acele cuvinte în adâncuri, dacă nu la ele, acele fecioare care se joacă și glumesc cu viețile unor oameni?

Drumul lui Constantin Berca a dus la început către livadă. L-a văzut trecând hangiul Constantin Dulubaș, apoi Ioan, feciorul al doilea al lui Niculae Fântânaru, care mai târziu va istorisi tuturor celor care vor dori să asculte ceea ce a văzut, căci el a fost ultimul care i-a zărit chipul lui Constantin Berca înainte de plecarea aceea. Nu sunt cuvinte îndeajuns pentru a descrie paloarea obrazului lui, ca și aerul de înstrăinat pe un pământ necunoscut și neprieten, de om fără refugiu, rătăcitor.

Constantin Berca trecu de livadă, urcă spre culmea dealului, apoi pe Măgură către miazănoapte, către sălbăticia codrului. Acolo se opri și vru să se roage pentru iertarea păcatelor mâniei, dar nu găsi putere. Brazii se legănau ușor, alinați de aripa unui vânt de seară. Spre Carul Mare începeau a luci primele stele, iar în urma lui se stingea în umbre lunga vale șerpuitoare a Râului Doamnei. Privirea nu putea să i se oprească asupra nici unui lucru, ca și cum totul ar fi fost atât de lipsit de temei, încât i s-ar fi scurs dinainte și ar fi vrut să-i scape. Un somn greu păru a-l atinge cu aripă moale, dar el nu-i ascultă glasul, pentru că știa cine se află în spatele somnului. Căută pe cer luceafărul care, învăluit între nori, însemna ceasul serii, și către el se rugă: cerea dezlegare de sub vraja de a avea prea multă putere în cuvânt. Ca un taler împărătesc de aur, luna plină era și ea învăluită-n nori, lipsind pământul de lumină și ștergând toate drumurile de întoarcere. Pașii lui se rătăciră prin pădure, în întunericul cel mai adânc. A lăsat cărarea să-l conducă. Crengile îl loveau peste față și-l zgâriau, păreau a vrea să-l țină pe loc. Mirosul de pământ reavăn îi umplea pieptul, îmbătându-l cu o dulce amețeală a pierzaniei. După câteva clipe de mers, ori poate după câteva ore, se arătă în fața sa portalul cu încrustări de abanos care se afla la intrarea în peșteră, străjuit ca la casele domnești cu lampioane venețiene și cu coloane de lemn încrustat, cu lanțuri mari și groase și zăvoare negre, late cât un trunchi de om. A păşit pe dalele de piatră fierbinți ca plitele de cuptor, până la scările ce coborau în adâncuri, pe care a început să le coboare fără să întoarcă privirea. Era întâia dată când venea altfel decât în somn în țara subpământurilor nesfârșite, așa cum ielele de altfel îi profețiseră că se va întâmpla. Îi fusese dat ca trupul să ajungă acolo unde oamenilor nu le e dat să vină decât cel mult în vis, și asta numai atunci când sunt chemați fie pentru a li se dezlega ceva, fie pentru a cunoaște un har pe care nu-l puteau primi în altă parte. Pentru ele era o joacă, dar unii oameni își pierdeau mințile într-o astfel de călătorie. Constantin Berca se aplecă pentru a ocoli stalactitele de întuneric ce străjuiau ca o pădure bolta aflată în înălțimile sălii de peșteră, o înălțime spre care privirea nu ajungea, dar unde se ghiceau zburând în văzduh liliecii. Pereții erau luminați de torțe care împrăștiau un fum înecăcios și trosneau devorate de flăcări fără de

moarte, căci lumina lor nu avea nici început, nici sfârșit. Și a mers pe acolo Constantin Berca cale atât de îndepărtată încât de-a lungul drumului îl cuprinse uitarea. Mai lung decât drumul spre București, mai lung decât drumul spre Rahova. Și nu mai știa cine este, din ce țară vine și unde se duce, pentru că nu mai rămăsese decât vis înaintea vederii, schimbând totul, părând a-l schimba și pe el în altcineva pentru a doua oară. A ieșit la capătul acelui drum secret într-un loc cu lumină, un loc diferit decât palatul pe care-l văzuse în întâlnirea din vis și se aștepta acum să-l regăsească, și se simțea odihnit ca un prunc, după un somn liniștit și fermecat, atât de împăcat cu sine cum nu mai fusese niciodată. Și, totuși, el știa că nu dormise nici o clipă.

Se afla de acum pe culmea unui deal cu pământ roșietic, cu pietre uriașe, de o uscăciune atât de mare, încât nici un fir de iarbă nu se ridica spre cer. Aerul era umed și fierbinte, cu miros sărat. În vale se întindea un oraș cu case înghesuite unele peste altele, albe și învelite într-o crustă de var care se cojea arsă de soare. Văzu oameni cu chipuri și ele arse de soare, încălțați cu sandale cu tălpi de lemn, și văzu jandarmii lor îmbrăcați altfel, copiii lor jucându-se, femeile lor cu ochi negri, brutarii care ardeau în cuptoare pâine gata uscată, negustorii care învârteau bani diferiți și, când într-un târziu auzi că numele orașului acela era Pireu, se gândi că aceasta era o nouă glumă a fiicelor de împărat din adâncuri.

Când înțelese depărtarea de casă la care l-a împins drumul prin țara subpământurilor nesfârșite, Constantin Berca se simți copleșit de dorința de a se întoarce. Nu mai găsi nici urmă de drum înapoi, căci dealul se închisese pe nesimțite. Nu știa limba greacă și nu avea la el nici unul dintre minunatele acte noi pe care stăpânirea le adusese la Valea Rea. În prima seară, Constantin Berca a coborât către mare și și-a găsit adăpost sub niște stânci arse de soare.

La același ceas al serii, Domnica a simțit că bărbatul ei s-a rătăcit și că lucrurile sunt mai încurcate decât o simplă rătăcire pe munte. S-a dus la Baba Fira și a îndemnat-o să-i ghicească cu bobii, cărțile sau iarba fiarelor ce s-a întâmplat cu bărbatul ei. Bătrâna s-a lăsat convinsă cu greu. Apoi, încă de la primele semne din descântec, Baba Fira citi:

— E în viață și bine sănătos, doar că nu mai înțelege nimic din ce se vorbește în jurul lui și i-a fost luată puterea cuvintelor, așa cum el singur s-a rugat. Ielele nu au vrut să-l primească și i-au îndreptat pașii către alt loc din lume, pe care i l-au adus mai aproape, cale de o zi de mers pe o cale secretă.

Trebui să mai încerce roata norocului și a ghicitului pentru a-i spune, citind în cărți:

— A plecat să-și împace inima, iar acum vrea să se întoarcă, curat și fără nici o mânie. Doar că nu e deloc ușor și trebuie să-l ajutăm.

Atunci când Baba Fira a încercat să ghicească și în bobi, lucrurile au luat altă înfățișare. Trecând pe drumul acela ascuns, Constantin Berca șterse orice

urmă a plecării sale și nici o vrajă n-ar fi putut să-i dea de capăt pentru că el, pe suprafața văzută a pământului, păruse a nu pleca nicăieri. Bobii îl citeau pe Constantin Berca acasă, ca și cum nu ar fi ieșit din ograda lui. Cu toate acestea, cărțile cu treizeci și două de chipuri simțeau dorința lui de a se întoarce numaidecât acasă dintr-o țară străină. Faptul că el nu mai găsea intrarea peșterii care-l dusese la celălalt capăt al lumii era ghicit în descântecul Babei Fira ca o piedică uriașă care-l ținea legat de depărtări. Iar când Biblia se deschise singură la o pagină anume, către sfârșit, ea spuse:

— Să facem o vrajă pentru Faptele Apostolilor și să ne rugăm să primească și el darul de a vorbi în limbi, ca să găsească drumul spre casă. O să-i trebuiască darul de a vorbi elina.

Poate așa s-a întâmplat de a învățat Constantin Berca grecește în câteva săptămâni, câteva cuvinte, atât cât trebuie, și a început să lucreze ca lemnar pentru negustorii din Pireu. Vestea că lucrează lemnul foarte bine l-a făcut căutat în port. Atunci l-a cunoscut pe căpitanul Hristu Sava, care avea nevoie de un lucrător pentru vasul lui într-un drum către Constanța. Căpitanul era fecior de oieri și în tinerețe păscuse turme atât de mari încât marginile li se pierdeau dincolo de zări. Își schimbase meseria, pentru că iubea marea și spunea că nu poate respira decât deasupra valurilor. Pentru el, marea era nesfârșită și vie, i se părea că-l cheamă și că dintotdeauna nu l-a așteptat decât pe el. Slujise toate muncile de pe corabie până când, după ani de furtuni și călătorii îndelungate, ajunsese căpitan, stăpân pe vasul lui. Era un om care-și făcea propriile reguli pe punte. În decursul acelor ani navigase de la Port Said la Gibraltar, purtat înainte de o neliniște aparte: era în război cu nemărginirea. Putea presimți furtunile și vârtejurile și știa și el să ghicească viitorul, dar în brize și vânturi. Poate de aceea dintre toți cei cu care a stat de vorbă Constantin Berca, el a fost singurul care i-a înțeles înstrăinarea și a fost singurul care l-a crezut atunci când i-a explicat venirea la Pireu nu pe un drum obișnuit, ci pe o cale secretă, deschisă prin munte, un tunel ce nu se mai poate regăsi și care ar trece nu departe de palatul ielelor. Căpitanul Sava l-a ascultat pe Constantin Berca spunându-și povestea într-o seară fierbinte, după o zi de trudă istovitoare, și la sfârșit i-a spus că nu mai are mult de petrecut în acel oraș: ridicau ancora curând și mergeau la Constanța.

Pe corabie se va vedea cum de fapt căpitanul nu avea nevoie de lemnar, dar credea că în vis pot fi dezvăluite comori și se pot arăta drumuri noi, și de aceea e bine să ai cu tine la drum lung pe mare un vânător de visuri. Pentru el, lemnarul valah ar fi fost unul dintre aceia. Mai știa și că dintr-o uriașă tristețe poate izvorî depărtarea. Știa și că din cuvinte poate să se nască moartea, și mai știa că munții au rădăcini, precum copacii, dar marea are frunze, foarte multe frunze, foarte subțiri, pagini de lichid aruncate una peste alta. Știa căpitanul că descântecele au mare putere pe lume și că oceanul nu le stinge. În felul acesta s-a îmbarcat Constantin

Berca pentru Constanța și a văzut el insulele Mării Egee, armonia valurilor și a vânturilor ce se unduiau deopotrivă, insule mici cât o ogradă și stânci subțiri cât un drumeag de munte pe care la vreme de furtună se odihnesc sirene. Și a văzut sub pânza apei alcătuiri de culori roșii sau verzi în care (istorisea căpitanul) eroii din vechime își ghiceau și ei viitorul și despre care se povestea că sunt pietre înzestrate cu viață. Din depărtare, Constantin Berca văzu Sfântul Munte Athos, de unde se înălțau către cer șuvoaie de fum albăstrui și cețos care erau rugile călugărilor, rugi în toate culorile curcubeului, după cum și aceia se rugau în toate limbile pământului. De îndată ce Muntele se pierdu în zare și rugile rămaseră în urmă, căpitanul Sava începu din nou să împartă porunci marinarilor săi, răcnete amestecate cu înjurături de cele sfinte, cristelnițe și tămâi și draci și îngeri, alături de cele ruşinoase, în toate limbile Orientului, într-un amestec pe care nu-l mai înțelegea decât el. Pe vas se mai aflau alți patru călători, pe care căpitanul se tocmise să-i ducă la Constanța, toți adunați de prin port în ultima clipă: un negustor armean de haine scumpe și fireturi, un student neamț care mersese în Grecia pe urmele lui Homer, un călugăr sârb de la o mânăstire din preajma Kievului, care se întorcea de la Atena cu niște scripte, precum și un cârciumar grec care-și muta întreaga afacere din Pireu în altă parte. Aceştia ședeau deoparte și nu se amestecau în gălăgia și iureșul marinarilor, ci ieșeau pe punte numai cât să-și vadă de ale lor. După ce au trecut de insula Samotrace, vântul a stat și zăpușeala a dovedit toată cuprinderea mării. Atunci unul dintre marinari a descoperit stricăciunea și a început a striga, înspăimântat de moarte, că butoaiele cu apă de băut s-au spart.

Căpitanul a auzit strigătul și a ieșit pe punte. Ceea ce la început a părut a fi o glumă, se dovedi a fi cea mai cumplită încercare pe care marea o poate pune înaintea unui om. Tocmai atunci vântul stătuse, iar corabia rămăsese nemișcată în mijlocul apelor, cu pânzele ostenite, într-un loc de unde nu se zărea pământul, la fel de țintuită locului ca atunci când e priponită în două ancore.

— Asta însuși dracul ne-a făcut-o! spuse căpitanul, cu brațele ridicate către cer, privind dezastrul din cală și din văzduh.

Nu-i venea să-și creadă ochilor. Într-adevăr, toată apa dulce se irosise, și nu mai era nimic de făcut sau de reparat. În prima zi au udat cârpe pe podeaua calei, să strângă bruma de apă dulce ce mai rămăsese din revărsarea celor trei butoaie. Apa, însă, se făcea nevăzută, ca și cum ar fi fiert și s-ar fi transformat toată în aburi sub ochii lor. Au încercat să păstreze acei aburi, să-i strângă în pânze întinse și să bea picăturile, cum zânele din poveștile pentru copii beau picurii pe care roua îi lasă în iarbă la prima oră a dimineții. Dar pentru cei doi-sprezece oameni de pe corabie nu mai era apă de ajuns, iar vântul nu începuse încă să bată.

A doua zi, căpitanul găsi o sticlă de vin uitată, una singură, din care ajunse abia un gât fiecăruia. Dar vinul cald, în loc să stingă setea, mai mult o aprinse.

În cea de-a treia zi, negustorul armean văzu niște umbre lucind peste ape,

și le vorbi, și i se păru că ele îl chemau. Vru să coboare singur barca și să vâslească spre miazănoapte. Cu greu l-au putut împiedica să nu se rătăcească pe labirintul mării.

În cea de-a patra zi, sub un soare ucigător, într-o lume fără vânt și pe o corabie veche plutind pierdută pe mare, cu toții simțiră că-și pierd mințile și îi cuprinde o sfârșeală mai grea decât cea mai adâncă beție. Soarele ardea din ce în ce mai tare. L-au oprit pe unul dintre marinari să-și taie venele. Visase că ar putea să-și potolească setea dacă ar fi putut să-și bea propriul sânge. Cârciumarul a încercat să sape în lemnul catargului pentru a face să izvorască de acolo apă. În tot acest timp, călugărul s-a așezat într-un colț al punții și a început să se roage, de nimeni altcineva auzit. Și dintre cei aflați pe vas, nici unul nu părea a-l lua în seamă. Către seară căpitanul i-a strigat:

— N-am murit încă! Păstrează-ți rugăciunea pentru atunci!

Până când, în cea de-a cincea zi, călugărul a spus:

— Umpleți butoiul cu apă de mare!

Nu s-a grăbit nimeni să-l asculte, pentru că toți erau convinși că au de-a face cu o nouă înfățișare a nebuniei. Și nimeni nu l-a ajutat, așa că a umplut singur butoiul, ridicând cu răbdare și credință zeci de găleți. Apoi s-a așezat în genunchi, cu fruntea lipită de cercurile butoiului, rugându-se în șoaptă. Către seară, când nimeni nu-l mai băga deja în seamă, călugărul le-a spus:

— Luați și beți apa vieții!

Cu neîncredere, s-au apropiat cu toții. Căpitanul a luat întâi o gură, apoi strigă:

— Apa asta nu e sărată!

Băură pe săturate, apoi adormiră pe loc, istoviți, în vreme ce călugărul sârb, fără a fi băut un strop, continuă să se roage în șoaptă, stând în genunchi, ca să înceapă să bată vântul. Și pe când ei dormeau, trezite și împinse la lucru, adierile secrete ale Mării Egee începură să se adune în pânze. Căpitanului nu-i venea să creadă. Deodată, pânza corăbiei se umflă de sta să plesnească. Și așa plecă din loc corabia căpitanului Sava, după această nemaivăzută peripeție. Iar lui Constantin Berca tot i se păru că cineva de pe alt tărâm l-a ținut în mijlocul mării, să-l oprească să ajungă acasă, și că de n-ar fi fost ruga acestui călugăr, corabia nu s-ar fi urnit niciodată.

— Ce rugă a fost aceasta? l-a întrebat străbunicul nostru, Constantin Berca, pe călugărul care mergea la Kiev.

— Am văzut un dans al unor făpturi nevăzute și m-am rugat ca el să se oprească. M-am rugat ca hora să se strângă înapoi și, dacă de acolo curge ceva către tărâmul acesta, să se oprească.

— Ce horă? l-a întrebat Constantin Berca. Despre ce e vorba? Ce vor de la noi?

— Nu știu, i-a răspuns călugărul. Nu știu ce înseamnă și nu știu ce vor. Doar m-am rugat să se oprească.

Străbunicul nostru și-a dat seama că acel călugăr putea citi visurile, și plecând pe urma lor le-a putut deznoda, și în felul acesta a putut el desprinde corabia din țintuirea mării.

Așa a ajuns înapoi la Constanța străbunicul nostru, Constantin Berca. Și după altă zi și noapte a ajuns la București, și de acolo la Valea Rea. Și nu știa încă dacă vraja s-a rupt sau dacă ielele se mai joacă încă cu locurile pe unde umblă el.

Acasă, poarta era închisă și Elifterie dormea ghemuit pe paie lângă soba cea nouă pe care Constantin Berca o terminase înainte de-a fi cuprins de marea neliniște a tinereții sale și de ciudatul lui drum până la Atena. Domnica țesea la război o pânză ciudată, fără de culoare, care noaptea se desfăcea singură. Ea a fost cea dintâi care l-a îmbrățișat, deși abia de l-a cunoscut, cu barba aceea și cu chipul ars de soare. Ea înțelesese că neîmpăcarea lui îl aruncase departe și știa că i-a trimis un descântec în ajutor.

— Știu că toți bărbații au vremea lor de risipire și nebunie, când sunt în stare să se ducă până la capătul lumii după umbre.

Constantin Berca i-a răspuns:

— Nu mai e nici o umbră nicăieri. Nu voi mai pleca niciodată.

Și nimic nu părea că va schimba vreodată mersul lucrurilor în satul Valea Rea, în mijlocul munților.

3

Am auzit-o pe Miruna întrebând-o pe mama, înainte de culcare, dacă ştie că frumosul oraş Atena, cel cu casele albe şi înconjurat de stânci, este la capătul pământului, dincolo de locul unde mor vânturile, şi apoi dacă nu cumva domnia sa căpetenia tâlharilor de Vlaşca, Oarţă Aman, mai trăieşte şi mai înspăimântă trecătorii de pe autostradă. Mersesem de câteva ori cu maşina către Bucureşti şi văzusem pădurea aceea, sau cât mai rămăsese din ea. Şi nu era deloc neagră sau înspăimântătoare.

Miruna avea de acum multe întrebări de pus. Vroia de pildă să ştie pe unde e intrarea spre ţara subpământurilor nesfârşite. Şi dacă e adevărat că adormind doar în anumite locuri de pe Măgură poţi să treci într-acolo printr-o poartă jumătate vis, jumătate adevărată. Bunicul avea toate răspunsurile. Poarta aceea se găseşte pierdută printre ierburile de la miazănoapte, poate pe munte, între jnepeni, poate în vreo stâncă, poate e doar un ochi în pământ sau o umbră ce nu se mişcă niciodată după soare, în pădure. Dar nimeni, nicicând, nu a putut-o folosi după voia sa, nici n-a ajuns să se şi-ntoarcă la palatul cel despre care se povesteşte.

— E cea mai ciudată născocire din câte am auzit, a spus Miruna. Cum ar putea să existe aşa ceva?

— Născocirea aceea e nimic pe lângă asta, îi spusese în timpul acela îndepărtat Niculae fântânarul părintelui Dimitrie, acum gura satului zice altceva, se vorbeşte despre sfârşitul lumii.

Pe vremea aceea, spunea bunicul nostru Niculae Berca, satul era plin de bătrâne care ştiau tot felul de meşteşuguri vechi, de ghicit şi de lecuit, de amestecat apele şi vieţile oamenilor, de vindecat relele pământului. Baba Fira, despre care bunicul ne povestise până acum, nu era decât cea mai meşteră dintre toate, şi se oprise din vrăji pentru că o speriase părintele cu focul gheenei. Acum, însă, nu se putea afla cine a pornit zvonul despre Apocalipsă. Părintele a crezut că Domnul vrea să ne ia minţile şi că atunci răsar astfel de gânduri şi se mai şi împrăştie. Poate unde se va fi apropiat anul 1900, o cumătră a Babei Fira, pe care tot satul o ştia de Baba Safta, spusese într-o seară de duminică, pe lună plină, că în cărţi i-a dat că

vine sfârșitul lumii.

— Minciuna aceasta a fost ultima vrajă a babelor! proclamă părintele Dimitrie, fericit de o asemenea ocazie care deschidea poarta alungării tuturor eresurilor. Acum o să se termine cu toate bazaconiile, pentru că datul în cărți și-n bobi se vor dovedi greșite! N-au decât să le creadă, pentru o vreme. Când se va dovedi că ele s-au înșelat, abia atunci se va vedea cât de mincinos e ghicitul și cât de mare e puterea adevăratei credințe.

— Nu se poate să fie sfârșitul lumii, a anunțat Baba Fira la o șezătoare, o săptămână mai târziu. Mie nu mi-a dat așa ceva nici în cărți, nici în bobi.

Vasăzică era adevărat, încă ghicea și încă încerca să vadă viitorul, și nu lăsa să-i scape puterile ei ascunse. Părintele Dimitrie fu dezamăgit să audă o asemenea veste. Era vorba de singura persoană pe care el o convertise și o curățise prin slujbă de păcate vrăjitorești. După ce Baba Fira a spus că nu vine sfârșitul lumii, cele două bătrâne au devenit dușmance de neîmpăcat.

— Dar dacă totuși au dreptate și vine apocalipsa în anul 1900? l-a întrebat fântânarul pe părinte, la spovedanie.

Fântânarul i-a spus și lui Constantin Berca despre tulburarea apelor din adâncimile muntelui, care se simțeau în fierbere cu bețișoarele fermecate. Dar poate nu însemna același lucru. Poate anul 1900 nu însemna totuși sfârșitul lumii, ci un Rege nou, sau nașterea unui nou profet, sau zidirea unei noi împărății.

Tot atunci, s-a întâmplat că inima părintelui Dimitrie a fost cuprinsă de îndoială. Trebuie că el s-o fi întrebat dacă nu cumva, totuși, ceva din toate descântecele acestea e adevărat. O noapte întreagă s-a chinuit în rugăciune și gânduri, între disperarea că toate eresurile ar putea fi adevărate și temerea că se pot citi semnele cărții din urmă, despre care știa foarte bine că în orice moment se potrivesc mai bine de jumătate. Abia după noaptea aceea de rugă în vechea bisericuță de lemn a satului, părintele auzi un glas care-i porunci astfel:

— La Valea Rea trebuie ridicată în vatra satului o biserică de piatră și zid, alături de cea de lemn, o biserică care va ține o mie de ani de acum înainte.

Acesta era semnul pe care părintele Dimitrie îl aștepta. Așadar sfârșitul lumii nu va urma în următoarea mie de ani, și lui mai mult nu-i trebuia să știe. Reuși în mai puțin de un an să facă să lucreze întreaga obște a satului, pe care o făcu să muncească și să trăiască de parcă n-ar fi fost zvonuri despre sfârșitul lumii, ci ca și cum Facerea lumii nu s-ar fi încheiat. A dirijat lucrările cu energia unui faraon dominând construcția propriei sale piramide. Au venit meșteri zidari de la Câmpulung, iconari vestiți de la Brașov, au adus clopot sfințit de la Mitropolie, proaspăt sunet către cer, între clopotele creștinătății, acolo unde i se cuvenea de acum locul și măruntei așezări Valea Rea. Să se știe până departe de acest sat unde a ajuns în sfârșit Vestea cea mare, în vreme ce creștinătatea calcă în picioare ultimele credințe păgâne, așa cum Sfântul Gheorghe a călcat în picioare balaurul.

Unii ziceau că singurul motiv de grabă era bătrânețea părintelui, care vroia să lase toate lucrurile încheiate în urma lui. Părintele Dimitrie vedea însă cu limpezime și le povestea cu glas tare în fiecare zi despre clipa în care obștea de la Valea Rea va fi chemată la Judecata cea de pe urmă, pentru a fi mustrată pentru toate păcatele ei și pentru a fi iertată de păcate numai cu măsura acestor zidiri. Și ce am zidit noi? se întreba părintele, cu degetul către ceruri. Biserica din piatră, răspundeau unii. Las-o pe aceea, mormăia părintele, asta a fost săpată în stâncă acum șase sute de ani. Era o vreme când părintele Dimitrie trăia în apropierea luminii, văzând ceea ce văd îngerii, hrănindu-se cu ceea ce ei se hrăneau, adică cu duh sfânt. Cât timp a durat ridicarea bisericii de cărămidă, nu departe de lacul Învârtita, chipul său a devenit palid, ca de ceară, obrajii i s-au supt, iar mâinile au început să atingă aerul cu foșnet ușor, ca de aripă. Și când cineva îl întreba cât mai e din construcție, spunea așa: Facerea nu s-a încheiat încă!

Transformarea sa și-a continuat netulburată cursul până în ziua când Baba Fira s-a dus la părintele Dimitrie ca să-l roage să-i facă o slujbă de afurisenie Babei Safta, pentru că se folosea de puterea ei în ghicit ca să aducă vestea despre sfârșitul a toate cele. Bătălia de zvonuri între cele două bătrâne ajunsese ca o bătălie politică între mari artizani, și unul dintre ei cerea sprijinul Bisericii. Această rugăminte avu un rol la fel de abrupt ca și izgonirea din rai. Reîntors ca după o îndelungată cădere către pământ, părintele Dimitrie fu îngrozit de vorbele ei. Chipul lui redeveni omenesc și strigă, cu voce de om tânăr:

— Dar o asemenea slujbă nu există în canon! Cum adică o slujbă de afurisire? Biserica strămoșească nu are slujbe de afurisire!

Erezia era cu atât mai mare cu cât Baba Fira nu putea să accepte că o ghicitoare care s-a ținut de bătrânețe nu poate fi afurisită în mod cinstit și dreptcredincios atât în fața Domnului, cât și a oamenilor, că nu poate fi blestemată la vremea slujbei de duminică, cumva pe muzica de la liturghie, între predică și ultimul Tatăl Nostru de dinaintea împărtășaniei. Părintele Dimitrie a dus mâna la inimă. A fost atât de uimit de una ca asta, încât a căzut bolnav de inimă rea. După ce vreme de zece zile s-a zbătut între viață și moarte, s-a sculat, a ieșit în prispă, a privit cerul și a murmurat:

— Femeia asta nu a priceput chiar nimic?

După primele cinci zile ale bolii sale, ajunse până la el vestea că Baba Fira și Baba Safta s-au împăcat și descântă amândouă bobii împreună, în căutarea adevărului despre apropiata apocalipsă. După ore întregi de descântec, până dincolo de miezul întunecat al nopții, în afară de o ușoară stricare a cumpenei lumii, altceva nu au găsit, ca și cum ar începe să moară o lume, dar una mică, neîntreagă și stingheră. Ajunseră amândouă la aceeași părere, și asta aveau să spună satului, că viitorul lumii e luminos, desigur, doar că animalele sunt în mare primejdie să rămână sterpe, că fructele vor fi mănate, că în iarna ce vine cartofii ar

putea putrezi în pământ, că noi toți vom muri unul câte unul, la soroc, și că nici nu putem cere mai mult decât asta din partea Tatălui Ceresc.

Ridicarea bisericii din Valea Rea a durat paisprezece luni și până la sfârșitul lucrărilor părintelui Dimitrie i-a revenit culoarea omenească în obraji, iar prunele și merele s-au făcut în livezile satului la fel de bine ca-n oricare alt an. Nu a venit sfârșitul lumii. Uitată a fost profeția.

Părintele Dimitrie avusese dreptate să se bucure la început. După aceste șovăieli în ghicit, bătrânele satului își pierdură orice temei. Nici una dintre spusele lor nu mai putea fi crezută. Începuseră să își încerce ghicitul la toate cele, de la măritiș la mărunte chestiuni de târguială, și pe măsură ce făceau tot mai multe încercări, bagajul lor sporea cu tot mai multe înfrângeri. Atunci s-a petrecut un lucru ciudat, o adevărată aventură pentru lumea descântecului și a ghicitului care nu avea să fie întrecută la Valea Rea decât de apariția cafelei de proveniență industrială și a sistemului complet diferit de citit viitorul în zaț. Baba Safta și Baba Fira, fără ca una să știe de cealaltă, fără să fie în vorbă, spuseră una dinspre Măgură, cealaltă dinspre partea din vale a satului:

— În curând va veni la Valea Rea însuși Regele.

Asta se întâmpla în anii în care regele Carol n-ar fi părăsit pentru nimic în lume curtea palatului din București, exasperat de ceea ce știa că ar fi văzut în drumurile sale, de drumurile care nu sunt podite, străzile care nu sunt curățite și sunt pline de mortăciuni. De aceea cu atât mai de necrezut părea noua găselniță a ghicitoarelor. Totul a fost privit cu neîncredere până în acea zi de joi când patru șarete boierești au adus ingineri nemți și meșteri italieni care și-au scos din genți hărțile și au început să măsoare în lung și-n lat una dintre pajiștile dinspre munte. La sfârșit și-au confruntat însemnările și au hotărât:

— Acesta este locul.

Mirarea oamenilor din Valea Rea a fost fără de margini în dimineața când zece muncitori constructori veniți din București au trecut către munte. De acum zvonul era adevărat:

— Regele își face un palat la Valea Rea.

Pe vremea aceea toată lumea fusese cuprinsă de patima ridicării de ziduri noi și satul s-a îmbogățit nu doar cu o biserică, ci și cu case, cuptoare de pâine, grajduri, magazii de unelte, bucătării de vară, odăi și poverne, dar nimeni altcineva în afară de ghicitoare nu bănuise vreodată că anii aceia aveau să aducă și construirea unui palat regal atât de aproape de vatra satului. Se vede că era adevărat că Regele fusese impresionat de povestea acelui loc uitat de actele administrației și își dorise să facă ceva pentru acel loc pe care îl va numi într-o cuvântare *ultimul loc virgin din Europa*. Iar faptul că lucrul la clădire nu avea să se încheie decât treizeci de ani mai târziu, sub un alt Rege, nu a știrbit cu nimic meritul bătrânelor ghicitoare. Ele reușiseră până atunci să înșele de mai multe ori

ciudățeniile timpului și să emită profeții adevărate, încât până și părintele Dimitrie fu nevoit să recunoască într-o zi, la o nuntă, după un pahar de vin roșu, astfel:

— De atâția ani, bătrânele acestea îngână până și liturghia cu un cuvânt înaintea mea.

Pentru bătrâne, acesta a fost doar începutul unui lung șir de anunțuri despre nunți, nașteri și alte chestiuni familiare, fără să greșească prea mult. Prestigiul lor era la fel de mare ca al Bisericii și al jandarmeriei. Asta se întâmpla pe vremea când părintele a numărat, la cele două mii două sute de suflete trăitoare în sat, o adevărată industrie: peste treizeci de ghicitoare. Iar când povestea ajunse aici, Miruna îl întrerupse din nou și întrebă:

— Cât din toate acestea sunt adevărate, bunicule?

Bunicul avea o istorie și despre nori, soare, munte și Facerea lumii, despre Domnul Dumnezeu și ariciul cel înțelept, despre Nour împărat și fiicele sale îmbrăcate în rochii cu trenă de azur, dar Miruna nu uita niciodată întrebările care o interesau. Sâmbătă seara ceru:

— Vreau să văd, bunicule, vreau să văd tot ce ai povestit.

În ziua de duminică ce a urmat, bunicul a dus-o pe Miruna la biserică, unde ea se întâlni prima dată cu Baba Fira, și văzu o bătrână mai bătrână ca timpul, fără memorie și cu capul tremurând ușor, cu ochii loviți de albeață. Acolo îl văzu dormind la soare, într-o stare de liniște nemăsurată, pe Elifterie cel de la povarnă, și ascultă glasul de aur al părintelui Dimitrie, despre a cărui vârstă bunicul îi spuse că a depășit cu mult vârsta lui Matusalem și că are acum două sute zece ani. Iar pe drumul de întoarcere către casă, cum mergeau ei pe drum, bunicul purtând-o de mână, Miruna începu un nou șir de întrebări. Toate erau despre timp:

— E mult de când ai fost copil, bunicule?

De fapt, cifrele nu folosesc la nimic, pentru că nimic nu se schimbă, Valea Rea e aceeași întotdeauna. Vârstele omului nu sunt ca vârstele copacilor, căci nu se măsoară unele la fel ca celelalte. Nici păsările de pradă nu trăiesc tot atât cât găinile, nici lupii și urșii cât pisoii din casă, lucrurile nu se pot măsura unele cu altele, timpul e diferit pentru fiecare lucru. Iar faptul că Baba Fira, Elifterie și părintele Dimitrie trăiesc încă, la fel de bătrâni ca pe vremea când Niculae era copil, ține de dispensele de la unele legi ale firii care îngăduie răsucirea timpului precum un șal în jurul unor personaje, o tulburare căreia i se mai spune și viață fără de moarte și despre care există o poveste în care cel mai interesant personaj nu sunt scorpia sau ghionoaia, ci timpul.

4

TOT ÎN VACANȚA în care ni s-a povestit istoria cu călătoria spre Elada, pe când părinții noștri nu erau la Valea Rea, Miruna a făcut febră și a avut primul coșmar. Totul a fost pricinuit de o spaimă. Era vară când aflasem că pe bobul de grâu se vede încrustat chipul lui Iisus când, pe prispa casei bunicilor, a urcat un șarpe. Miruna a luat furca de tors a bunicii în mână, pentru că altceva nu a aflat la îndemână, și a rămas nemișcată, fără să știe mai departe ce-ar avea de făcut. Așa a găsit-o bunicul, privindu-se în ochi cu balaurul și pândindu-l tăcută.

Nu fusese altceva decât un șarpe de casă. E adevărat că în prima clipă bunicul s-a gândit că putea fi o viperă neagră, una dintre acele creaturi care ar putea otrăvi și făpturi uriașe. Cunoscând însă că e un șarpe de casă, bunicul bătu din palme într-un fel anume, făcând să-i răsune pumnii. Șarpele cunoscu stăpânul casei și se strecură afară, unde găsi o gaură în pământ, lângă trepte, și pe acolo se făcu nevăzut.

Către seară, Miruna avu fierbințeli, iar peste noapte a fost bolnavă de-a binelea. Bunica a înțeles că a fermecat-o șarpele. Mirunei i-a fost frig toată noaptea și a doua zi ne-a spus că a visat șerpi, în timp ce o dureau ochii, de parcă s-ar fi uitat foarte mult într-o lumină intensă. Bunica îi dădu să bea ceaiuri din ierburi culese de ea și nu închise ochii nici o clipă. Nici pentru bunicul n-a fost o noapte ușoară. Toate neliniștile lui dintotdeauna s-au strâns și au venit în întâmpinarea acelei febre străine. De fapt, s-a temut că poveștile lui aduc coșmaruri. Îmi aduc aminte că Miruna zicea prin somn ceva despre un cap de balaur...

Adevărul e vara aceea m-am gândit dacă nu cumva viața se așază uneori în așa fel încât lucrurile iau înfățișarea cea mai tragică cu putință, și am început să bănuiesc că povestitorii pentru copii sunt parte a unei conspirații a adulților și fac în așa fel încât istoriile lor să nu semene cu viața, ci să ascundă sfârșitul istoriilor, să îl schimbe într-un final fericit, precum cel de la *Albă ca Zăpada*, să dea paradisului ceea ce este al paradisului, izolând lumea poveștilor de finalurile istoriilor „reale“. Abia mult mai târziu copiii ajung să deschidă ochii în lume și au parte de imaginea întreagă. Bunicul nu părea să facă parte din conspirație. A scăpat

multe povești care nu aveau un sfârșit de adormit copiii. Și despre aceste lucruri era o poveste, pe care tot el ne-a spus-o. Se povestește că cel care stăpânește finalul istoriilor e o făptură cu trup de abur fierbinte, ochi azurii și aripi de noapte pe care bunicul îl numea îngerul poveștii. Și el hotărăște când unora dintre copii le arată mai devreme decât vârsta maturității cum stau lucrurile.

În zori, când Miruna deschise ochii ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, văzu pe bunicul aplecat deasupra ei și privind-o încruntat, cu fața aceea de care unii se speriau. Se încruntă și ea și-l întrebă:

— Acum ce s-a întâmplat, bunicule?

Atunci el se înseninã, o cuprinse în brațe și râse. Apoi Miruna l-a întrebat:

— E adevărat că, pe vremea când eu dormeam, dumneata ai stat de vorbă cu o făptură făcută din abur fierbinte și fum?

De atunci bunicul a început să se uite la Miruna cu alți ochi. Acum avusese confirmarea: ea poate citi visuri, în timp ce mie mi-a spus că nu pot citi nimic, nici măcar chipuri.

Adevărul e că pentru Niculae Berca nu erau zile mai îngrozitoare decât acelea care urmau plecărilor noastre, a mea și a Mirunei, de la Valea Rea. Și nu e doar faptul că nu-i plăcea să stea singur, pentru că nu era niciodată cu adevărat singur: o avea alături pe bunica, avea și alți nepoți. Dar era altceva. Pentru noi, el povestea. Ne arătase mie și Mirunei încăperea mică și friguroasă în care făcuse anii lui de școală, ne arătase livezile, pământul primit de noi — întreaga seminție — pentru că străbunicul se bătuse cu turcii la Rahova, ne arătase satul întreg cu toate legendele lui, și abia atunci lucrurile începuseră să se lege. O frumoasă poveste pentru noi, una care ne spunea cine suntem. Altminteri, când rămânea singur, pleca în grădină, acolo unde nu se mai auzea decât liniștea muntelui netulburată de nimic, și parcă vedea aievea o poveste dintre cele pe care le spunea el acum copiilor, dar al cărui personaj era chiar el. Cu chip schimbat, copil sau tânăr, bărbat în toată firea — dar o poveste care nu are mai multă greutate decât o nălucă, ca și cum un fir subțire de păianjen ar ține-o suspendată în eter, pentru că acum nu mai este, ci a rămas demult în urmă. Nu putea rămâne tocmai el neschimbat, după aventura transformării lumii care nu mai este în poveste. Dintre oamenii satului de altădată, cei care săpau fântâni cu un meșteșug vechi sau umblau fără teamă cu mâinile goale între fiarele codrului, protejați de descântec, dintre toate chipurile de demult, n-a rămas decât o istorie nu mai puțin fantastică decât cea a Pietrei Doamnei sau cea a lui Aleodor Împărat. Așezat pe iarbă, singur, Nicolae Berca își amintea primăverile copilăriei lui, când mama încondeia ouă cu desen în cale rătăcită, desen uitat astăzi, labirintice la chip și fragile la atingere, vedea iernile cu colinde, jocurile acelea fără de capăt, și năstrușniciile pe care le fac toți copiii, vedea prima carte de povești pe care o deschisese vreodată, și care i-a căzut în mână ferfeniță la ceva ani buni după ce începuse să citească ziarele, o carte în

care era vorba despre califul Harun-al-Rașid și covoare zburătoare, ființe cu puteri magice închise în sticle subțiri, tipsii astrologice pe care numai de le atingi în treacăt te cuprinde pentru totdeauna uitarea, cavaleri îmbrăcați în armuri descântate, animale care pot vorbi și care pot vedea prin piatră. Lumea lui de povești, a copilului de demult, avea să i se pară mereu cea mai apropiată imagine pământească a raiului. Bunicul ne-a spus că fiecare om ajunge mai devreme sau mai târziu să privească lumea cu ochii poveștilor pe care le-a ascultat în copilărie, că sufletul nostru trece prin salba de înțelesuri și minunății pe care le ascultăm în a noastră îndepărtată primă vârstă, și că apoi lumea întreagă e zidită pe tiparul acesta. Așa a plecat în lume Niculae Berca, în urmă cu tare mult timp, și așa supraviețuise el celor două războaie mondiale, pentru a ne spune nouă povești despre vremurile de altădată.

Când ne-am întors cu părinții la Valea Rea, s-a bucurat că a putut să continue. De atunci nu ne-a mai povestit lucruri despre străbunicul nostru, tatăl lui, ci despre el. Îmi amintesc foarte bine prima dintre acele istorii. Era vorba despre primul lui drum către București, atunci când a venit împreună cu tatăl său la negustorii din Obor. Pe drum, a trecut prin câteva târguri mari, prin sate așezate la poalele unor dealuri încărcate cu vie, apoi sate de câmpie, unde vedeai odăi lipite cu pământ vecine cu zidurile de piatră ale caselor de țărani înstăriți. Trecând spre București prin Codrii Vlăsiei, Constantin Berca îi arătase:

— Uite, asta-i pădurea tâlharului Oarță Aman.

Nu mai era codrul de altădată, pentru că deja începuseră să-l taie pentru a face loc căilor ferate dinspre București spre toate direcțiile. Atunci a început să se subțieze codrul.

A doua zi, după ce își terminară treburile din Obor, Niculae îl simți vesel pe tatăl său, care veni zâmbind către el și îi spuse:

— Astăzi o să luăm tramvaiul, ca domnii.

Poate nu știți ce era tramvaiul pe atunci. Era o minunăție mai mare ca trenul, duduia pe șine printre casele oamenilor, pe străzi strâmte și întortocheate, scrâșnind din toate balamalele, la fiecare colț. Niculae văzu întreagă Calea Moșilor, până la gârla Dâmboviței și apoi străzile către Calea Victoriei, cele ce duceau spre Palatul Regal. Erau străzi cu case cu câte două sau trei caturi, înconjurate cu grădini de flori, cu garduri de fier, nu de lemn, vopsit în negru sau verde, cu motive de flori sau păsări, și restaurante cu terase și mese la vedere, totdeauna pline, lângă strada pe care treceau sacagiii și lăptăresele cu donițe mari, și unde mânau caii niște birjari obraznici și mereu supărați. În trăsuri, treceau grăbiți domni cu monoclu și cucoane purtând pălării cu pene și fuste până la pământ. Nu avea să uite niciodată acea imagine a lumii Bucureștilor.

Bătrânul Niculae Berca pășea acum pe vechea potecă din grădină, care ducea până departe, pe Măgură. Se simțea ametit, așa cum i se tot întâmpla de

multă vreme. Imagini fugare i se amestecau în minte. Un vârtej de gânduri rotea lumea înaintea ochilor. A trebuit să se aşeze jos, pe pământul uscat. L-am văzut cum se schimbase la faţă, cum a dus mâna la piept. Se auzea susurul pârâului, se vedea un cer înalt, pe care norii răzleţi nu-l întunecau. Toamnă frumoasă, toamnă târzie. După câteva clipe ne-a zâmbit şi a spus că nu era nimic altceva decât o scurtă oboseală trecătoare. Acolo, după cum avea el să ne spună mai târziu, şi-a reamintit povestea lui Gheorghe Vartolomeu, pe care avea să ne-o istorisească la gura sobei, în vacanţa de Crăciun, când părinţii ne-au lăsat din nou la Valea Rea. Îmi aduc aminte că atunci când ne-a povestit-o eram acolo Miruna, vărul Matei şi cu mine. A reuşit să ne pună pe gânduri şi să ne sperie, pentru că istoria aceasta era adevărată de la un cap la celălalt.

În mijlocul pădurii se adâncea, pe coasta de apus, un luminiş larg, în care bătrânii din vechime au vrut să ridice o povarnă. Rămăşiţele acelei încercări se mai văd şi astăzi, jumătăţi de ziduri de lemn ars şi bătut de ploaie. Către toamnă, brumărea înăuntru şi primăvara lupoaicele îşi ascundeau puii acolo. Paragina cuprinsese locul. Dar, înainte de asta, fusese vorbă între trei tineri să se prindă tovarăşi la oierit, să pună laolaltă turmele, să lege împreună munca, fie cu oile, vara pe munte, când după ziua de Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena turmele merg pe pajiştile de pe înălţimi, fie iarna, devale, în Câmpia Teleormanului. Pe-acolo unde vroiau ei să ridice stână era pădure neumblată, de-ţi era frică să te gândeşti la ea, darămite să ridici sălaş, atât era de întunecoasă şi străină omului. De fapt, Baba Fira le-a spus celor trei flăcăi nici să nu umble prin pădurea aceea, era vorbă din vechime c-ar fi fermecată. Se spunea că pădurea aceea se află chiar deasupra palatului ielelor, care e îngropat în adâncuri, cale de două verste adâncime sub Valea Rea. Dar Gheorghe Vartolomeu, tânăr şi niciodată întors dintr-ale sale, i-a spus chiar aşa:

— Nu ne pot speria pe noi farmecele!

Baba Fira le-a explicat cu frumosul, dar nu le-a putut schimba hotărârea, deşi printre altele le-a zis:

— Muntele e nesfârşit. Alegeţi-vă şi voi loc oriunde, dar nu în acel luminiş!...

Era o problemă de împărţire a lumii: acea parte a codrului nu era a omului. Tinerii de la Valea Rea din vremea aceea nu mai respectau la fel ca părinţii lor pământurile unde n-ar trebui să calce.

Ei au început chiar de-a doua zi să taie stejarii, să îmbine între ele lemnele, aşa cum se construia pe atunci, când nu se foloseau scoabe, cuie sau altceva din fier. Atunci au dormit ei prima noapte în luminişul acela, păzind cu rândul focul până-n zori. Dimineaţa li s-a părut a fi cea mai frumoasă din câte au trăit vreodată, li se părea că de-atunci înainte nu mai au a se teme de nimic, căci locul fusese luat în stăpânire, iar de vorbele babelor vântul s-a ales, căci peste temelia noului sălaş a

trecut prima dată soarele. În jurul lor străluceau ca niște ochi curați sute de picuri de rouă. Apoi, priviră de pe munte, printre copaci, către vale și văzură ca în palmă tot satul, cu ogrăzile și casele lui împrăștiate peste tot. Îndrăgiseră fără scăpare locul acela și nu le mai venea să coboare niciodată în Valea Rea. După ce stâna a fost gata, cel care a rămas singur cel dintâi acolo cu oile peste noapte a fost Gheorghe Vartolomeu, care părea născut să trăiască în sihăstria codrului. Era o noapte de miere și tihnă, dintre acelea care cuprind somnul în vrajă și-l poartă adânc, către locuri necunoscute. Dar, dincolo de miezul nopții, se trezi Gheorghe Vartolomeu din somn, pentru că liniștea se stinsese în zvonuri de ape unduitoare, ca un șipot de apă, apoi se ridică în cânt amestecat și nedeslușit, stingând în muzică râsete ca de copii. Se ridică în picioare și ascultă cântul acela. Era ca un cor de voci tinere în biserică, făcând să răsune un altar nevăzut, în întunericul pădurii. Ieșind afară, le-a văzut și el. Jucau în horă mică la o palmă deasupra pământului, cu trupurile luminându-le dinlăuntru. Stătu nemișcat încă multă vreme, pentru că auzise și el legenda ielelor și știa că cine se mișcă atunci când le aude cântul rămâne pentru totdeauna strâmb. Erau stăpânele pădurii de stejar, făpturi de sevă, dragoste și fum, trăind viață veșnică și jucându-se cu muritorii atunci când îi prindeau în a lor putere. Gheorghe Vartolomeu le vedea pe toate douăsprezece, unele cu părul bălai, altele cu părul negru, lung până-n pământ. Lui i-au rămas privirile cu osebire la una dintre ele, cea cu ochii albaștri și păr ca pana corbului, îmbrăcată în rochie de atlaz albastru curat, cu desene levantine. Iar ea l-a simțit. Știindu-se privită, s-a desprins din horă și, asemeni tuturor duhurilor ce răspund înșelător chemărilor inimii, merse zâmbind către Gheorghe Vartolomeu, privindu-l în ochi și dansându-i aproape. El dădu a-și face cruce, dar brațele-i erau prinse în chingi și nu se putea mișca defel. Pașii ei erau altfel decât cei omenești, jumătate mers, jumătate dans, la o palmă deasupra ierbii, iar umerii ei goi, pe care el i-a văzut mai bine când ea s-a apropiat, păreau rotunjimi de marmură. Pământul împrejurul ei se îmbrăcase în lumină plăcută, aidoma luminii zilei. Deschise ușa colibei și intră în încăpere. Păși peste vatra de jar fără a se arde, înfrățindu-se fără durere cu cărbunii încinși. Și de acolo se ridică un vârtej roșu de aer amestecat cu scântei, care-l cuprinse și pe el, și cuprinse întreaga încăpere.

Atunci ea-i arătă stâna schimbată în palat de porfir și îmbrăcată în pietre scumpe, învelită în covoare din țările Sudului:

— Vrei ca aceasta să fie casa noastră?

Dar Gheorghe nu răspunse nimic. Ispita aceasta a fost cea mai puternică încercare de care auzise el vreodată. Ea zise mai departe, netulburată de tăcerea lui:

— Vom trăi numai noi doi aici, noi împreună, și dragostea noastră va străluci în lume ca soarele.

Era atât de frumoasă, încât el vru să strige: „Da!“, dar tăria minții îl reținu să nu-i răspundă. Acum știa că e vrajă, că tot ce se spunea despre ele e adevărat, și

acum vedea cum se joacă ele cu muritorii.

Atunci, în vreme ce surorile ei din luminiș dănțuiau încet, rostind un descântec în graiul lor necunoscut muritorilor, fata cea de ispită și fum ce se apropiase de Gheorghe Vartolomeu se aplecă lângă el și-l îmbrățișă. Un val de sânge îl izbi în obraji, căci atingerea ei era mistuitoare, și îi așeză în inimă dorință de măsura nebuniei.

— Sau, mai bine, spuse ea din nou, vino cu mine în țara de cetină, unde-om trăi la nesfârșit în dragoste.

Atunci Gheorghe Vartolomeu își adună ultimele puteri și îi împinse de-o parte mâinile, și fără a spune nimic închise ochii. Se mișcase, dar fusese nevoit, pentru că atingerea ei îl ardea, respirația ei îl făcea să-și piardă mințile. Nu putuse rezista și s-a mișcat, acolo unde singura apărare ar fi fost nemișcarea. Atunci, deodată, cântul și hora lor conteniră.

A doua zi de dimineață, când cei doi prieteni ai lui se-ntoarseră la coliba din luminișul fermecat, auziră încă de departe bocet tânguitor de fluier. Era imaginea lumească a unui dor nemăsurat, fără de seamăn, o sfâșiere a inimii pentru o depărtare despre care oamenii n-au născocit cuvinte pentru a o numi, dar au cântec. Și l-au văzut cum stătea acolo, cu ochii pierduți, cântând o muzică pe care ei n-o mai auziseră niciodată.

— Ce e eu tine? l-au întrebat.

Stătea cu focul stins și nu avea alt răspuns decât tânguirea aceea. Îi lipsea ceva și știa că nu va mai avea niciodată, că nu va mai întâlni niciodată ceea ce văzuse în noaptea aceea. Nu l-au putut face să povestească ce simte, nici atunci când babele făcură descântec pentru el, nici atunci când părintele Dimitrie îi citi și se rugă la căpătâiul lui nopți întregi. Gheorghe Vartolomeu pierduse darul cuvintelor. Așezase între el și oameni o doină, un șirag de porți nesfârșite, toate ferecate în cântec de fluier. În cântecul lui erau doar umbre, fum și dragoste. Ascultându-l, oamenii înțelegeau că Valea Plângerii există, că este un loc anume pe pământ, că cineva a ajuns până acolo și s-a întors cu jalea aceea pe care ei abia de-o înțelegeau. Iar chipul i se schimbase într-atât de mult, încât oamenii îi uitară primul nume și îi spuseră de la o vreme Elifterie, cu mulți ani înainte ca bunicul meu Niculae Berca să-l cunoască întâia dată, în îndepărtata lui copilărie. De fapt, în lumea aceea chipurile se schimbau prea puțin, doar numele rămâneau aceleași, ca și cum șiruri nesfârșite de oameni veneau pe lume doar spre a duce mai departe un rol, o părticică din ceea ce făcea să fie pe lume Valea Rea.

Într-o seară de iarnă, am fost și noi să vedem cum citește Baba Fira viitorul. Am fost cu bunica. În camera ei, aprinsese lampa cea veche, cu lumină galbenă, cerată. A rostit un descântec șoptit, cu cuvinte ciudate, pe care nu le-am înțeles, deși parte dintre ele parcă ar fi fost în românește. Baba Fira stătea cu ochii închiși, în lumina aceea rătăcită din alte vremi, și părea să vadă până departe.

Umbrele fugeau pe pereți și prosoapele atârnate către tavan se preschimbau în cai uriași gata s-o ia la goană. M-am strâns lângă Miruna, și ea m-a luat în brațe. Ni se făcuse frică, era prima dată când auzeam o limbă secretă. Bobii descântați se aflau de-a dreapta ei, în timp ce descântecul dădea târcoale. Roata timpului începu să toarcă, alergând mosorul, tăinuind și destăinuind. Se ivește călătorie, departe, peste mări și țări, i-a spus ea bunicii. Cineva o să plece în lume, spuse Baba Fira, acum sau săptămâna viitoare.

— O să merg eu la Argeș, la târg, duminica viitoare, a spus bunica.

Dar vocea aceea parcă străină începu să vorbească despre altceva, altceva decât întrebase bunica, și povestea despre ce scrie în bobi, iar în bobi scria despre feciori ai feciorilor Mirunei, despre limbi pe care nu le înțelegeam, despre o țară înconjurată de ape dinspre miazănoapte către miazăzi, departe de aici. Se rotea mosorul, se apleca lumina lămpii și curgea din oglindă, mirosea a gaz, și umbrele dezvăluiau. Alții își vor schimba numele, iar din Valea Rea nu va rămâne nimica, decât un cimitir de cruci strâmbe peste care vor crește ierburi înalte, și poveștile noastre vor fi uitate, și numele noastre vor fi uitate. Numai ielele vor ieși în luminiș, dar nu vor mai găsi pe nimeni pe munte.

— Ce limbă este aceasta, bunico?

— Descântecele sunt în sârbește și slavonește. Noi nu mai știm ce înseamnă, dar cuvintele sunt încă puternice, încă își fac lucrarea.

Afară, dincolo de curte, lătra un câine de pripas. Vântul rece aduna de pe Măgură mirosul reavăn al pământului cuprins de ploaie. Se auzea vântul prin vârfurile copacilor, chemând norii să pună feregea stelelor. Și către înalturi păreau că strălucesc pe cer nu luminătorii cei dintotdeauna, ci bobii cititori de viitor. Așa mi s-a părut mie. Atunci Miruna a început să plângă, bunica a luat-o în brațe și am fugit către casă. Îmi pare rău că nu am rămas să mai ascult. Acum mi se pare că începusem să înțeleg limba necunoscută cu care amesteca vorbele Baba Fira, și că dacă aș mai fi stat să ascult profeția aș fi citit ca într-o carte deschisă în ziua de mâine, pentru că limba aceea veche în care ea descânta poate fi înțeleasă dacă închizi ochii, respiri adânc și deschizi larg aripile.

5

Apoi, după cea de-a doua vară de poveşti, a venit boala bunicului. Stătea în pat de dimineaţă şi până seara. Era cuprins de o sfârşeală şi de o slăbiciune care însemnau mai mult decât bătrâneţea. Când ne-au dat voie să mergem înăuntru la el, l-am văzut în cămaşa lui albă, desfăcută, cu pieptul gol, cum nu se mai întâmplase niciodată în miezul zilei. Părul în neorânduială, chipul obosit. În cameră, lucrurile păreau că au sărit de la locul lor. Îmi aduc aminte că atunci n-am înţeles nimic şi am rămas nemişcat. Am vrut să o ţin pe mama de mână, dar mama nu era acolo. Am uitat unde e Miruna, deşi era alături de mine. Singurul lucru pe care mi-l amintesc după mai bine de douăzeci de ani despre clipa aceea e că desfăşurarea anumitor întâmplări se petrece aşa încât, în timp ce le trăieşti, nu-ţi dai seama de nimic. Eram orb ca o cârtiţă şi mă simţeam singur, şi vedeam că bunicul e bolnav şi-n camera lui a intrat neorânduiala.

Când am rămas pentru câteva clipe numai noi cu bunicul, am văzut că Miruna se urcă în pat, se întinde lângă el şi îi spune aşa:

— Bunicule, mai spune-ne o poveste...

Era probabil o glumă, l-am văzut pe el zâmbind. Bunicul abia de mai respira. Bunica îi adusese mâncarea şi aştepta ca noi să plecăm de acolo. Dar, ca şi cum jocul ar fi fost serios, bunicul o întrebă în şoaptă ce fel de istorie şi-ar dori să audă. Miruna i-a răspuns că ştie deja povestea vestitului căpitan Hristu Sava, care a murit pe mare, în timpul unei furtuni, îmbrăţişat de sirenele pe care le visase toată viaţa, că nu mai vrea să audă încă o dată povestea voinicului Greuceanu, pe care o cunoştea foarte bine şi care e de fapt una clasică, nici pe cea a lui Harap Alb, care există de acum pe un disc *Electrecord*, nici pe cea a eroicului regiment Muscel care a fost decimat în trei rânduri, la Rahova, la Turtucaia şi la Odessa, în trei războaie diferite. Nu vroia să mai audă încă o dată nici povestea lui Vlad Ţepeş şi a dreptăţii sale, nici istoria vieţii Sfintei făcătoare de minuni Filofteia, cea care-şi dormea somnul de veci la Mânăstirea Argeşului, nimic din toate acestea. Miruna ajunsese să ştie toate poveştile.

Bunicul închise ochii pentru a-şi aminti altceva. Şi atunci când privi din

nou începerea, ochii lui se opriră asupra lăzii de zestre a bunicii, pe care era pictată trecerea Dunării de la 1877 și sărbătoarea reîntregirii de la 1918. Își aduse aminte de vremea când plecase pe front, când abia de făcuse douăzeci și unu de ani. Și bunicul ne-a povestit ceva și în ziua aceea. Nici până în ziua de azi nu știu cât era adevărat și cât era invenție.

Miruna privea chipul bunicului și asculta. Din când în când degetele ei se jucau cu franjurii macatului. La capul patului se găsea cojocul bunicului, cu inconfundabilul lui miros de coajă de nucă, care nu fusese încă acoperit de mirosul de medicamente. Stăteam alături de pat, pe un scaun cu trei picioare, cu capul pe mâna bunicului, și el ne vorbea. Bunica aștepta și, pentru o clipă, numai pentru o clipă, mi s-a părut că timpul s-a oprit doar pentru noi.

În vremea când războiul în Ardeal începuse, zicea bunicul, la Valea Rea veștile ajungeau cu o întârziere de câteva zile, ca de obicei. Se auzea că frontul e pe Jiu, după ce grosul bătăliei fusese peste munte, la Câmpulung Muscel. Apoi a venit vestea că frontul e pe Olt, și inima ni s-a făcut cât un purice, pentru că a venit odată cu vestea mobilizării generale în satele de la munte. Bunicul era foarte tânăr și a plecat la război. Apoi frontul a fost și mai aproape: pe Argeș. După aceea n-au mai venit nici un fel de ziare, și satul a rămas rupt de lume, legat numai de cele patru vânturi și de cer. Până într-o bună zi, când la Valea Rea se arătară doi sergenți, un caporal și șapte soldați, toți bălai și din cale-afară de înalți, purtând cu ei un ordin de rechiziționare a animalelor și a porumbului. Vorbeau între ei într-un fel de slavonească stricată, deși purtau hainele armatei germane și reprezentau în Munții Făgăraș împărăția germană. Ei nu erau decât avangarda batalionului de ocupație german care-și stabilise comandamentul temporar într-o casă boierească dinspre Domnești, o casă îmbrăcată în viță de vie și cu un cerdac din lemn sculptat, pe care puseseră steagul german și pe cel al împărăției chezaro-crăiești. În acel cerdac ieșea în fiecare seară colonelul von Ziese ca să privească asfințitul și să se uite îngrozit la lumea aceea străină și haotică în care-l adusese războiul și pe care era chemat de acum s-o guverneze. După trei săptămâni a venit și vestea că nemții au luat Bucureștii. Lucrurile se așezară pe valea Râului Doamnei în făgaș nou; în fiecare sat, în locul jandarmilor apărură soldați nemți care strângeau la ordin oile cu sau fără miei, butiile cu unt sau sacii cu porumb. De la ei au văzut întâia dată oamenii de pe valea Râului Doamnei mașini de scris, lămpi de luminat cu pilă electrică, filtre de cafea și pachete de ciocolată, conserve de fasole care se desfăceau cu un fel de cuțit în formă de Z, și tot felul de alte lucruri care nu cresc pe munte. Stăpânirea germană a durat numai un an, dar au rămas de atunci câteva istorii. În anul acela de ocupație s-au întâmplat multe. Dar complicațiile au apărut abia după noaptea cu furtună în care o patrulă de călăreți ce însoțea un curier chezaro-crăiesc a dispărut fără urmă. Constantin Berca a auzit de la Niculae Fântânaru că ei s-au rătăcit luând în mare grabă calea prin munte către Ardeal, iar

la locul ce se cheamă Cumpăna au dat de un oier care i-a ajutat pentru lămurirea drumului arătându-le calea către râpi. Peste trei zile a venit la comandament un maior însărcinat cu anchetarea misterioasei dispariții a curierului și a gărzii sale, întrucât se pare că ducea un foarte secret mesaj al armatei împărătești. Unde fuseseră văzuți ultima oară? Către stâncărie? Sau către râpi? Nu s-a găsit nici urmă din ei. Fusese o noapte atât de întunecoasă, încât nici noaptea însăși nu văzuse nimic: maiorul nu a obținut nici o informație. În plus, cartografii lor nu aveau planuri exacte cu labirintul de cărări pe margine de prăpastie, în plină pădure, cu întortocherile prin codrul din zonă, iar cercetările pe care le-au făcut echipele de teren n-au dat de nici o urmă. Constantin Berca se gândea că pentru el dispariția n-ar fi fost nici o problemă și ar fi putut rezolva misterul numaidecât: totdeauna există un oier care trece cu turma și vede fiecare întâmplare a muntelui. Nu umblă turmele pe munte de capul lor, nici nu se poate ca un grup de soldați călări să nu fi fost observat de turmele ce aveau același drum cu ei. Lucrul acesta nu-l știa colonelul von Ziese, căruia mișcarea de turme și de ciobani i se părea haotică, lipsită de orice regulă, ceea ce îi făcea deocamdată imposibilă desfășurarea anchetei. Ochilor unui neinițiat, haosul din acele sate i-ar fi putut părea la fel de complicat ca o stradă de bazar. Lucrurile se cereau înțelese mai bine. De aceea colonelului îi veni ideea să pună întrebări satului întreg, fiecărui om în parte, despre ce cred ei că s-a întâmplat în seara aceea cu furtună. Un interogatoriu general. Cel care l-a mâniat pe colonel a fost Mihai, feciorul lui Niculae Fântânaru, care îi sugeră celui care punea întrebările că un întreg grup de bărbați tineri, înarmați, ar fi dorit înainte de orice altceva să se întoarcă acasă.

— Din armata germană nu se dezertează! răcni colonelul von Ziese, când traducătorul îi dădu răspunsul.

Mihai Fântânaru știa mult mai bine ca el cum stau lucrurile. Doar la el în șură va sta ascuns până la sfârșitul războiului un soldat bălai care vorbea cehește și de care nimeni n-a aflat nimic atâta vreme cât prețul acestui lucru era o viață de om.

I-a venit rândul și lui Constantin Berca să fie întrebat. Între timp, acesta dăduse jos din pod, împreună cu Mihai Fântânaru, care știa carte, resturile ziarelor la care el fusese abonat în ultimii treizeci de ani și pe care i le citise feciorul în fiecare seară. Au stat împreună noaptea întreagă până ce au strâns toate articolele ce relatau nenorocirile făcute de banda lui Oarță Aman, despre bandiții lui Gheorghe Ologu și ai lui Radu Vedeanul din Pitești, despre crime la drumul mare în plină zi, jaf de trăsuri ale poștei și atacuri de posturi de jandarmi, tot ceea ce în ochii unui străin ce nu avea înțelegerea timpului Munteniei putea fi prezentat drept actual. Cu aceste articole se duse la colonelul von Ziese în dimineața următoare Constantin Berca, atunci când îi veni rândul, și depuse o plângere formală, pe care comandamentul o înregistră pe loc, împotriva numitului Oarță Aman, ale cărui

jafuri trebuie că au început acum să atingă curierii armatei germane.

— Dar ăsta e mort de ani buni! făcu traducătorul, în românește, înaintea colonelului von Ziese.

— Nu e deloc adevărat că a murit! făcu atunci Constantin Berca. Trăiește și face jaf la munte, printre ciobani, ducând viață de haiduc după ce întâia lui ceată s-a destrămat după împresurarea jandarmeriei.

Colonelul von Ziese ceru să-i fie tradus fiecare cuvânt al țăranului cel bătrân, apoi ceru traducerea fiecărui articol pe care Berca îl adusese din presa de senzație de acum douăzeci de ani. Pe măsură ce auzea întâmplările, chipul i se crispa, iar în cele din urmă fu înspăimântat de aceste informații și clătină din cap:

— Valahia e-o țară de tâlhari!

Apoi își dădu seama că are nevoie de un supliment de trupe.

Ceva mai târziu avea să afle Baba Fira printr-un descântec de citire a trecutului că von Ziese fusese în viața civilă funcționar, un fel de contabil sau de inspector, dar că familia lui fusese bogată în vechime, că omul nu avea în comun cu armata decât un șir de avansări de pe urma celor trei ani de război. Nu făcuse nici măcar o singură zi de front, iar poveștile de groază adunate din ziare avură asupra lui un efect uriaș. După aproape o săptămână, pe ulițele tuturor satelor de pe vale apărură afișe în care se oferea o recompensă uriașă pentru capul numitului Oarță Aman, despre a cărui existență comandamentul nu se mai îndoia de acum. Faptul că nimeni nu a dat vreodată vreo informație fu interpretat de autoritățile de la comandatură drept cel mai sigur indiciu că banditul cu pricina trăiește, vânează curierii chezaro-crăiești și este protejat de populația ostilă din zonă.

După câteva săptămâni, colonelul von Ziese ajunse la marginea disperării: toate măsurile sale de capturare a lui Oarță Aman au fost ineficiente, iar înaltul comandament cerea rezultate imediate. Hotărî să dubleze santinelele, să tipărească noi afișe promițând o recompensă și mai mare, să organizeze pânda pe trecători, să facă adevărate capcane cu falși curieri austro-ungari, să organizeze razii neașteptate în jurul tuturor locurilor unde nevrednicul tâlhar s-ar fi putut ascunde. Când afișele fură lipite pe gardurile satelor, pe ziduri, la primării, la biserici, pe poduri, pretutindeni pe unde treceau oameni, și imediat ce numele lui fu pe buzele tuturor, un soldat german fu prins în șura din curtea casei boierești în care se afla însuși comandamentul zonal, fu tras înăuntru, legat fedeleș și pălmuit. Apoi Oarță Aman, despre care soldatului i se păru că are consistența umbrei și braț de fier, îi crestă obrazul cu hangerul, lăsând un semn în formă de cruce, după care îi iertă viața, și-l părăsi acolo, speriat foarte și acoperit de rușine. Apoi se arătă ziua-n amiaza mare pe ulițele satului, mergând cu mâinile la spate, ca un gospodar ieșit la plimbare. Prin trupul lui bătea vântul. Cunoscându-l după chipul desenat pe afișe, care și acelea erau făcute după o fotografie de epocă în care toate contururile erau neclare, după singura imagine aflată la dispoziția jandarmeriei, o poză făcută

imediat după războiul cu turcii, femeile satului o luară la fugă înspăimântate. Căci semăna cu un întors din morți, cu chipul mâncat și murdar, cu găvanele ochilor dezgolite luminând, cu mâinile osoase ieșind prin piepții mantiei, cu lumina soarelui răzbătându-i prin trupul străveziu, părelnic ca o felie de vânt. El a râs:

— Ei, ce vă speriați așa? Nu voi ați dat acatiste și v-ați rugat și m-ați chemat să vin să-i calc pe nemți? Acum de ce vă e cu supărare?

Soldatul german crestat pe obrazul stâng raportă că s-a tăiat cu briciul la bărbier, iar superiorii lui se grăbiră să-l creadă. Numai că a doua zi a apărut încă un soldat german, tăiat încă și mai urât, purtând trei sfinte cruci pe obraz, toate de o simetrie suspectă. Și apoi încă unul, și încă unul, până în acea sfântă zi de duminică de toamnă când apăru pe ulițele satului, călare pe un armăsar negru înstelat cu două semne argintii, urlând în gura mare, purtând două hangere la brâu și pieptar ca-n Vlașca aruncat peste umeri. Era însuși căpetenia hoților, Oarță Aman, întors din morți în plin miez al zilei, netemându-se de soare și nici de oameni, netemându-se de nimic și mișcându-se ca un om viu, cu privire neagră și gesturi grăbite. Trecu în galop pe lângă biserică, fără a se închina, și clopotele începură să bată singure, trase de vântul care se stârnise din senin. Ajuns lângă poarta comandaturii, arătă cu degetul către încăperile nemților și răcni, acoperind nechezatul calului:

— O să primiți ceva mai rău decât moartea!

Strigătul lui plecă în română și lovi ferestrele vechii case boierești în germană. În jurul lui se stârni un vânt violet, care ridică praful drumului și frunzele din șanțuri. Atunci înțeleseră oamenii satului de ce Oarță Aman nu-i ucidea pe soldații germani, pentru că în război nu moartea celui ce-ți e dușman contează, ci rușinarea lui față de ai săi și față de sine. Îi făcea să mintă și să se ascundă, să se ferească și să nu mai aibă încredere și, pentru el, aceasta era bătălia. Pentru așa ceva venise de pe cealaltă lume. La război se întâmplă că și morții pot lupta, dar cei rușinați sunt pentru totdeauna alungați din rândurile celor ce ar putea birui.

În felul acesta văzură oamenii satului destituirea colonelului von Ziese, prin ordin de la Înaltul Comandament, de care gura satului află imediat ce hârtia sosise și împrăștie vestea pe toată Valea Râului Doamnei, destituire fără îndoială în legătură cu ziua nefericită când, în dormitorul lui, colonelul von Ziese se tăiase singur cu briciul bărbierului și-și lăsase șapte semne în formă de cruce pe frunte și obraz, în formă de Ursă Mică, cu o sângerie Stea Polară pe frunte. Toată lumea știa însă cu cine avusese de-a face, cu sângerosul Oarță Aman care avusese curaj să intre în clădirea comandaturii, să-l prindă și să-l cresteze, ca o umbră care-l apucase pe colonel de rever, după ce trecuse prin zid și ieșise prin oglindă.

Dar virtuțile fermecate ale locurilor din Valea Rea, despre care se spune că se află deasupra castelului ielelor, locuri care pricinuiau apariții și dispariții dintre cele mai curioase, s-au arătat limpede cinci ani după întâmplarea cu Oarță Aman și

colonelul von Ziese. Războiul se terminase, armata germană a plecat, Niculae Berca se întorsese acasă și atunci au urmat cei mai buni ani din viața bunicului nostru. Au fost ani de pace. Despre anii aceia nu ne povestise mai nimic niciodată. În vara aceea, către munte, dincolo de locul unde Maiestatea Sa Regele avea de gând să-și facă un conac de vânătoare, oierii l-au întâlnit într-o zi de miercuri pe domnul profesor Ambrozie. Era un om tare ciudat. Ciocănea stâncile muntelui cu uneltele lui, instalații și fiare complicate la care ciobanii se uitară îndelung fără să le priceapă rostul, căci nu păreau nici unelte de măsurătoare, nici scule de pietrar, deși semănau cu fiecare în parte. Omul acela se plimbă prin pădure, printre tufe și bălării, apoi scormoni pământul cu o lopată de infanterie, urcă pe marginea râpilor și aruncă de acolo bolovani după care era să alunece și el de câteva ori, iar atunci când avea un public oricât de restrâns, oriunde pe munte, începea să le toarne povești despre timpurile de altădată. Venise cu un automobil care tușea și scotea fum ori de câte ori era pornit. Profesorul trăsese la vechiul han al lui Constantin Dulubaș, fuma pipă cu tutun aromat și purta la ochiul stâng un monoclu aurit, cu fir de mătase albă. Într-o seară, se strânseseră la han pentru a-l auzi povestind câțiva dintre oamenii satului, între care și Constantin Berca. Hangiul, după ce îi turnă în pahar, se așeză și el pe un scaun să asculte. Domnul profesor povestea cu un farmec al oratoriei cum nimeni nu mai auzise la Valea Rea și căruia nimeni nu-i putea rămâne indiferent.

— Satul vostru a fost întemeiat la 1335, după războiul de la Posada, atunci când regele Ungariei și-a umplut gura cu nisip fermecat și s-a făcut nevăzut în mijlocul bătăliei, ca să scape cu viață de pe urma puhoiului de pietre și vipere pe care dușmanii i le aruncau din vârful muntelui.

Oamenii satului au râs, ca la o glumă bună. Și acesta nu era decât începutul, pentru că mai departe, în fața lor se întrupau vechi teorii istorice despre localizarea Posadei. Întâi fu imitată pentru toată lumea caricatura cu barbă și înălțime de Goliat a profesorului Nicolae Iorga, numai bun de luat în răspăr, apoi fură invocate chipuri de regi, cronicari și sfinți care interveneau în povestire când le venea locul, fiecare adus în fața auditoriului împreună cu remarcile personale ale domnului profesor Ambrozie, care părea să-i cunoască fiecăruia viciul ascuns sau obiceiurile rele. Imediat după războiul de la Posada, zicea el, o mână de luptători au primit hrisov de stăpânire pentru Valea Rea de la însuși Basarab cel Mare. Au venit aici cu femeile, copiii și turmele lor. La începutul anilor 1700 erau aproape o mie de suflete. Apoi, după reforma lui Cuza, numărul lor s-a dublat. Pe oamenii satului îi descumpăneau cifrele și datele exacte cu care lucra profesorul. Apoi el începu să se lanseze în prezentarea propriei teorii, că Posada a fost chiar acolo, puțin mai la miazănoapte de vatra satului, dincolo de lacul Învârtita, care pe atunci nu exista. Și au fost buni prieteni în seara aceea profesorul Ambrozie și oamenii din Valea Rea, până în clipa în care el le-a cerut cu cele mai clare argumente

academice să considere ideea de a schimba numele satului din Valea Rea în Posada. Unii dintre oameni s-au mâniat spunându-i că sunt ani buni pentru livezi şi nu se cade să iei în râs într-o astfel de vreme un nume cu noroc, sfinţit şi slujit atâta amar de vreme în preasfânta biserică. S-a rugat două veacuri pentru acest nume părintele Dimitrie, numele nu se mai poate schimba.

— Voi chiar credeţi că Valea Rea e nume cu noroc? a râs domnul profesor Ambrozie.

Şi atunci el începu o nouă spirală de istorii, polemici, argumente şi gesturi patetice prin care explica folosind hrisoave din vremi îndepărtate cum că Posada se află sub Măgura Verde, acolo unde albia Râului Doamnei se strânge între stâncării, de la Râpa Rusului mai la vale, unde se deschide drum către Ardeal pentru oieri şi turmele lor. Lui i se părea clar că Posada fusese acolo. Sătenii, însă, bănuiau fără a spune cuiva că acolo e a treia poartă spre ţara subpământurilor nesfârşite. Întrucât istoriile acelea întorceau pe dos tot ceea ce ştia satul, hangiul Constantin Dulubaş împreună cu câţiva alţii l-au luat pe sus pe profesor, i-au pus pălăria pe cap, l-au urcat în maşină şi i-au arătat calea către Bucureşti. Domnul profesor deschise geamul maşinii şi invocă drept ultim argument blazonul secret al Basarabilor, scutul de cavaleri iniţiaţi, blazon care constituia o dovadă indubitabilă asupra tezei sale: un înger aşezat deasupra stâncilor unei văi fără de fund, desupra căreia se ridica o cruce înaltă. Le spuse, ridicând degetul către ceruri:

— Eu sunt un martir pe altarul ştiinţei!

Apoi profesorul le vorbi prin geamul deschis al maşinii despre Basarabi şi le strigă că el a descoperit taina secretei dinastii a principilor cumani şi a devizei scrise pe blazonul lor tainic: *Prolem sine matre creatam.* Imediat ce strigă aceste cuvinte, ca şi cum ar fi rostit o formulă magică, un vârtej îl cuprinse pe el cu automobilul său cu tot, lăsând în urmă un miros de benzină arsă, iască, pucioasă şi pipă cu tutun aromat. În fapt, el a lăsat în urmă şi înfrângerea definitivă a teoriei sale înaintea teoriei mult mai concludente a profesorului Iorga, care propunea localizarea Posadei zece kilometri mai la răsărit.

— L-aţi văzut cum a dispărut? făcu hangiul. Acesta a fost însuşi Ucigă-l toaca!

De atunci ne-a rămas povestea verii când diavolul însuşi a venit la Valea Rea şi a încercat să schimbe numele sfinţit al vetrei satului cu un nume nepotrivit.

Apoi bunicul s-a oprit din povestit. A venit seara şi odată cu ea somnul.

Ne-a povestit şi a doua zi ceva, o istorie pe care şi-a amintit-o atunci când a deschis ochii şi a văzut încă o dată pendula elveţiană veche de o sută de ani rămasă moştenire de la Constantin Berca, singura nebunie costisitoare pe care o făcuse vreodată cineva din familia noastră. În jurul lui se năşteau un fel de năluci parcă dansând, dar tăcute. Şi văzu o arătare fugară, nu poveste, ci imagine adevărată, cum în urmă cu aproape treizeci de ani trupele de securitate veniră prin

Valea Rea ca să scotocească toate cărările munților pe acolo pe unde încercase să vâneze umbre și colonelul von Ziese. Erau patru batalioane, chipuri încruntate, vremuri când se auzeau focuri răzlețe în noapte, arme automate noi, de model rusesc. Luaseră urma unor fugari. „Vin americanii!“ șoptea bătrânul Manole Dridu cu urechile prinse în casca aparatului de radio. Își aducea aminte chipul lui, bătrânul îi făcu glumeț cu ochiul, vin americanii, asta e tot ce spunea. Iar părintele Dimitrie, trecut și el de vârsta de două sute de ani, se ruga fără a dormi, fără a mânca, se ruga să vină americanii mai repede și să poată repara clopotnița, și apoi să facă danie la Mânăstirea Râmeți, și să facă drum la Athos, și apoi drum la Ierusalim, pentru că Facerea nu s-a încheiat încă. „Sunt cele șapte trâmbițe!“ zicea părintele, care nu mai putea auzi ce-i spui, dar care auzea foarte bine toaca cerului. „Nu mai pot ghici viitorul“, zicea Baba Fira, care începuse să nu mai vadă. „Cât sunt ăștia aici, în sat, bobii nu mai au nici o putere. Viitorul s-a înnodat.“ Atunci când este scotocită, pădurea se întunecă încă și mai tare și își închide porțile către țara de taină și, de aceea, când soldații descoperiră culcușul ultimului inorog, cu mirosul de apă de trandafir al lacrimilor sale, pădurea își încurcă potecile, de pe Măgură până departe, către Nehoiu, și făcu să se audă glasuri himerice, care încurcară plutoanele pe cărările munților și dovedi că nici un soldat nu mai poate răspunde nici unui ordin dacă este hăituit de făpturi nevăzute care pot să fie femei tinere și frumoase dansând, sau pot să fie fiare ale pădurii înalte până la cer, ori bandiți din alte vremuri alergând descăpățânați pe pantele stâncilor. Apoi se văzu imaginea unei echipe de cartografi militari coordonate de un locotenent care, având misiunea de a desena harta completă a codrului, o hartă după care n-ar mai fi fost posibil ca cineva să se ascundă fără să fie găsit, merseră în cerc zile în șir pentru a desena numai labirinturi de clorofilă, hărți verzi fără intrare și fără ieșire, benzi și pâlnii lipite între ele ca niște tuneluri sau ca niște ferigi răsucite în jurul unui stejar, ca un ghem înnodat în jurul Măgurii, totul petrecut în jurul satului Valea Rea. Niculae Berca le-a văzut atunci supărarea și necazul și în somn zâmbi, pentru că harta adevărată nu era aceea, după cum știa el foarte bine. Apoi auzi o voce de femeie tânără șoptindu-i ceva într-o limbă veche, ca și cum ar fi citit dintr-un hrisov, și abia atunci adormi din nou și i se păru că din toate acestea nu a mai rămas nimica. Și povestea aceea a rămas neterminată, iar eu și Miruna nu l-am trezit atunci când a ațipit.

6

PE ATUNCI, aveam şapte ani. La acel miez al nopţii când eu încă dormeam, Miruna se trezi şi se ridică din pat, de lângă mine şi, fără ca nimeni s-o simtă, doar în cămaşa de noapte cu flori albăstrii, ieşi din cameră până în tindă, unde văzu cel mai adânc întuneric. Nu-i fu teamă şi merse mai departe, desculţă, prin iarba din curte, până la banca de la poartă, cea adăpostită de părul din curte, cel care număra toamnele. Era singură în întuneric, nesimţind frigul, urmărind un murmur, ca şi cum ar fi chemat-o ceva. Şi atunci, după cum mi-a povestit ea mai târziu, chemat la întâlnire, auzi venind din înalt un trup ţinut în văzduh de foşnet de aripi, sprinten şi puternic. Se afla acolo, la zece paşi depărtare de ea, întrupat ca un adolescent înalt, cu chipul din tinereţe al lui Constantin Berca de pe vremea războiului de la Rahova, cu aripile de un alb strălucitor gata să taie în zbor cerurile, încurcându-l când mergea pe pământ. La brâu avea o sabie cu mâner de fildeş în care se găseau îngropate pietre preţioase şi fir de aur, iar pe mâner se vedea singura pecete pe care Miruna învăţase să o cunoască, pentru că o văzuse pe coperta uneia dintre cărţile bunicului: simbolul îngerului poveştilor. Căci el era, l-a cunoscut imediat, şi Miruna înţelese că a fost chemată la întâlnire de unul dintre împăraţii acestei lumi, cel care veghease apropierea noastră de bunicul şi, fără a se teme de o asemenea făptură făcută din abur fierbinte şi fum, i-a spus astfel:

— Cine tulbură somnul bunicului meu?

Nu i-a răspuns la întrebare, dar i-a spus alte lucruri. De la îngerul poveştii a aflat Miruna că Niculae Berca îşi amintea special pentru noi fiecare istorie, că fiecare glumă şi fiecare zâmbet ascundea câte ceva, o amintire nu neapărat fericită, un şir de naşteri şi de morţi, un şir de întâmplări care se preschimbau, pentru ochii noştri, în anecdote numai bune de povestit. El îl învăţase pe bunicul povestea Blajinilor şi a ultimului inorog, cel doborât de tristeţe, povestea animalelor fabuloase, cu alcătuiri fantastice, pe care oamenii le-au întâlnit în diverse vremuri în Munţii Făgăraşului, şi toate celelalte istorii care nu trebuiau să facă altceva decât să lumineze copiilor vârsta de aur. Dar ei doi n-au putut rămâne multă vreme de vorbă, căci din înalturi se auzi un zvon de aripă întunecată, îngera morţii, cea cu

ochi de tăciune și chip de femeie frumoasă, împărăteasa tăcerii. Arma ei era o sabie de diamant care arunca raze de întuneric, raze care stingeau chiar și strălucirea lunii pline și a stelelor. Vâzând-o, îngerul poveștii scoase paloșul și se avântă către înalturi, schimbându-se în războinic temerar. El îi strigă ceva îngerei morții, într-o limbă necunoscută, și Miruna crezu că înțelege o amenințare și un ultim cuvânt, că o va învinge și o va face să plece pentru totdeauna de la Valea Rea, pentru că satul acela intră de acum înainte sub stăpânirea și apărarea sa, de la Piatra Doamnei și până sub Nehoiu, departe, până în sălbăticia munților. Că nimeni n-o să mai moară acolo niciodată și totul va îngheța într-un gigantic chihlimbar. Dar îngera tăcerii nu dădu înapoi. Și s-au lovit întâia dată, cu un zgomot ca de tunet deasupra norilor. La fiecare lovitură se apleca spre pământ oiștea Carului Mare și atingea culmea Măgurii și apoi se îndoia ca să se înalțe la loc, în tării. Așa de tare se încleștaseră în luptă, încât se strivea cerul sub pașii lor. În timpul bătăliei, Miruna văzu reflectată în oglinda apei de pe marginea vechii fântâni o imagine ca de departe, un sat peste care bate un vânt stingher ca o stingere. Nici poveștile nu mai erau, nici legendele cu tâlhari fără pereche ce stăpâneau codrii ori istoriile cu bătrâne care trăiesc peste suta de ani și știu să descânte bobii, nimic, nimic din satul care altădată părea sortit unei vremi eterne. Apoi Miruna privi din nou către tării și nu-i mai văzu, căci se duseră în încleștare foarte departe, spre înalt. Și bătălia era atât de grea, încât Miruna înțelese că prețul ei nu putea fi decât însuși bunicul. Pentru ea, sfârșitul luptei fu ca un vis. Se făcea că din înalturi îngerul poveștii se întoarce singur, învingător, deși noi știm azi că bătăliile dintre îngeri nu au rezultate limpezi, nici urmare logică. Și nu a fost cum înțelesese Miruna, căci unde e vorba despre îngeri nu este cum înțelegem noi. Acolo se zări o culme care părea marginea abisului, un lung povârniș pe care creștea o iarbă alunecoasă, la capătul căreia se deschidea o câmpie întinsă, ca un Bărăgan al durerii, spre care dacă întindeai brațele întâlneai în același timp și nimicul, dar și nemărginirea. Căci, în stingerea morții, se povestește că sufletul se întoarce către trup, mulțumindu-i că l-a ajutat, și-l sărută de sus până jos într-o îmbrățișare de duh și patimă care va fi cea ultimă. De acolo, de dincolo de hotar, bunicul va avea voie din lumea îngerei tăcerii să se întoarcă din vreme în vreme, pentru că Mirunei îi va fi dor de el. Atunci se vor deschide porțile și Miruna îl va putea întâlni din nou și vor sta de vorbă la ceasul nopții. El nu va putea să-i vadă decât ochii, ca și cum ar privi printr-o fereastră foarte mică, aceiași ochi ca pe vremea celor dintâi povești, și de fiecare dată îi va promite Mirunei:

— Să știi că mai vin.

După acea scurtă clipă, timpul se roti pe mosor și îngera tăcerii veni de încă o sută de ori deasupra satului, în acea vreme și în altele, și nimeni nu fu acolo ca să apere sau ca să prindă stânci în năvodul ei fin, și mosorul acela se dădu repede înapoi întorcându-se către timpul prezent, prezentul vârstei de aur a

Mirunei, și ea văzu plutind către cer, ca niște aburi, urmele unei bătălii de îngeri. Apoi murmurul se stinse în depărtări și nu mai văzu nimic.

A doua zi de dimineață Miruna se trezi cu o mare spaimă. Visuri o hărțuiseră toată noaptea și mai târziu avea să-mi istorisească totul, așa cum ți-am spus și eu acum. Fusese o noapte ca nici o alta. Miruna auzi undeva cocoșul cel alb, în apropierea casei. Văzu razele oprindu-se pe ștergarul alb din fereastră, pus acolo ca soarele să nu ne tulbure somnul. Miruna ieși din cameră pe același drum pe care-l mai făcuse odată în acel vis și, când ajunse în tindă, auzi zvon de plâns. Poate mama, poate bunica. Miruna nu a plâns, pentru că în prima clipă nu a înțeles nimic, era doar speriată. Dar, numaidecât ce intră în odaia bunicului, văzu că totul s-a schimbat, că nici un înger nu mai poate ridica de acum vreodată pleoapele bunicului. Se apropie de el și-l mângâie pe obraz. Miruna văzu la acea vârstă chipul morții și rostul ei de a împărți cele două jumătăți ale oricărui fel de dragoste cu un zid de lut. În noaptea când bunicul a trecut dincolo, Miruna a avut un coșmar în care se făcuse că a văzut o bătălie deasupra curții noastre. Și când s-a trezit în zori, cu un sentiment atât de apăsat că totul fusese real, a văzut. La început nu a plâns. S-a apropiat de el. Mângâie mâna bunicului și-l simți îndepărtat și străin. Atunci se crezu dintr-o dată osândită să rămână într-o fundătură întunecoasă și fără ieșire, un loc care nu se lega cu nimic, care nu se deschidea spre nimic. Bunicul plecase și o părăsise acolo. Și era prima dimineață fără el la Valea Rea, în răceala unei lumi în care nimic nu mai putea fi ca înainte. Nu e drept, se gândi Miruna, eu în vis am văzut altfel, am văzut cum îngerul nostru a învins, bunicul trebuia să rămână, să continue povestea. Doar ieri seară ne-a povestit o continuare a istoriei întoarcerii lui Oarță Aman din lumea umbrelor și a bătăliei lui cu colonelul von Ziese. De ce s-a terminat așa? Pe obrazul bunicului, acum atât de palid, în chip de răspuns se afla pecetea singurului lucru ce nu se mai putea da înapoi. Ridurile se întinseseră și Miruna nu îi mai cunoștea obrazul, căci pământiu și nemișcat semăna mai degrabă cu acel tânăr de altădată care purtase același nume și pe care ea nu-l văzuse decât în fotografii îngălbenite de vreme. Și acolo s-a terminat vârsta noastră de aur, cea după a cărei trecere nu mai puteam fi amăgiți sau înșelați de nimic, nici de umbre, nici de povești, nici de iluzii sau de promisiuni. Dimineața aceea a fost căderea din rai, înstrăinarea, acolo a început lumea reală, primii pași pe pământ. Ne durea că plecase din această lume cât ne era încă dator cu un nesfârșit număr de istorii. Rămăseseră neterminate pentru că fie noi ne-am născut prea târziu, fie bunicul s-a stins prea devreme, așa cum se întâmplă cu multe dintre întâlnirile de pe această lume, neîntregi și neîncheiate.

Și pentru mine, și pentru ea, era prima oară când vedeam chipul cuiva care s-a stins. Miruna stătea nemișcată la marginea patului, privind un obraz fără de viață. Era un chip gol, lipsit de zâmbet, ascuns și îndepărtat, un chip ai cărui ochi avuseseră aceeași culoare ca și ochii ei. Bunicul îi povestise lumea întreagă ca într-

un joc, ca într-un descântec, un joc care poate să n-aibă sens pentru nimeni altcineva, dar care rămânea de acum să trăiască în Miruna, la fel de mult ca și-n mine, undeva cât mai aproape de marginea mirabilă a lumii, cea care se află neașteptat de aproape, îngropată sub dealul acesta, căci de n-ar fi, nu s-ar povesti.

1992-2007